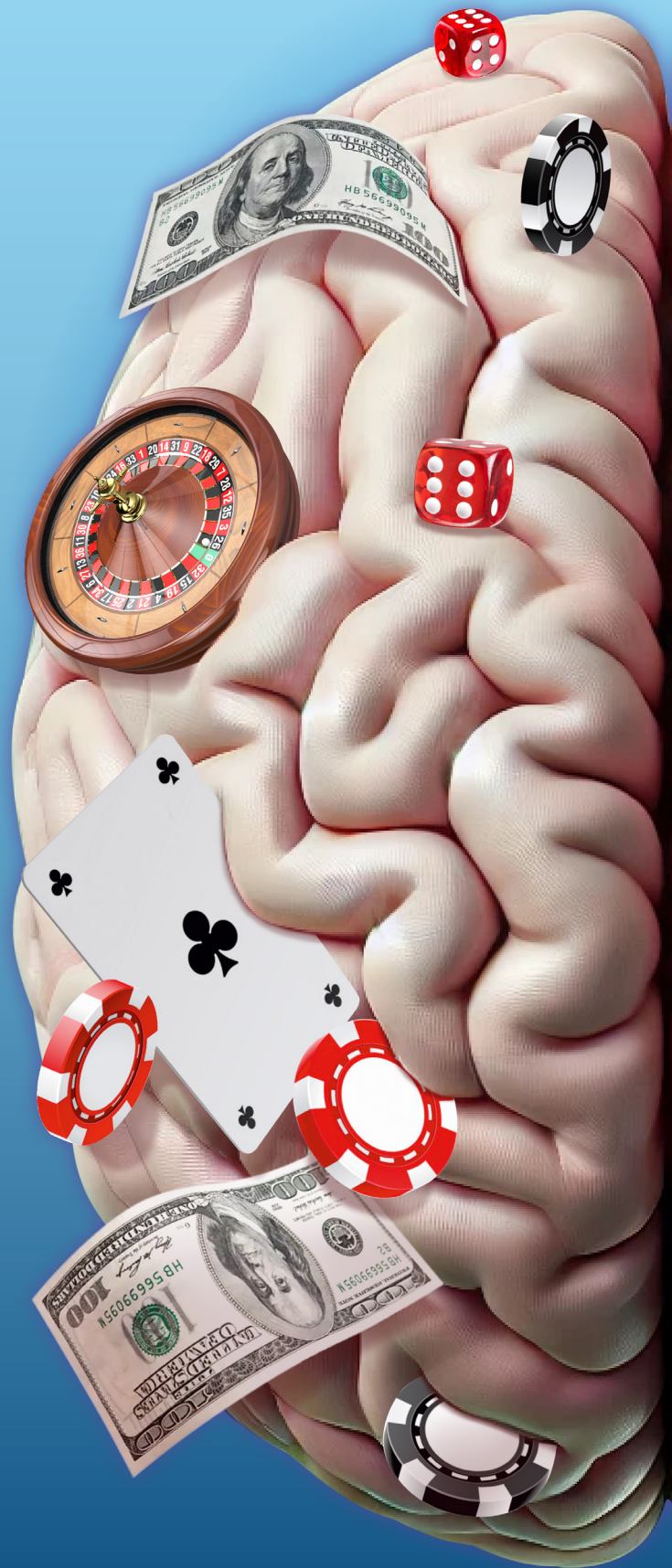

«ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЛУДОМАНИЯ ФЕНОМЕНІ ЖӘНЕ ОНЫҢ ДАМУЫНА ЫҚПАЛ ЕТЕТІН ФАКТОРЛАР»

БҰҚАРАЛЫҚ РЕСПУБЛИКАЛЫҚ
САУАЛНАМА НӘТИЖЕСІ БОЙЫНША
ТАЛДАМАЛЫҚ БАЯНДАМА

«ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЛУДОМАНИЯ ФЕНОМЕНІ ЖӘНЕ ОНЫҢ ДАМУЫНА ЫҚПАЛ ЕТЕТІН ФАКТОРЛАР»

**БҰҚАРАЛЫҚ РЕСПУБЛИКАЛЫҚ САУАЛНАМА
НӘТИЖЕСІ БОЙЫНША ТАЛДАМАЛЫҚ БАЯНДАМА**

Талдамалық баяндама «Esbol Qory» (Esirtkisiz Bolashaq) қоғамдық қорының тапсырысы бойынша бұқаралық республикалық сауалнама әдістерімен жүргізілген «Қазақстандағы лудомания феномені және оның дамуына ықпал ететін факторлар» әлеуметтанулық зерттеуінің нәтижесіне сүйеніп дайындалған.

МАЗМҰНЫ

КІРІСПЕ	4
ЗЕРТТЕУ ДИЗАЙНЫ	6
ЛУДОМАНИЯ ТУРАЛЫ ХАБАРДАРЛЫҚ ЖӘНЕ ҚҰМАР ОЙЫНДАРҒА ДЕГЕН КӨЗҚАРАС	9
ЛУДОМАНИЯНЫҢ ТАРАЛУЫН БАҒАЛАУ	21
ОЙЫНШЫЛАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ДЕМОГРАФИЯЛЫҚ ПОРТРЕТІ	27
ЛУДОМАНИЯНЫҢ ДАМУЫНА ЫҚПАЛ ЕТЕТІН ФАКТОРЛАР	30
КӘСІБИ КӨМЕК ЖӘНЕ ҚОЛДАУ	34
ЗАҢСЫЗ ҚҰМАР ОЙЫНДАР ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ӘСЕРІ	37
ТҰЖЫРЫМДАР	48
ҰСЫНЫМДАР	50

КІРІСПЕ

Бүгінде көптеген елде құмар ойындар заңдастырылып, коммерциялық туристік индустрияның бір бөлігі ретінде белсенді дамып келеді. Бұл, әсіресе, казино мен ойын автоматтары сияқты ойын-сауық түрлеріне де қатысты. Сонымен қатар спорттық іс-шараларды ұйымдастырумен байланысты ойындар, соның ішінде спорттық оқиғаларға тігіс қою (букмекерлік қызмет) айтарлықтай дамып, қоғамда кең таралып отыр.

Сарапшылардың болжамынша, құмар ойындар саласында 2028 жылға қарай әлемдік табыс 700 млрд АҚШ долларына жетуі мүмкін¹. Бұл ретте смартфондардың кең таралуына байланысты табысы төмен және орта деңгейдегі елдерде айтарлықтай өсім болады деген болжам бар.

Құмар ойындар күрделі әлеуметтік мәселелерді туындатады, олардың ішінде лудомания ерекше орын алады. Лудомания – құмар ойындарға деген патологиялық әуестік, ол адам өмірінде басты орын алып, оның әлеуметтік, кәсіби, материалдық және отбасылық міндеттеріне зиян келтіреді. Лудомания Халықаралық аурулар классификациясы аясында ауру ретінде танылып отыр. Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының (ДДҰ) бағалауы бойынша, құмар ойындарға тәуелділіктен туындаған бұзылыстан әлемдегі ересек халықтың 1,2%-ы зардап шегіп жүр. Құмар ойындар бүкіл әлемде әйелдердің шамамен 5,5%-ына және ерлердің 11,9%-ына зиян келтіріп отыр. Барлық ойыннан келетін шығындардың шамамен 60%-ы (ал бұл операторлардың табысын құрайды) ойындарға қатты тәуелді адамдардың үлесіне тиеді. Осыған байланысты көп-

теген елдің үкіметі үшін ойынға тәуелділік елеулі әлеуметтік, экономикалық және психологиялық салдарға әкелетін маңызды мәселе болып отыр.

Қазақстан да бұл мәселеден тыс қалған жоқ. Кейінгі жылдары ұлттық деңгейде халықтың құмар ойындарға әуестеніп кетуі мәселелері белсенді түрде талқыланып жүр. Ойынға тәуелділіктің теріс салдары Ұлттық құрылтай отырыстарында, Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы Жастар саясаты жөніндегі кеңесте, сондай-ақ Парламенттің Сенаты мен Мәжілісінде талқыланды. 2023 жылғы қыркүйектің 4-і Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев Қауіпсіздік кеңесінің отырысында лудоманияны қазіргі қазақстандық қоғамның негізгі әлеуметтік мәселелерінің бірі ретінде атап өтіп, мемлекеттік органдарға құмар ойындар саласында шектеулер енгізу бойынша жұмысты күшейтуді тапсырған еді. Осыдан кейін ойын бизнесі мен лотерея қызметін мемлекет тарапынан реттеуді жетілдіру, сондай-ақ лудоманияның алдын алу бойынша кешенді жоспар әзірлеу процесі басталып кетті.

Алайда Қазақстанда лудомания мәселесінің ауқымы әлі де толық зерттелмеген. Негізгі мәселе – статистикалық деректің жеткіліксіздігі, лудоманияға шалдыққан адамдарды анықтаудың нақты критерийлерінің болмауы, сондай-ақ мұндай адамдарды есепке алу әдіснамасының жоқ болғаны. Бұл бағытта кейбір зерттеулер ғылыми-зерттеу орталықтары мен жекелеген ғалымдар тарапынан жүргізіліп жатыр. Мысалы, 2019 жылы «Amanat» партиясының Қоғамдық саясат институты жүргізген зерттеу қа-

¹Құмар ойындар. <https://www.who.int/ru/news-room/fact-sheets/detail/gambling>

зақстандықтардың 73,7%-ы лудомания мәселесін өзекті деп санайтынын көрсетті. Бұл мәселе республикалық маңызы бар қалаларда тұратын тұрғындар үшін (75,1%), сондай-ақ Түркістан (86,9%), Қызылорда және Батыс Қазақстан облыстарының тұрғындары үшін (86%) ерекше өзекті. Сауалнамаға қатысқандардың төрттен бірінен астамы (28,2%) құмар ойындарға деген қарызын өтеу үшін тағы қарыз алған немесе отбасындағы құнды заттарды сатқан адамдарды жеке танитынын айтқан². 2021 жылы «Жастар» ғылыми-зерттеу орталығы жүргізген «Қазақстандағы NEET жастарының әлеуметтік ұстанымдары» атты әлеуметтанулық зерттеу жастардың түрлі девианттық мінез-құлық түрлеріне деген көзқарасын зерттеген. Сауалнамаға қатысқандардың 74,5%-ы ешқашан құмар ойындарға қатыспағанын және оларды айыптайтынын атап өткен, ал 17,8%-ы мұны әр адамның жеке ісі деп көрсеткен. Респонденттердің 4,4%-ы құмар ойындарға қатысқанын мойындап, бұл әрекетін дұрыс емес деп есептеген³. Сондай-ақ 2022–2023 жылдары «Жастар» орталығы жүргізген зерттеулерде құмар ойындарға қатысқан және

оны зиянды әдет ретінде атап өткен жастардың санының өскенін көрсететін кейбір сандық көрсеткіштер ұсынылды: 2022 жылғы зерттеуде жастардың 1,2%-ы құмар ойындарға қатысқанын айтса⁴, 2023 жылы бұл көрсеткіш 3%-ға жеткен⁵. Алайда лудоманияға бойынша жекелеген зерттеулер болғанымен Қазақстанда бұл мәселенің ауқымы мен ерекшеліктері туралы дерек әлі де жеткіліксіз. Бұл мәселе тереңірек және кешенді зерттеуді, сондай-ақ пәнаралық тәсілді қолдануды талап етеді.

Аталған әлеуметтанулық зерттеу аясында халық арасында лудоманияның таралу деңгейі, құмар ойындарға деген көзқарас, сондай-ақ ойынға тәуелді болып қалудың әлеуметтік, кәсіби және жеке өмірге әсері туралы бұқаралық сауалнама жүргізілді. Сауалнама әртүрлі жас тобын, әлеуметтік топтар мен елдің түрлі өңірін қамтып, мәселеге толық ашып қарауға мүмкіндік берді. Ұсынылып отырған зерттеу әдіснамасы Қазақстан мен халықаралық қауымдастықтың зерттеу базасын кеңейтуге және лудоманияға қарсы күресудің практикалық жолдарын табуға бағытталған.

²«Аманат» партиясы Қоғамдық саясат институтының зерттеуі, 2019 жыл. <https://rus.azattyq-ruhy.kz/society/21342-problema-ludomanii-trebueto-operativnykh-i-reshitelnykh-mer-ekspert>

³«Қазақстандағы NEET жастарының әлеуметтік көзқарастары» зерттеуінің нәтижелері бойынша талдамалық баяндама. Астана, 2021.

⁴«Қазақстан жастары» зерттеуінің нәтижелері бойынша талдамалық баяндама. Астана, 2022.// <https://eljastary.kz/upload/iblock/e5d/aog7afeupooqwmw0jhywost1mcoqwu1p.pdf>

⁵«Қазақстан жастары» зерттеуінің нәтижелері бойынша талдамалық баяндама. Астана, 2023.// <https://eljastary.kz/upload/iblock/f70/ggw1849fh0fs4pa3dg9sp3u851ftwbzL.pdf>

ЗЕРТТЕУ ДИЗАЙНЫ

«Қазақстандағы лудомания феномені және оның дамуына ықпал ететін факторлар» әлеуметтанулық зерттеуі Қазақстандағы лудомания феноменін зерттеуге және оның халық арасында таралуына әсер ететін негізгі факторларды анықтауға бағытталған.

Міндеттері:

- ойын қызметтері туралы халық арасында қалыптасқан түсініктері мен олардың адам өміріндегі рөлін анықтау;
- халықтың заңды және заңсыз букмекерлер қызметін (казино, лотереялар, қаржы пирамидалары) қабылдауындағы айырмашылықтарды анықтау;
- құмар ойындарға қызығушылық танытқан халықтың шамамен алғандағы үлесін және лудоманиядан (құмар ойындарға патологиялық тәуелділік) зардап шегетін тұлғалар үлесін анықтау;
- лотоматиктер, лотоклубтар, онлайн-казино, казино, ойын автоматтары, букмекерлік кеңселер, биржалық ойындар, қаржы пирамидаларын пайдаланатын ойын ретінде тұтыну формаларының таралуын бағалау;
- лудоманияның қалыптасуына әлеуметтік, экономикалық және психологиялық факторлардың (табыстың деңгейі, қаржылық проблемалардың болуы, стрестік жағдайлар, әлеуметтік қысым және т.б.) әсерін зерттеу;
- білім деңгейі мен қаржылық сауаттың құмар ойындарға бейімділікке әсерін бағалау;
- құмар ойындардың заңсыз түрлері мен адал емес ұйымдардың тәуелділіктің дамуына әсерін талдау;
- әлеуметтік медиа, жарнама және басқа ақпарат көздерінің құмар ойын-

дарға қатысты көзқарастарды қалыптастырудағы рөлін зерттеу;

- лудоманияның алдын алу бойынша алынған деректер негізінде ұсыныстар әзірлеу;
- ойын бизнесін реттеуге арналған заңнамалық өзгерістердің қажеттілігін бағалау;
- лудоманиядан зардап шегетін тұлғаларға арналған әлеуметтік қорғау шаралары бойынша ұсыныстар әзірлеу.

Зерттеу нысаны – лудомания мәселесіне қатысты қоғамдық пікір, оның ішінде бұл мәселе туралы ақпарат алу деңгейі, құмар ойындарға деген көзқарас, сондай-ақ ойынға тәуелділіктің әлеуметтік, экономикалық және психологиялық әсерін қабылдау.

Зерттеу пәні – ойынға тәуелділіктің дамуына ықпал ететін факторлар, оның ішінде әлеуметтік, экономикалық, психологиялық және мәдени аспектілер: құмар ойындардың қолжетімділігі, жарнамалық кампаниялардың әсері, цифрлық технологиялардың (әсіресе смартфондардың) рөлі, сондай-ақ лудоманияның дамуына әсер ететін жеке және отбасылық жағдайлар.

Әдіснама

Зерттеуде ақпаратты жинау мен талдаудың сандық әдісі қолданылып, респонденттермен жеке сұхбаттасу арқылы бұқаралық сауалнама жүргізілді.

Ақпарат жинаудың негізгі әдісі ретінде 14 жастан бастап 60 жас және одан үлкен жастағы халық арасында «face-to-face» форматындағы сауалнама қолданылды. Бұл әдіс қоғамдағы жағдай туралы барынша объективті ақпарат алуға мүмкіндік береді. Бұқаралық сауална-

Таңдау жиынтығының есебі, адам*

	Жалпы	Қала	Ауыл	Ерлер	Әйелдер
Қазақстан Республикасы	14 532 191	1256	744	957	1043
Абай облысы	459 597	39	24	30	33
Ақмола облысы	613 062	47	37	41	43
Ақтөбе облысы	669 979	69	23	44	48
Алматы облысы	1 087 765	24	126	74	76
Атырау облысы	478 854	36	30	32	34
Батыс Қазақстан облысы	517 603	40	31	34	37
Жамбыл облысы	853 727	51	66	57	60
Жетісу облысы	502 804	30	39	33	36
Қарағанды облысы	884 647	100	22	57	65
Қостанай облысы	668 127	57	35	44	48
Қызылорда облысы	571 492	37	42	39	40
Маңғыстау облысы	514 111	33	38	35	36
Павлодар облысы	592 455	58	24	39	43
Солтүстік Қазақстан облысы	432 745	29	31	29	31
Түркістан облысы	1 403 321	47	146	98	95
Ұлытау облысы	160 410	18	4	11	11
Шығыс Қазақстан облысы	583 372	54	26	38	42
Астана қ.	1 037 452	143		66	77
Алматы қ.	1 688 005	232		104	128
Шымкент қ.	812 663	112		52	60

маға қатысатын респонденттер саны көп болып, таңдалған іріктеу негізінде әлеуметтік топ құрылымын көрсетеді. Бұқаралық сауалнама нәтижелері негізінде қоғамдағы мінез-құлықтың болжамдары белгілі бір дәлдік деңгейінде жасалады.

Бұқаралық сауалнаманың негізгі мақсаты – халықтың пікірі, олардың мотивтері және әлеуметтік құбылыстар мен жағдайларды бағалауы туралы ақпарат жинау, сондай-ақ қоғамдық, топтық және жеке сананың феномендері мен жағдайларын анықтау.

Іріктеу көлемін 2000 респондент құрады. Әлеуметтанулық зерттеу Қазақстан Республикасының барлық өңірін қамтиды – республикалық маңызы бар Астана, Алматы және Шымкент қалалары, 17 облыс орталығы, сондай-ақ ауылдық елді мекендер. Зерттеуде 2024 жылдың басындағы халық саны туралы Ұлттық статистика бюросының деректеріне сәйкес стратификацияланған көпсатылы квоталық іріктеу (өңірлік және қоныстық типтер, респонденттердің жасы мен жынысы) қолданылды.

Құралнама құрылымы

Алғашқы ақпаратты жинау үшін белгілі бір ереже бойынша құрастырылып, өзара байланыстырылған сұрақтар жиынтығын қамтитын әлеуметтанулық зерттеу сауалнамасы пайдаланылды. Әлеуметтанулық сауалнаманың қасиеттері мен сипаттамалары, оның көлемі, құрылымы және сұрақтарды құрастыру ерекшеліктері осы құралдың қолданылатын сұхбат түріне және зерттеу нысанының ерекшеліктеріне байланысты анықталады. Респонденттерге сауал қою олардың таңдауы бойынша екі тілде – қазақ және орыс тілдерінде жүргізіледі. Зерттеудің далалық кезеңіндегі ақпаратты жинау арнайы дайындалған интервьюерлер арқылы өңірлік супервайзерлердің басшылығымен жүзеге асырылды.

Ақпаратты өңдеу әдістемесі

Зерттеудің далалық кезеңінің қорытындысы бойынша интервьюерлердің жұмысын бақылау (сауалнамаларды толтыру дұрыстығын 100% тексеру және телефон арқылы 30% далалық бақылау), сонымен қатар мәліметтерді кодтау, енгізу және өңдеу жүргізілді. Алғашқы деректерді енгізу және өңдеу, сондай-ақ бірөлшемді және екіөлшемді кестелерді шығару, корреляциялық және кластерлік талдау лицензияланған, қазақ және орыс тілдеріне бейімделген SPSS компьютерлік бағдарламасы арқылы жүзеге асырылды.

Ақпаратты талдау әдістері

Әлеуметтанулық ақпаратты алғаш талдаудың негізгі әдістері:

- 1) бірөлшемді деректерді талдау;
- 2) екіөлшемді деректерді талдау;
- 3) корреляциялық талдау.

Әлеуметтанулық зерттеуді ұйымдастыру кезеңдері:

1-кезең. Әлеуметтанулық сауалнаманы дайындау.

Бағдарламаны әзірлеу, оған мыналар кіреді:

- проблемалық жағдайды анықтау;
- таңдалған тақырып бойынша әдебиеттерге шолу;
- мақсаттар мен міндеттерді қою;
- іріктеу жиынтығын жобалау.

Эмпирикалық ақпаратты жинауға арналған құралды (сауалнаманы) әзірлеу:

- сауалнаманы аудару.

2-кезең. Эмпирикалық материалды жинау.

Сауалнаманы ұйымдастыру:

- интервьюерлерді іріктеу, даярлау және нұсқаулық өткізу;
- сауалнама учаскелерін бөлу;
- сұрау бірліктерін іріктеу;
- Simple Forms бағдарламалық қамтамасыздандыруды пайдаланып сауалнама жүргізу.

3-кезең. Әлеуметтанулық деректерді өңдеу және интерпретациялау:

- статистикалық деректерді талдау және өңдеу бағдарламасында макет дайындау (SPSS);
- сауалнамаларды кодтау (респонденттердің ашық жауаптарын кодтау);
- далалық бақылау;
- әлеуметтік-демографиялық параметрлер бойынша сызықтық есептер мен есептерді дайындау;
- басқа статистикалық талдау түрлерін қолдану.

4-кезең. Алынған деректерді талдау.

Алғашқы талдау жүргізу:

- сауалнама нәтижесінде анықталған тәуелділіктерді белгілеу;
- кестелер жасау;
- диаграммалар құру.

Деректерді екінші рет талдау:

- салыстырмалы талдау жүргізу;
- қосымша ақпаратты тарту;
- жаңа болжамдар мен ұсыныстар шығару;
- зерттеудің соңғы есебін дайындау.

ЛУДОМАНИЯ ТУРАЛЫ ХАБАРДАРЛЫҚ ЖӘНЕ ҚҰМАР ОЙЫНДАРҒА ДЕГЕН КӨЗҚАРАС

Қазақстандағы лудомания мәселесін зерттеу мақсатында 2024 жылғы қарашаның 4-і мен желтоқсанның 1-і аралығында «Қазақстандағы лудомания феномені және оның дамуына ықпал ететін факторлар» тақырыбында зерттеу жүргізілді. Зерттеу Қазақстанның 17 облысы мен Астана, Алматы және Шымкент қалаларында өтті. Таңдау жиынтығы 2 000 респонденттен құралды. Респонденттердің 46,5%-ы – ерлер, 53,6%-ы – әйелдер. Респонденттердің арасында барлық жас топтары ұсынылған: «14–17 жас» – 9,1%, «18–29 жас» – 21,8%, «30–44 жас» – 30%, «45–60 жас» – 24%, «61 жас және одан жоғары» – 15,2%. Сауалнамаға қатысқандарды мынадай этностар құрайды: респонденттердің 75,9%-ы – қазақтар, 16,5%-ы – орыстар, 7,6%-ы – басқа этностардың өкілдері.

Білім деңгейі бойынша: «толық емес орта (мектептің 9 сыныбы)» – 7,6%, «орта (мектептің 11 сыныбы)» – 20%, «кәсіптік-техникалық, арнаулы орта (колледж, училище)» – 26,1%, «аяқталмаған жоғары (ЖОО-да оқиды)» – 4,9%, «жоғары (ЖОО-ны аяқтаған)» – 40,3%, «жоғары және ғылыми дәреже (магистр, кандидат, доктор, PhD)» – 1,3%. Қызмет саласы бойынша әртүрлі бағыттағы қызметкерлер – мемлекеттік қызметкерлер (8,9%), ғылым, мәдениет, денсаулық сақтау, білім беру, мектепке дейінгі білім беру саласының мамандары (12,3%), қызмет көрсету саласының қызметкерлері (9,2%), кәсіпкерлер (6,9%) және т. б.

Отбасы жағдайы тұрғысынан респонденттер мынадай арақатынасты құрайды: некеде тұрғандар – 61,5%, тіркелмеген не-

кеде тұрғандар – 1,4%, бойдақтар – 32,6%, ажырасқандар – 1,9%, жесірлер – 2,3%. Респонденттердің 33,3%-ының баласы жоқ, 13,1%-ының – бір баласы, 22,6%-ының – екі баласы, 14,7%-ының – үш баласы, 16,4%-ының – төрт және одан көп баласы бар. Респонденттердің үй шаруашылығының жиынтық табысы 15,3%-ында 100 мың теңгеге дейін, 31,1%-ында 250 мың теңгеге дейін, 27,4%-ында 400 мың теңгеге дейін, 14,6%-ында 550 мың теңгеге дейін, 6,3%-ында 700 мың теңгеге дейін және 5,4%-ында 700 мың теңгеден жоғары.

Қазіргі уақытта құмар ойындар – қатысушылардың өз ақшасы немесе басқа да материалдық құндылықтарын тәуекел етіп, болжап болмайтын нәтижелерге тігіс қою арқылы пайда табуды мақсат ететін қызмет түрі. Бұл ойындар әртүрлі формада болуы мүмкін, соның ішінде дәстүрлі казинолар, спорттық іс-шараларға тігіс қою және интернет-платформалар мен мобильді қосымшалар арқылы қолжетімді онлайн ойындар да болуы мүмкін. Құмар ойындарға, атап айтқанда, тігіс қою мен бәс тігу, ойын автоматтары, лотереялар және басқа да ұтысы бар кездейсоқ ойындары жатады.

Өз кезегінде, лудомания – құмар ойындарға деген бақыланбайтын тартымдылықпен сипатталатын тәуелділіктің бір түрі. Бұл – адамның өз әрекеттерін бақылауынан айырылып, әлеуметтік, кәсіби және жеке өміріне теріс әсер ететін зардабына қарамастан құмар ойындарға қатысуды жалғастыруымен сипатталатын жағдай. Лудомания ауру ретінде танылып, оған Халықаралық аурулар классификациясында (ICD-10) F63.0 коды берілген⁶.

⁶2025 ICD-10-CM Diagnosis Code F63.0 Pathological gambling. <https://www.icd10data.com/ICD10CM/Codes/F01-F99/F60-F69/F63-/F63.0#:~:text=A%20disorder%20characterized%20by%20a,%2C%20job%2C%20or%20educational%20opportunity.>

Лудомания феноменін зерттеу аясында халықтың лудомания мәселесі туралы ақпарат алу деңгейін және азаматтардың «лудомания» ұғымымен таныстығын зерттеу ерекше назар аударуды талап етеді. Әлеуметтанулық сауалнама нәтижелері бойынша респонденттердің жартысынан көбі осы терминмен таныс екенін мәлімдеуге болады (57,1% – «иә» және «негізінен иә» жауаптарының жиынтығы). Бір айтары, респонденттердің шамамен жартысынан кемі (42,7% – «жоқ» және «негізінен жоқ» жауаптарының жиынтығы) бұл ұғымды білмейтінін атап өткен.

№1 кесте. «Сіз лудоманияның не екенін білесіз бе?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %

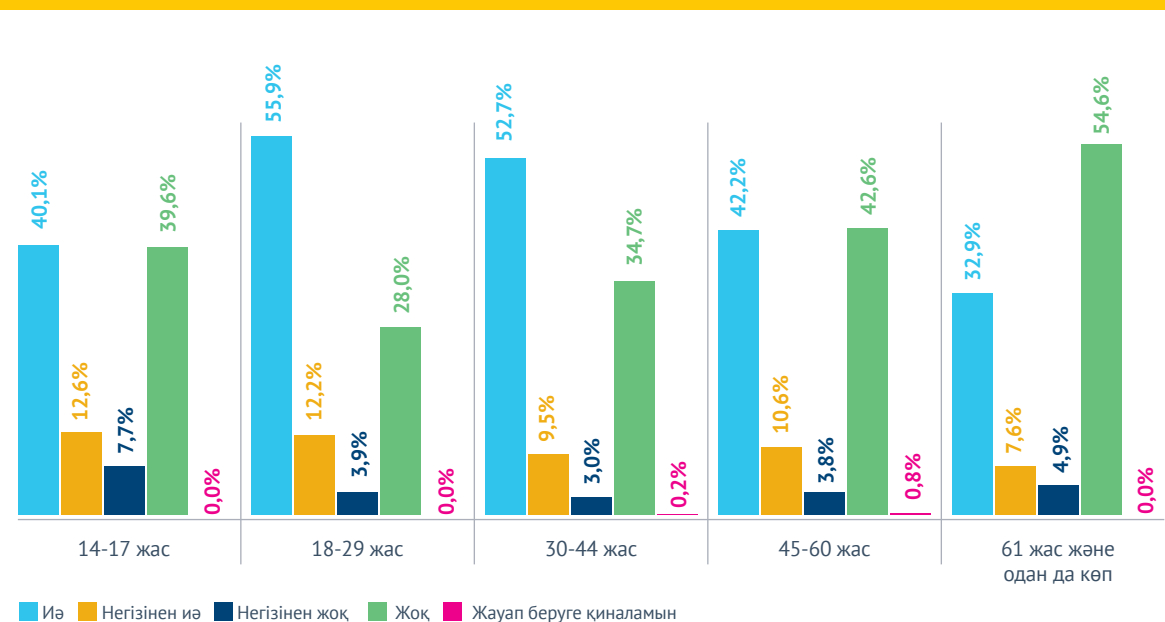
	%
Иә	46,7
Негізінен иә	10,4
Негізінен жоқ	4,1
Жоқ	38,6
Жауап беруге қиналамын	0,3

Деректерді жас ерекшеліктері бойынша талдау «лудомания» анықтамасымен 30–44 жас аралығындағылар (52,7%) және 18–29 жас аралығындағылар (55,9%) ең жақсы таныс екенін көрсетеді.

Деректерді өңірлік тұрғыдан талдау «лудомания» терминімен Маңғыстау (67,6%) және Солтүстік Қазақстан (68,3%) облыстарының, сондай-ақ Ақтөбе (56,5%), Батыс Қазақстан (53,5%), Жамбыл (58,1%) облыстары мен Шымкент қаласының (59,8%) респонденттері көбірек таныс екенін көрсетеді.

«Лудомания» терминімен таныс респонденттердің басым көбі бұл туралы алғаш рет әлеуметтік желілерден (45,4%) білген. Сауалнамаға қатысқандардың бесен бірі (20,3%) осы ұғымды достары мен таныстарынан естіген. БАҚ-тан лудомания туралы алғаш рет 15,3% респондент білген болса, жақындары мен туыстарынан осы туралы 10% респондент естіген. Яғни қазіргі уақытта лудомания туралы ақпараттың маңызды дереккөздерінің бірі – әлеуметтік желілер. Жалпы халықтың осы құбылыс туралы ақпараттандырылу деңгейі-

№1 диаграмма. «Сіз лудоманияның не екенін білесіз бе?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, жас бөлінісінде, %

№2 кесте. «Сіз лудоманияның не екенін білесіз бе?» деген сұраққа «Иә» деген жауаптардың бөлінісі, өңірлер бөлінісінде, %

Өңірлер	%
Солтүстік Қазақстан облысы	68,3
Маңғыстау облысы	67,6
Шымкент қ.	59,8
Жамбыл облысы	58,1
Ақтөбе облысы	56,5
Қызылорда облысы	54,4
Батыс Қазақстан облысы	53,5
Қарағанды облысы	52,5
Шығыс Қазақстан облысы	50,0
Алматы қ.	47,8
Қостанай облысы	45,7
Астана қ.	41,3
Абай облысы	39,7
Павлодар облысы	39,0
Түркістан облысы	38,9
Ұлытау облысы	36,4
Атырау облысы	34,8
Алматы облысы	34,0
Жетісу облысы	33,3
Ақмола облысы	28,6

нің төмендігі мемлекеттік органдардың, үкіметтік емес ұйымдардың және басқа да стейкхолдерлердің әлеуметтік желілер мен БАҚ арқылы ақпараттық-түсіндіру жұмыстарын күшейтуі қажет екенін көрсетіп отыр.

Жоғарыда айтылғандай, құмар ойындарға тігіс қою мен бәс тігу, ойын автоматтары, казинодағы ойындар, лотереялар мен лото сияқты бірқатар ойын түрі жатады. Бұл ойындар 2024 жылдың қыркүйегінде өзгерістер енгізілген ҚР

№3 кесте. «Сіз лудомания туралы алғаш қайдан білдіңіз?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, % (бұл сұраққа тек білетіндер/негізінен білетіндер жауап береді/жауап беруге қиналғандар – 1146 респондент)

	%
Әлеуметтік желілерден	45,4
Достарымнан, таныстарымнан	20,3
БАҚ-тан	15,3
Жақындарымнан, туыстарымнан	10,0
Әріптестерімнен	5,0
Жауап беруге қиналамын	1,2
Бала кезден білемін	0,4
Интернет	0,4
Ондай адамдарды жеке танимын	0,3
Фильмде	0,3
Жұмыста	0,3
Әскерде	0,1
Мектепте	0,1
Аталғандардың барлығы	0,1
Конференция	0,1
Мектептегі ата-аналар жиналысында	0,1
Құқық қорғау органдарынан	0,1
Психологтардан	0,1
Көршілерден	0,1
Институттағы мамандықтан	0,1
Жарнама	0,1
Өзім бұрын емделгенмін	0,1

«Ойын бизнесі туралы» заң аясында реттеледі⁷. Рұқсат етілген ойын орындарына казино, ойын автоматтары залы, букмекерлік кеңселер және тотализаторлар кіреді. Құмар ойындармен айналысу үшін арнайы лицензия алу қажет. Бұл ретте электрондық казино және интернет-казино қызметіне, сондай-ақ бәс тігуге тыйым салынған.

⁷Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 12 қаңтардағы «Ойын бизнесі туралы» № 219-III Заңы (09.09.2024 ж. өзгерістер мен толықтырулармен).

Зерттеуде барлық ойын түрінің танымалдылығын анықтау жайлы сұраныс болды. Сауалнама нәтижелері бойынша, Қазақстанда ең кең таралған ойын түрлері мобильді ойындар болып шықты. Респонденттердің 70,3%-ы 1-ден 5-ке дейінгі шкала бойынша дәл осы ойын түріне ең жоғары баға берген. Сонымен қатар жоғары бағаланғандар арасында мыналар да бар: видеоойындар (компьютер, ойын консолі) – 63,6%, спорттық тігістер – 58,9%, онлайн-казино – 56,7%, ойын автоматтары – 50,4%. Халық арасында ең төмен танымалдылыққа ие болған ойын түрлері ретінде респонденттер бәс тігуді (тотализатор қызметтері) – 34,1%, «қара касса»/«ортақ қазандық» – 34,9%, сондай-ақ лотоматиктерді (лездік лотереялар) – 35% атап өтті.

Бір айта кетері, респонденттердің пікірінше, халық арасында ең көп таралған ойын түрлері – мобильді ойындар

мен видеоойындардың белгілі бір айырмашылығы бар: осы ойындарда ойыншылар көп жағдайда ақша тікпейді және ақша ұтып алуға деген құмарлықты сезінбейді.

Алайда алаңдатарлық үрдіс ретінде ең танымал бес ойын түрінің арасында ақша табуға бағытталған құмарлық әрекеттерді қамтитын ойындардың басым болуы байқалады. Олар – спорттық тігістер, онлайн-казино және ойын автоматтары. Осы ойындар қаржылық әл-ауқатты бұзады әрі ойыншылар үшін психологиялық және әлеуметтік мәселелердің қайнар көзіне айналады. Осылайша, респонденттердің пікірінше, аталған құмар ойын түрлері лудоманияның қалыптасуына ықпал етуі мүмкін. Лудомания – адамның ойын мінез-құлқын бақылауы қабілетінен айырылуымен және өміріне деген елеулі теріс әсерлермен қатар жүретін психикалық ауру.

№4 кесте. «Мына ойын түрлерінің, ұйымдардың таралуы деңгейін 5 балдық шкала бойынша бағалаңыз, 1 – кең таралмаған, 5 – кең таралған» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %

Ойын түрлері	Баға					Жауап беруге қиналамын
	1	2	3	4	5	
Мобильді ойындар	6,7	2,4	6,6	11,1	70,3	3
Видеоойындар (компьютер, ойын консолі)	8,3	3,9	8,4	12,3	63,6	3,7
Спорттық тігістер	8,8	6,3	8,6	14,3	58,9	3,2
Онлайн-казино	11,4	4,5	8,8	12,5	56,7	6,2
Ойын автоматтары	12	6,3	13	15	50,4	3,4
Қаржы пирамидалары	12	7	15	14,1	46,9	5,1
Казино	16	8,1	12,6	12,9	46,7	3,9
Ақша ттіп карта ойнау	16,4	8	16,3	10,9	44,5	4,1
Лотереялар	12,8	9,7	18,5	14	42,3	2,8
Лото	16,6	11,3	17,2	12,7	37,4	5
Лотоматиктер (Lotomatic лездік лотереялары)	17,1	9,3	15,4	13,7	35	9,6
«Қара касса», «ортақ қазандық»	16,9	9,8	14,8	12,5	34,9	11,2
Бәс тігу (тотализатор қызметі)	16,6	10,3	15,4	11,7	34,1	12

Осы ретте респонденттердің тұратын жеріне байланысты деректерді талдау да қызық болып отыр. Респонденттердің жауабына сәйкес, ауылдық жерлерде қалаға қарағанда ақша тігіп карта ойнау (50,2% бен 40,9%), лото (44,9% бен 32,8%), лотереялар (46,8% бен 39,5%), онлайн-казино (60,2% бен 54,6%), лотоматиктер (38,2% бен 33%) және ойын автоматтары (52,7% бен 49%) жиірек таралған. Алайда

қалаларда ауылдық жерлерге қарағанда спорттық тігістер (60,1% бен 56,8%) және мобильді ойындар (73,1% бен 65,7%) кеңінен таралған.

Респонденттердің көбі заңды құмар ойын қызметтері (қазақстандық лицензиясы бар заңды казинолар, букмекерлік кеңселер және т. б.) қоғамға (77,9%) және адамдардың жеке өміріне (82,4%) аса теріс әсер етеді деген пікірін алға тартты.

№2 диаграмма. «Мына ойын түрлерінің, ұйымдардың таралуы деңгейін 5 балдық шкала бойынша бағалаңыз, 1 – кең таралмаған, 5 – кең таралған» деген сұраққа «барлық жерде таралған» жауабының бөлінісі, тұрғылықты жерінің түрі бөлінісінде, %

№5 кесте. «Заңды ойын қызметтерінің (қазақстандық лицензиясы бар заңды казинолар, букмекерлік кеңселер және т. б.) қоғамға және адамдардың жеке өміріне тигізетін әсерін 5 балдық шкала бойынша бағалаңыз, 1 – өте теріс, 5 – өте оң» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %

	Қоғамға	Адамдардың жеке өміріне
1	77,9	82,4
2	7,3	5,6
3	7	4,9
4	2,7	2,2
5	3,7	3,8
Жауап беруге қиналамын	1,5	1,3

Бұл ретте жыныстық бөлініске қарағанда құмар ойындардың әсерін бағалауда айтарлықтай айырмашылық жоқ. Әйелдер құмар ойындардың теріс әсерін орташа көрсеткіштен сәл жоғары (79,3%) бағаласа, ерлер бұл көрсеткішті сәл төмен (76,2%) бағалаған.

Респонденттердің көбі (77,6%) құмар ойындардың екі түрі де (заңды және заңсыз) тәуелділіктің дамуы тұрғысынан бірдей қауіпті деген ортақ пікірге келді. Ал сауалнамаға қатысушылардың 15,6%-ы тәуелділік негізінен заңсыз, реттелмейтін ойындарға қатысу нәтижесінде пайда болады деп санайды.

Ойынға тәуелді болып қалудың себептерін анықтау үшін респонденттер-

№6 кесте. «Құмар ойындардың қандай түрлері тәуелділіктің дамуы тұрғысынан ең үлкен қауіп төндіреді деп ойлайсыз?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %

	%
Екі түрі де бірдей қауіпті	77,6
Заңсыз, реттелмейтін құмар ойындар	15,6
Жауап беруге қиналамын	2,9
Заңды, мемлекет тарапынан реттелетін құмар ойындар	2,7
Ешқайсы қауіп төндірмейді	1,2

ге адамдарды құмар ойындарға қатысуға итермелейтін факторлар жөнінде пікірін білдіру ұсынылды. Сауалнамаға қатысқандардың көбінің пікірінше, негізгі себептер – ақша табуға ұмтылыс (44,8%) және құмарлану сезімі (22,4%). Кейбір респондент (7,4%) ойынға тәуелділіктің себебі ретінде «ләззат алу» факторын да атады. Бұл жауап басқа себептердің аясында ерекшеленіп, шетелдік ғалымдардың зерттеулерін растап отыр; олар лудоманияның психоактив заттарға тәуелді болуға ұқсас екенін атап көрсеткен болатын. Бұл байқау тағы да лудоманияның тек мінез-құлықтық ерекшеліктермен ғана емес, сонымен қатар адамның психоэмоциялық ахуалындағы өзгерістермен сипатталатын ауру екенін растайды.

Зерттелген респонденттер тобының көбі табыс деңгейіне қарамастан құмар ойындарды табыс көзі ретінде қабылдайтыны бір қызық факт екені байқалады. Алайда ерекше осалдық 250 мыңнан 700 мың теңгеге дейінгі табыс диапазонындағы адамдарда көрінеді. Бұл топтағы респонденттердің 45%-дан астамы құмар ойындарды табыс көзі ретінде қарастырады, бұл жоғары қауіп-қатер деңгейін көрсетіп отыр. Сонымен қатар табысы 700 мың теңгеден асатын адамдар ара-

№7 кесте. «Адамдардың құмар ойын ойнауының басты себебін атаңыз?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %

	%
Ақшалай табыс	44,8
Құмарлық сезімі	22,4
Бос уақытты өткізу	13,2
Ләззат алу	7,4
Өзін-өзі таныту сезімі	4,5
Жауап беруге қиналамын	3,0
Достармен араласу	1,7
Аталғандардың бәрі	1,0
Ауру, тәуелділік	0,7
Жылдам пайда табу	0,6
Адамдардың жауапсыздығы	0,2
Істейтін ісі жоқ, жалқау	0,2
Қызық көру	0,1
Ашкөздік	0,1
Адамдарда проблемалардың болмауы	0,1
Өмірінде сенімділік жоқ	0,1
Жеке өмірдің болмауы, өзін іздеу	0,1
Жарнама	0,1
Қаржылық сауаттың болмауы	0,1

сында мұндай пікір білдіргендердің үлесі 550–700 мың теңге табыс табатын топпен салыстырғанда 15,3%-ға төмен.

Жас ерекшеліктері бойынша деректерді талдау нәтижесінде «ләззат алу» деген жауап нұсқасын көбінесе 18–29 жас аралығындағы респонденттер таңдағаны анықталды (9,4%). Бұл жас адамдар үшін құмар ойындардың эмоциялар мен ләззат алу тәсілі ретінде қабылданатынын көрсетуі мүмкін. Өз кезегінде, 14–17 жас аралығындағы респонденттер арасында құмар ойындарға әуестенудің ең көп тараған себебі «ақша табу» (52,2%) екен. Бұл олардың жас ерекшелігіне байланысты табыс көздерінің шектеулі болуынан

№8 кесте. «Адамдардың құмар ойын ойнауының басты себебін атаңыз?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, табыс бөлінісінде, %

	100 000 теңгеге дейін	100 000– 250 000 теңге	250 000– 400 000 теңге	400 000– 550 000 теңге	550 000– 700 000 теңге	700 000 тең- геден артық
Ақшалай табыс	44,3	44,1	46,8	45,1	49,6	34,3
Құмарлық сезімі	21,0	24,4	21,0	19,8	21,6	29,6
Бос уақытты өткізу	13,4	13,7	13,7	14,0	12,8	5,6
Жауап беруге қиналамын	5,6	2,7	2,7	1,0	3,2	3,7
Ләззат алу	4,9	7,1	9,5	7,5	4,8	9,3
Өзін-өзі таныту сезімі	4,3	3,7	2,4	7,8	6,4	9,3
Достармен араласу	3,3	1,4	1,5	2,0	0	0
Адамдардың жауапсыздығы	0,7	0,2	0	0	0	0
Ауру, тәуелділік	0,7	0,6	1,1	0,7	0	0
Аталғандардың бәрі	0,7	0,6	0,7	1,0	0,8	4,6
Жылдам пайда табу	0,3	0,6	0,4	0,3	0,8	2,8
Істейтін ісі жоқ, жалқау	0,3	0,2	0	0	0	0,9

қаржылық пайдаға жылдам қол жеткізуге деген ұмтылысын көрсетуі мүмкін. 61 жастан асқан респонденттер арасында құмар ойындарға әуес болудың ең көп тараған себебі «бос уақыт өткізу» (15,1%) екені де анықталды. Бұл қарт адамдардың бос уақытын пайдалануы және көңіл көтеруі қажеттілігін көрсетуі мүмкін. Бұл де-

ректер әртүрлі жас тобының құмар ойындарға әуестену себептерінің әртүрлі екенін айқын көрсетеді.

Респонденттердің көбінің құмар ойын ойнайтын, бәс тігетін және мобильді ойын ойнайтын адамдарға деген көзқарасы «теріс» деп сипатталады. Құмар ойын ойнайтындарға деген теріс көзқарас білдір-

№9 кесте. «Адамдардың құмар ойын ойнауының басты себебін атаңыз?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, жас бөлінісінде, %

	14–17 жас	18–29 жас	30–44 жас	45–60 жас	61 жас және одан жоғары
Бос уақытты өткізу	12,1	12,4	13,3	12,9	15,1
Ләззат алу	7,7	9,4	7,0	6,5	6,9
Ақшалай табыс	52,2	46,9	42,8	44,3	42,1
Құмарлық сезімі	20,9	21,1	22,8	24,4	21,1

ген респонденттердің үлесін 75,3%, бәс тігетіндерге – 71,8%, ал мобильді ойыншыларға – 61,1% құрады. Алайда сауалнамаға қатысқандардың айтарлықтай бөлігі бейтарап көзқарас білдіріп отыр: құмар ойыншыларға – 22,6%, бәс тігетіндерге – 24,2%, мобильді ойыншыларға – 31,4%. Мұндай дерек Қазақстанда құмар ойындар мен тігіс қоюға жалпы көзқарас негізінен теріс екенін көрсеткенімен мобильді ойындарға қатысты белгілі бір толеранттық бар екенін байқауға болады. Бұл қоғамдық пікірде мобильді ойындардың әлеуметтік зардабы минимум деп қабылдануы тенденциясын көрсетуі мүмкін.

Жыныстық тұрғыдан алғанда әйелдер ерлерге қарағанда құмар ойын ойнайтын адамдарға теріс көзқарас білдіруге бейім екен. Әйелдердің 79,3%-ы «теріс» деп жауап берсе, ерлер арасында бұл көрсеткішті 70,6% құрады.

Респонденттің жасы неғұрлым жоғары болса, құмар ойын ойнайтын адамдарға теріс көзқарас білдіретіндердің үлесі

де соғұрлым жоғары болуы тенденциясын атап өткен де маңызды. Мысалы, 14-тен 17 жасқа дейінгі жастардың 69,8%-ы «теріс» деп жауап берсе, 61 жастан асқан респонденттер арасында бұл көрсеткіш 85,2%-ға жеткен. Ал бейтарап көзқарас бойынша, керісінше, қарама-қарсы үрдіс байқалып отыр: респонденттің жасы ұлғайған сайын құмар ойыншыларға «бейтарап» жауап беру үлесі де азая түседі (13,5%). Мұндай дерек респондент жасының ұлғаюымен құмар ойындарға деген төзімділік деңгейінің төмендей беретінін көрсетеді.

Сауалнамаға қатысқандардың басым бөлігі (85,1%) өзі де, айналасындағы адамдар да ақылы мобильді ойындар ойнамайтынын атап өтті. 40,2%-ы «Жоқ, бірақ ойындарда ақылы элементтер бар екенін білемін» деп жауап берсе, 44,9%-ы «Жоқ, бірінші рет естіп тұрмын» деп жауап берді.

Респонденттердің 7,4%-ы өзі я айналасындағы адамдар ақылы ойын ойнай-

№10 кесте. «Құмар және мобильді ойындар ойнайтын, бәс тігетін адамдарға қалай қарайсыз?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %

	Оң	Бейтарап	Теріс	Жауап беруге қиналамын
Құмар ойындар ойнайтын	1,4	22,6	75,3	0,8
Бәс тігетін	2,3	24,2	71,8	1,8
Мобильді ойындар ойнайтын	6,4	31,4	61,1	1,2

№11 кесте. «Құмар ойын ойнайтын адамдарға қалай қарайсыз?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, жас бөлінісінде, %

	14–17 жас	18–29 жас	30–44 жас	45–60 жас	61 жас және одан жоғары
Оң	1,6	1,4	1,7	1,3	1
Бейтарап	28,0	28,0	23,5	20,3	13,5
Теріс	69,8	70,3	73,7	77,5	85,2
Жауап беруге қиналамын	0,5	0,2	1,2	1,0	0,3

№12 кесте. «Сіз немесе айналаңыздағы біреу мобильді ойын үшін төлем жасай ма?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %

	%
Жоқ, мен мұны бірінші рет естіп тұрмын	44,9
Жоқ, бірақ мен ойындарда ақылы элементтер бар екенін білемін	40,2
Иә, мен ақылы ойындар ойнаймын/олар ойнайды	7,4
Жауап беруге қиналамын	4,0
Иә, мен бонустар немесе ойындағы қосымша функционалдық үшін төлеймін/олар төлейді	3,5

ділік бар деп күдіктене қарағанымен бұған толық сенімді емес. 8,6%-ы өзінің жақындары арасында лудоманиядан зардап шегіп жүрген адамдар бар екенін білетінін, бірақ олар емделмей жүргенін және көмекке жүгінуге ниетті емес екенін айтқан. Респонденттердің 2,1%-ы өзінің жақындары арасында лудоманиядан зардап шегіп, емделіп шыққандар да бар екенін, ал 1,8%-ы жақындары қазіргі уақытта ем алып жатқанын мәлімдеген. Осылайша, респонденттердің 12,5%-ы өзінің жақын ортасында лудомания мәселесі бар екенін растап отыр. Бұл мәселе

№13 кесте. «Сіз немесе айналаңыздағы біреу мобильді ойын үшін төлем жасай ма?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, жас бөлінісінде, %

	14–17 жас	18–29 жас	30–44 жас	45–60 жас	61 жас және одан жоғары
Иә, мен ақылы ойындар ойнаймын/олар ойнайды	11,0	8,7	8,8	5,8	3,3
Иә, мен бонустар немесе ойындағы қосымша функционалдық үшін төлеймін/олар төлейді	4,4	6,4	3,5	1,7	1,6
Жоқ, бірақ мен ойындарда ақылы элементтер бар екенін білемін	45,6	46,9	41,3	39,0	27,0
Жоқ, мен мұны бірінші рет естіп тұрмын	33,5	35,9	42,5	49,3	62,5
Жауап беруге қиналамын	5,5	2,1	3,8	4,2	5,6

тынын атап өткен. Бұл көрсеткіштің ең көбі 14–17 жас аралығындағы респонденттерге (11,0%) тиесілі. Бұл жастардың ақылы мобильді ойындарға белсенді түрде қатысатынын және мұндай ойындар туралы хабардарлық деңгейінің жоғары екенін көрсетуі мүмкін. Сонымен қатар бұл әртүрлі жас тобының қызығушылығы мен технологиялық сауат деңгейіндегі айырмашылықты да білдіреді.

Сауалнамаға қатысқандардың басым бөлігі (75,4%) өзінің жақын ортасында лудоманиядан зардап шегетін адамдар жоқ екеніне сенімді. Алайда респонденттердің бір бөлігі (10,2%) мұндай тәуел-

туралы ақпаратты кеңінен тарату мен ем алуға қолжетімділікті арттырудың маңыздылығын айқындайды.

Жақындарының арасында лудоманияның бар-жоғына қатысты дерек өңірлік тұрғыдан біркелкі емес екенін атап өткен жөн. Өз ортасында лудоманияға шалдыққандар жоқ екеніне сенімділігін Ақмола (89,3%), Ақтөбе (89,1%), Қостанай (89,1%) және Алматы (88%) облыстарының тұрғындары көбірек атап өткен. Ал жақындарының арасында лудоманияға шалдыққан, бірақ емделмей жүрген және емделетін ойы жоқ адамдар бар екенін айтқан респонденттер негізінен Батыс Қазақстан (21,1%), Абай (14,3%),

№14 кесте. «Сіздің жақын ортаңызда лудомандар, яғни құмар ойындарға тәуелділіктен зардап шегіп жүрген адамдар бар ма?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %

	%
Жоқ	75,4
Күдік бар, бірақ нақты емес	10,2
Иә, бар, бірақ олар емделмей жүр және емделетін ойы жоқ	8,6
Иә, олар емдеуден өтті	2,1
Жауап беруге қиналамын	2,0
Иә, олар қазір емделіп жүр	1,8

Жетісу (14,5%) және Түркістан (15,5%) облыстарынан болып отыр. Республика-

лық маңызы бар үш қала ішінде мұндай пікір білдірген респонденттердің ең көбі Шымкентте тіркелген, мұнда сауалнамаға қатысқандардың 10,7%-ы жақындары арасында лудоманияның зардабын көріп жүрсе де, ем алмай, емделуге ниеті жоқ адамдар бар екенін мәлімдеген. Мұндай дерек лудомания мәселесін қабылдау мен оның таралуында өңірлер арасында айырмашылық бар екенін көрсетеді. Сондай-ақ бұл әр облыста тәуелділіктің алдын алу мен емдеуге бағытталған мақсатты бағдарламаларды барынша дамыту қажет екенін айқындайды.

№15 кесте. «Сіздің жақын ортаңызда лудомандар, яғни құмар ойындарға тәуелділіктен зардап шегіп жүрген адамдар бар ма?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, өңірлер бөлінісінде, %

	Иә, олар емдеуден өтті	Иә, бар, бірақ олар емделмей жүр және емделетін ойы жоқ	Иә, олар қазір емделіп жүр	Күдік бар, бірақ нақты емес	Жоқ	Жауап беруге қиналамын
Ақмола облысы	2,4	3,6	0,0	3,6	89,3	1,2
Ақтөбе облысы	1,1	2,2	1,1	5,4	89,1	1,1
Қостанай облысы	1,1	3,3	1,1	5,4	89,1	0,0
Алматы облысы	1,3	3,3	0,7	6,7	88,0	0,0
Астана қ.	1,4	2,8	0,7	6,3	86,7	2,1
Павлодар облысы	0,0	7,3	0,0	7,3	82,9	2,4
Алматы қ.	2,2	6,5	0,4	7,3	82,3	1,3
Шығыс Қазақстан облысы	2,5	5,0	1,3	10,0	80,0	1,3
Атырау облысы	6,1	9,1	4,5	4,5	75,8	0,0
Абай облысы	1,6	14,3	1,6	6,3	74,6	1,6
Қарағанды облысы	,8	9,0	2,5	14,8	70,5	2,5
Жамбыл облысы	5,1	10,3	2,6	12,0	70,1	0,0
Ұлытау облысы	4,5	13,6	4,5	9,1	68,2	0,0
Қызылорда облысы	0,0	7,6	2,5	19,0	67,1	3,8
Маңғыстау облысы	2,8	11,3	8,5	9,9	66,2	1,4
Шымкент қ.	4,5	10,7	0,9	17,0	65,2	1,8
Солтүстік Қазақстан облысы	0,0	11,7	0,0	20,0	65,0	3,3
Жетісу облысы	0,0	14,5	1,4	11,6	60,9	11,6
Батыс Қазақстан облысы	1,4	21,1	0,0	11,3	60,6	5,6
Түркістан облысы	3,1	15,5	4,7	15,5	58,5	2,6

Жақындары емделіп шыққан респонденттердің арасында жартысы (47,6%) алған емінің сәтті өткенін атап өтті. 28,6%-ы емінің «негізінен сәтті» болғанын айтты. Респонденттердің бір бөлігі (14,3%) алған емінің нәтиже бермей, олар қайтадан құмар ойынға салынып кеткенін мәлімдеді.

№16 кесте. «Емдеу сәтті өтті ме?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %
(бұл сұраққа тек емделген таныстары бар респонденттер жауап береді – 42 респондент)

	%
Иә, сәтті, бір жылдан астам уақыт ойнамай жүр	47,6
Негізінен сәтті	28,6
Сәтті емес, тағы ойнап жүр	14,3
Негізінен сәтті емес	9,5

Келесі ретте респонденттерге таныстары арасындағы лудомандардың санына қатысты сұрақ қойылды. Сауалнамаға қатысқандардың 34,5%-ы таныстары арасында 2–3 адамның құмар ойындарға тәуелді болып қалағанын білетінін хабарлады. Респонденттердің 27,2%-ы 3 немесе одан да көп лудоманды танитынын мәлімдеді. Ал 26,8%-ы өз ортасында кем дегенде 1 адамның құмар ойынға патологиялық түрде тәуелді болып қалағанын атап өтті. Осылайша, сауалнамаға қатысқандардың 88,5%-ының таныстары арасында кем дегенде 1 лудоман бар екені анықталып отыр. Бұл нәтиже құмар

№17 кесте. «Сіз айналаңыздағы адамдардың нешеуін лудоман деп атар едіңіз?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %

	%
2–3 адам	34,5
3 және одан да көп	27,2
1 адам	26,8
Жауап беруге қиналамын	11,5

ойындарға тәуелді болып қалу мәселесінің көптеген респонденттің әлеуметтік ортасында кең таралғанын көрсетеді. Респонденттердің айтуынша, лудомандардың 59,1%-ы олар үшін жай таныс адам болған. 19%-ы осындай адамдарды жақын достары деп көрсетсе, 15,9%-ы туысы екенін, ал 9,3%-ы әріптесі екенін мәлімдеген. Мұндай дерек лудомания мәселесінің респонденттердің жақын ортасынан гөрі, таныстары арасында жиі кездесетінін көрсетеді.

№18 кесте. «Мұндай адамдар сізге кім болып келеді?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %

	%*
Танысым	59,1
Жақын адамдар санатынан	19,0
Туысқаным	15,9
Әріптесім	9,3
Жауап беруге қиналамын	2,0
Күйеуім/әйелім	1,5
Балаларым	1,3
Студенты	0,2

* Респондент бірнеше жауап нұсқасын таңдай алғандықтан сома 100%-ға тең емес

Зерттеу нәтижелері бірнеше негізгі үрдісті анықтауға мүмкіндік беріп отыр. Біріншіден, халықтың лудомания мәселесі туралы ақпараттандырылуы деңгейі салыстырмалы түрде төмен екені байқалды. Дегенмен осы терминмен таныс адамдар арасында негізгі ақпарат көзі әлеуметтік желілер болып отыр, бұл тәуелділік пен оның зардабы туралы ақпаратты таратуда олардың маңызды рөлін көрсетеді. Сонымен қатар дәстүрлі БАҚ, соның ішінде мемлекеттік телевидение мен газеттер осы бағытта жеткілікті деңгейде қолданылмай жүргені ықтимал. Екіншіден, респонденттер лудоманияға көбіне теріс көзқараста екенін көрсетті, мұны құмар

ойын бизнесін әлеуметтің қабылдауына қатысты көптеген дерек те растап отыр. Мұндай көзқарас тәуелділіктің өзін айыптауды, сондай-ақ оның жеке тұлғалар мен олардың отбасына тигізетін теріс салдарын түсінуді қамтиды.

Тағы бір айта кетері, 12%-дан астам респондент жеке басы лудомания мәселесімен ұшырасып, жақындары арасында тәуелділікпен бетпе-бет келгенін хабарлаған. Бұл дерек лудоманияның кең таралғанын және қазақстандық отбасылардың елеулі бөлігін қамтитынын көрсетеді әрі мәселені шешу үшін кешенді шаралар қабылдау қажет екенін айқындайды. Сонымен қатар респонденттердің

88,5%-ы патологиялық ойын тәуелділігінен зардап шегіп жүрген кем дегенде бір адамды білетінін мәлімдеді, бұл қоғамда осы мәселенің ауқымдылығын көрсетіп отыр.

Осылайша, алынған деректер Қазақстандағы лудоманияның кең таралғанын және осы мәселені тереңірек зерттеу, алдын алудың және емдеудің тиімді шараларын әзірлеу қажет екенін айғақтап отыр. Сондай-ақ қоғам санасында құмар ойындарға деген тәуелділікке қатысты анық теріс көзқарас бар екенін растайды, ал бұл мемлекеттік реттеу және қоғамдық бастамалар деңгейінде одан әрі әрекет ету үшін негіз бола алады.

ЛУДОМАНИЯНЫҢ ТАРАЛУЫН БАҒАЛАУ

Құмар ойындарға халықтың әуестеніп кетуінің себептері, ойын белсенділігінің мерзімділігі мен сипаты, сондай-ақ осы мәселеге байланысты басқа да аспектілер ерекше зерттеу қызығушылығын тудырады. Респонденттердің құмар ойындарға қаншалықты әуес екенін анықтау үшін оларға бос уақыты, құмар ойындарға қатысу тәжірибесі және осындай әрекетке итермелеген мотивациясы жайлы бірқатар сұрақ қойылды. Сауалнама нәтижесін талдау респонденттердің құмар ойындарға тартылуы деңгейінің төмен екенін көрсетті. Сауалнамаға қатысқандардың 75%-дан 99%-ға дейінгі бөлігі лотоматиктерде ешқашан ойнамағанын, тотализаторлар қызметін қолданбағанын, казино, букмекерлік

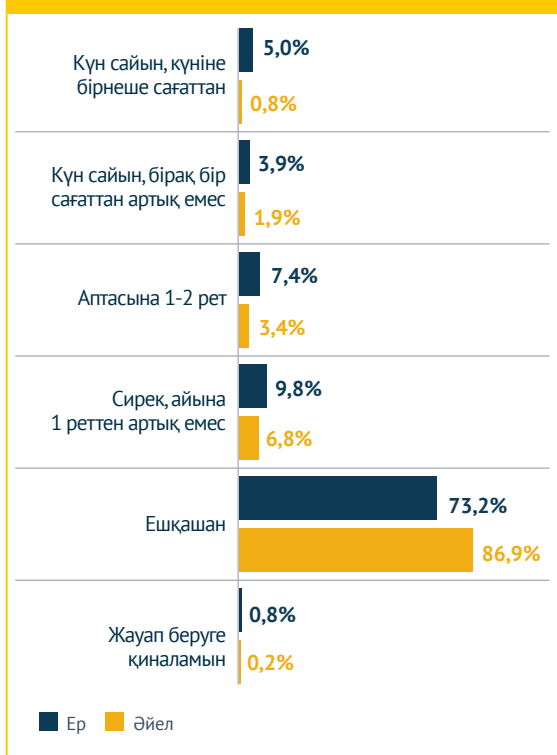
кеңселер мен ойын автоматтары залдарына бармағанын, сондай-ақ онлайн-казиноға қатыспағанын хабарлады. Жиналған дерек Қазақстан халқының айтарлықтай бөлігі құмар ойындардың кең таралғанына қарамастан осы қызмет түріне әуестенбегенін көрсетіп отыр. Бұл қызығушылықтың болмауына да, құмар ойындармен байланысты қауіп-қатер туралы жеткілікті хабардар болмауына да байланысты болуы мүмкін. Дегенмен нәтиже халықтың белгілі бір тобының құмар ойындарға әуестенуі деңгейінің жоғары болуы мүмкіндігін жоққа шығармайды. Сондықтан осы әрекетке қатысуға әсер ететін факторларды тереңірек талдау мақсатында қосымша зерттеулер жүргізген жөн.

№19 кесте. «Сіз бос уақытыңызда қаншалықты жиі...?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %

	Ешқашан	Сирек, айына 1 реттен артық емес	Аптасына 1-2 рет	Күн сайын, бірақ бір сағаттан артық емес	Күн сайын, күніне бірнеше сағаттан	Жауап беруге қиналамын
...лотоматик ойнайсыз	99,4	0,4	0,2	0	0	0,1
Тотализатор қызметін қолданасыз	99,3	0,3	0,2	0	0	0,3
Казиноға барасыз	99,2	0,7	0,2	0	0	0
Букмекерлік кеңсеге барасыз	98,9	0,9	0,3	0	0	
Ойын автоматтары залына барасыз	98,4	1,3	0,2	0,1	0	0,1
Онлайн-казино ойнайсыз	98,4	1,3	0,2	0,1	0	0,1
Лото ойнайсыз	97,4	2,1	0,4	0,1	0	0,1
Спортқа тігіс қоясыз	97,1	2,1	0,7	0,1	0,1	
Құмар ойындар ойнайсыз	97	2,3	0,4	0,1	0,2	0,1
Лотереяға қатысасыз	95,5	3,9	0,7	0	0	
Видеоойындарға уақыт бөлесіз (компьютер, ойын консолі)	80,6	8,2	5,3	2,8	2,8	0,4
Мобильді ойындар ойнайсыз	74,5	10	7,1	5,9	2,4	0,1

Жыныстық тұрғыдан алғанда әйелдер ерлерге қарағанда видеоойын ойнауға (компьютер немесе ойын консолі) әлдеқайда аз уақыт бөлетіні байқалады. Атап айтқанда, әйелдердің 86,9%-ы ешқашан бейне ойынды ойнамағанын көрсеткен, ал ерлер арасында бұл көрсеткіш 73,2%-ды құрады.

№3 диаграмма. «Сіз бос уақытыңызда қаншалықты жиі...?» деген сұраққа «видеоойындарда (компьютер, ойын консолі) уақыт өткізесіз» нұсқасының бөлінісі, жыныс бөлінісінде, %

Ойынға жұмсайтын қаржы көздеріне қатысты респонденттердің 43,4%-ы құмар ойындарға ақша салмайтынын және ақылы ойындар ойнамайтынын мәлімдеген. 24,8%-ы мұндай ойындарға қатысу үшін өзінің жалақысын жұмсайтынын, ал 6,7%-ы жинақтарын жұмсайтынын айтқан. Яғни сауалнамаға қатысушылардың едәуір бөлігі құмар ойындарға ақша жұмсамайды, бірақ кейбіреуі қазіргі табысын я жинақтарын құртады. Бұл құмар ойындардың халықтың белгілі бір топтары-

№20 кесте. «Ойындарға қатысу үшін қай қаржы көздерін жиі пайдаланасыз немесе пайдаландыңыз?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %
(бұл сұраққа тек №13 сұрақта аталған кез келген ойындарды ойнайтын респонденттер жауап береді – 642 респондент)

	%*
Мен ақылы ойындар ойнамаймын, қатыспаймын	43,4
Жалақы	24,8
Жауап беруге қиналамын	20,4
Өз жинақтарымды, депозитті пайдаланамын	6,7
Туыстардан қарыз алу	2,0
Несие	1,1
Ломбардтар	0,9
Достардан қарыз алу	0,9
Микрокредиттер/онлайн-кредиттер	0,5
Мүлікті сату	0,5
Қосымша табыс	0,5
Өз ақшам	0,3
Зейнетақы	0,3
Әріптестерден қарыз алу	0,2
Шайпұл	0,2
Қалта ақшасы	0,2
Ата-анамнан аламын	0,2
Халық банктің бонустары	0,2

* Респондент бірнеше жауап нұсқасын таңдай алғандықтан сома 100%-ға тең емес

на қаржылық ауыртпалық түсіретінін көрсетеді.

Респонденттердің құмар ойындарға жұмсайтын ақшалай салымдарының көлемі (25,4%), әдетте, айына 10 000 теңгеге дейінгі соманы құрайды. Сауалнамаға қатысқандардың 67,9%-ы осы сұраққа жауап беруге қиналған. Респонденттердің шағын бөлігі (4,2%) ай сайын ойындарға 10 мыңнан 50 мың теңгеге дейін жұмсай-

тынын көрсеткен. Мұндай дерек респонденттердің көбінің салыстырмалы түрде аз мөлшерде ақша жұмсайтынын, алайда құмар ойындарға айтарлықтай қаражат салуға дайын адамдардың аз ғана тобы бар екенін көрсетіп отыр.

№21 кесте. «Құмар ойындар мен бәс тігуге жұмсайтын айына орташа сомаңыз қанша?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %
(бұл сұраққа тек №13 сұрақта аталған кез келген ойындарды ойнайтын респонденттер жауап береді – 642 респондент)

	%
10 000 теңгеге дейін	25,4
10 001 теңгеден 50 000 теңгеге дейін	4,2
50 001 теңгеден 100 000 теңгеге дейін	1,1
100 001 теңгеден 250 000 теңгеге дейін	0,5
250 001 теңгеден 400 000 теңгеге дейін	0,3
400 001 теңгеден бастап	0,6
Жауап беруге қиналамын	67,9

Құмар ойындардың кем дегенде бір түрімен айналысатынын көрсеткен респонденттерге осы әрекетке тартылу себептері туралы сұрақ қойылды. Ең көп жауап «қызығушылық» (10,9%) себебінен болған. Респонденттердің 7,5%-ы құмар ойындарға әуестігі кездейсоқ басталып кеткенін атап өтті. Сондай-ақ себептер арасында жарнама мен акциялардың әсері (5,8%), жылдам ақша табуға деген ұмтылыс (5%), достары мен таныстарының ұсыныстары (4,5%), стрессті жеңілдету және проблемалардан алшақтау (4,2%), спортқа қызығушылық (3,4%) атап өтілді. Бұл дерек құмар ойындарға әуестену жеке факторлармен қатар, қоршаған ортаның және маркетингтік ықпалдардың әсерінен де туындайтынын көрсетеді.

№22 кесте. «Сіз құмар ойындармен, лотереялармен, спорттық бәс тігумен қалай айналыса бастадыңыз?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %
(бұл сұраққа тек №13 сұрақта аталған кез келген ойындарды ойнайтын респонденттер жауап береді – 642 респондент)

	%
Мен құмар ойындарға қызықпаймын	37,5
Жауап беруге қиналамын	20,1
Қызығушылықтан	10,9
Кездейсоқ	7,5
Жарнаманы/акцияларды көру арқылы	5,8
Тез ақша табуға деген ұмтылыстың арқасында	5,0
Достардың, таныстардың ұсынысы бойынша	4,5
Стресті жеңілдету, қиындықтардан алшақтау үшін	4,2
Спортқа деген қызығушылықтың әсерінен	3,4
Бала кезден	0,3
Уақытты кетіру үшін	0,2
Бұрын қызығушылық үшін ақшасыз ойнайтынмын	0,2
Жұмыс сондай	0,2
Телефоныма билет сатып алу туралы хабарлама келді	0,2
Бірнеше рет ойнадым	0,2

Жас топтары бойынша деректерді талдау құмар ойындарға қатысуға итермелейтін факторлардың жас ерекшеліктеріне қарай әртүрлі екенін көрсетеді. Мысалы, 30–44 жас аралығындағы адамдарға достар мен таныстардың ұсыныстары айтарлықтай әсер етеді (7,6%). Бұл жас категориясы сондай-ақ жарнама ықпалына аса бейім келеді (9,2%) және жылдам ақша табу мақсатында құмар ойындарға жиі жүгінеді (7,1%). Өз кезегінде, 45–60 жас ара-

лығындағы респонденттер құмар ойындарға әуестенуінің себептері ретінде көбінесе «стресті жеңілдету және проблемалардан алшақтау» (7,4%) және «қызығушылықты» (13,2%) атап өтеді. 61 жастан асқан респонденттер арасында құмар ойындарды «кездейсоқ бастау» (13%) жиі айтылады. Бұл осы жастағы топтың құмар ойындарға тартылуының кездейсоқ немесе парқына бара бермейтін сипатта болуын көрсетуі мүмкін. Құмар ойындарға деген мотивация өмірлік кезеңдер мен жағдайларға байланысты құбылып отарады. Бұл әртүрлі жас тобына бағытталған неғұрлым мақсатты профилактикалық шараларды әзірлеудің қажет екенін айқындайды.

Респонденттерге құмар ойындарға

деген көзқарасын жақындарының қабылдауы тұрғысынан бағалау ұсынылды. Сауалнамаға қатысқандардың 42,5%-ы жақындары оларды құмар ойындарға шамадан тыс әуестенеді деп санамайтынын атап өтті. Респонденттердің арасында ықтимал лудомандар тобын 8,7% құрайды. Олардың 6,7%-ы жақындарының көзімен өзін құмар ойындарға шамадан тыс әуестенеді деп санайтынын айтты, ал 2,0%-ы «негізінен иә» деп жауап берді, яғни оларды солай қабылдауы мүмкін екенін білдірді. Осы дерек көрсеткендей, респонденттердің айтарлықтай бөлігі құмар ойындарға қатысты мәселе туындауы ықтимал екенін түсінеді, дегенмен олар осы мәселелерді өз өмірінде әрдайым мойындай бермейді.

№23 кесте. «Сіз құмар ойындармен, лотереялармен, спорттық бәс тігумен қалай айналыса бастадыңыз?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, жас бөлінісінде, % (бұл сұраққа тек № 13 сұрақта аталған кез келген ойындарды ойнайтын респонденттер жауап береді – 642 респондент)

	14–17 жас	18–29 жас	30–44 жас	45–60 жас	61 жас және одан жоғары
Мен құмар ойындарға қызықпаймын	48,0	38,3	31,5	37,2	37,0
Жауап беруге қиналамын	23,5	22,8	19,0	15,7	17,4
Жарнаманы/акцияларды көрдім	1,0	5,7	9,2	5,0	4,3
Қызығушылықтан	9,2	11,9	9,2	13,2	10,9
Достардың, таныстардың ұсынысы бойынша	3,1	3,6	7,6	3,3	2,2
Тез ақша табуға деген ұмтылыстан	1,0	4,1	7,1	5,8	6,5
Спортқа деген қызығушылықтың әсерінен	0	2,6	5,4	5,0	2,2
Кездейсоқ	9,2	8,3	5,4	5,8	13,0
Стресті жеңілдету, проблемалардан алшақтау үшін	5,1	2,1	3,8	7,4	4,3
Бала кезден бастап	0	0	1,1	0	0
Бұрын қызығушылықтан ақшасыз ойнайтынмын	0	0	0,5	0	0
Уақытты кетіру үшін	0	0	0	0,8	0
Жұмыс сондай	0	0,5	0	0	0
Телефонға билет сатып алу туралы хабарлама келді	0	0	0	0	2,2
Бірнеше рет ойнадым	0	0	0	0,8	0

№24 кесте. «Сіздің отбасыңыз, туыстарыңыз, достарыңыз сіз құмар ойындарды шамадан тыс ойнайсыз деп ойлай ма?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %
(бұл сұраққа тек № 13 сұрақта аталған кез келген ойындарды ойнайтын респонденттер жауап береді – 642 респондент)

	%
Иә	6,7
Негізінен иә	2,0
Негізінен жоқ	2,3
Жоқ	42,5
Мен шамадан тыс ойнамаймын	39,9
Жауап беруге қиналамын	6,5

Респонденттер ойын тәуелділігіне байланысты алаңдаушылық танытпайтынын да атап өткен жөн. Сауалнамаға қатысқандардың 61,7%-ы алаңдаушылық деңгейін төмен деп бағалаған. Алайда 9,5%-ы ойын тәуелділігіне байланысты қатты алаңдайтынын көрсеткен.

№25 кесте. «5 балдық шкала бойынша ойын әрекетіне байланысты алаңдаушылық деңгейін бағалаңыз, 5 – жоғары деңгей, 1 – төмен деңгей» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %
(бұл сұраққа тек № 13 сұрақта аталған кез келген ойындарды ойнайтын респонденттер жауап береді – 642 респондент)

	%
1 – төмен деңгей	61,7
2	7,0
3	7,3
4	4,0
5 – жоғары деңгей	9,5
Жауап беруге қиналамын	10,4

Бұл ретте жыныстық тұрғыдан талдау көрсеткендей, әйелдердің құмар ойын-

дарға байланысты алаңдаушылық деңгейі ерлерге қарағанда төмен екен. Орташа индекс⁸ бойынша ерлердің алаңдаушылық деңгейі 5 балдың ішінен 1,88 болса, әйелдерде бұл көрсеткішті 1,70 құрайды. №29 кесте бойынша орташа көрсеткіш 5 балдың ішінен 1,79-ға тең екенін атап өткен маңызды.

№26 кесте. «5 балдық шкала бойынша ойын әрекетіне байланысты алаңдаушылық деңгейін бағалаңыз, 5 – жоғары деңгей, 1 – төмен деңгей» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, жыныс бөлінісінде, %

	Ер	Әйел
1 – төмен деңгей	58,5	65,4
2	7,5	6,4
3	8,9	5,4
4	4,0	4,1
5 – жоғары деңгей	10,4	8,5
Жауап беруге қиналамын	10,7	10,2

Өздерінің ойын әрекеттерін бақылау үшін респонденттер көбіне «достарымен және отбасымен қарым-қатынас жасайтынын» (23,7%) атап өткен. Сауалнамаға қатысқандардың 13,1%-ы құмар ойындарға жұмсайтын уақытын қысқартуға тырысады, ал 12%-ы құмар ойындарға қолжетімділікті шектеу шараларын қабылдайды. Көп респондент өзінің ойын әрекеттерін бақылау қажет екенін түсінеді және құмар ойындарға қатысуын азайту үшін әлеуметтік және жеке стратегияларға жүгінеді.

Осылайша, сауалнама нәтижесі респонденттердің құмар ойындарға жалпы төмен деңгейде қатысатынын көрсетіп отыр. Құмар ойындарға қатысып көргендердің арасында негізгі себеп-

⁸Есептеу формуласы: $y = [x(5)*5 + x(4)*4 + x(3)*3 + x(2)*2 + x(1)] / 100 - x(0)$, мұндағы $x(5)$ 5 балл жауап бергендердің пайызы, $x(4)$ 4 балл жауап бергендердің пайызы, $x(3)$ 3 балл жауап бергендердің пайызы, $x(2)$ 2 балл жауап бергендердің пайызы, $x(1)$ 1 балл жауап бергендердің пайызы, $x(0)$ жауап беруге қиналғандардың пайызы.

№27 кесте. «Ойын әрекетіңізді бақылау үшін қандай шаралар қолданасыз?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %
(бұл сұраққа тек № 13 сұрақта аталған кез келген ойындарды ойнайтын респонденттер жауап береді – 642 респондент)

	%*
Достарыммен және отбасыммен араласамын	23,7
Жауап беруге қиналамын	18,7
Құмар ойын ойнамаймын	17,2
Құмар ойынға кететін уақытты қысқартуға тырысамын	13,1
Ойындарға қолжетімділікті шектеймін (мысалы сайттарды бұғаттау)	12,0
Ештеңе жасамаймын	8,9
Психологпен кеңесемін	3,0
Шамадан тыс ойнамаймын	2,8
Медициналық мекемеге хабарласамын	1,1
Қажеттілік жоқ	1,1
Шаруашылық бойынша жұмыс	0,6
Өзімді қадағалаймын	0,5
Жұмыс істеймін	0,5

* Респондент бірнеше жауап нұсқасын таңдай алғандықтан сома 100%-ға тең емес

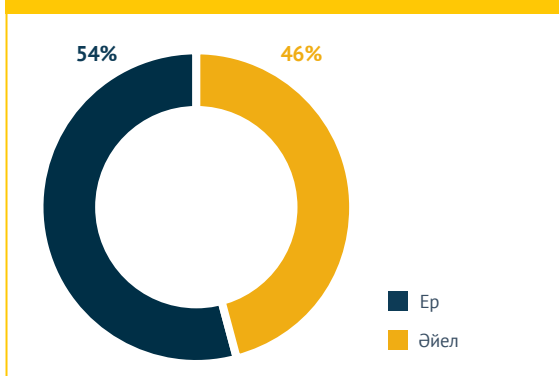
тер ретінде қызығушылық (10,9%) және кездейсоқ тартылу (7,5%) атап өтілген. Сонымен қатар респонденттердің айтарлықтай бөлігі жарнама мен акциялардың әсері (5,8%), жылдам ақша табуға деген

ұмтылыс (5,0%), достар мен таныстардың ұсыныстары (4,5%), стресті жеңілдету және проблемалардан алшақтау (4,2%), сондай-ақ спортқа деген қызығушылық (3,4%) сияқты себептерді көрсеткен.

ОЙЫНШЫЛАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ДЕМОГРАФИЯЛЫҚ ПОРТРЕТІ

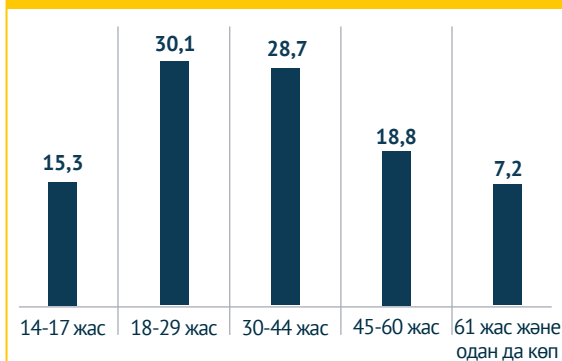
Осы бөлімде құмар ойын мен мобильді ойын ойнайтынын атап өткен 642 респондент жөнінде дерек ұсынылып отыр (сауалнамаға қатысқандардың жалпы санының 32,1%-ы). Олардың 46%-ы – әйелдер, ал 54%-ы – ерлер. Шартты түрде осы топ «ойыншылар» деп аталды.

№4 диаграмма. Респонденттердің жынысы, %

Респонденттердің арасында барлық жас тобы ұсынылған: «14–17 жас» – 15,3%, «18–29 жас» – 30,1%, «30–44 жас» – 28,7%, «45–60 жас» – 18,8%, «61 жас және одан жоғары» – 7,2%.

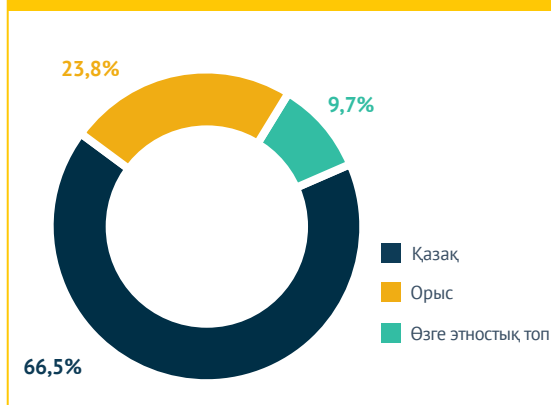
№5 диаграмма. Респонденттердің жасы, %

Ойыншылар арасында мынадай этностар бар: респонденттердің 66,5%-ы – қазақтар, 23,8%-ы – орыстар, 9,7%-ы – басқа этностардың өкілдері.

Білім деңгейі бойынша: «толық емес

№6 диаграмма. Этностық тиесілік, %

орта (мектептің 9 сыныбы)» – 11,8 %, «орта (мектептің 11 сыныбы)» – 19,6 %, «кәсіптік-техникалық, арнаулы орта (колледж, училище)» – 26,9 %, «аяқталмаған жоғары (ЖОО-да оқиды)» – 6,4%, «жоғары (ЖОО-ны аяқтаған)» – 34,1%, «жоғары және ғылыми дәреже (магистр, кандидат, доктор, PhD)» – 1,1%.

№28 кесте. Респонденттердің білім деңгейі, %

	%
Аяқталмаған орта (мектептің 9 сыныбы)	11,8
Орта (мектептің 11 сыныбы)	19,6
Кәсіптік-техникалық, арнаулы орта (колледж, училище)	26,9
Аяқталмаған жоғары (ЖОО-да оқимын)	6,4
Жоғары (ЖОО-ны аяқтағанмын)	34,1
Жоғары және ғылыми дәрежесі бар (магистр, кандидат, доктор, PhD)	1,1

Отбасылық жағдайы тұрғысынан респонденттер мынадай арақатынаста ұсынылған: некеде тұрғандар – 47,4%, тіркелмеген некеде тұрғандар – 2,2%, бойдақтар – 46,4%, ажырасқандар – 2%, жесірлер – 1,7%.

№29 кесте. Респонденттердің отбасылық жағдайы, %

	%
Үйленгенмін/тұрмыс құрғанмын	47,4
Бойдақпын/тұрмыс құрмағанмын	46,4
Тіркелмеген некеде тұрамын	2,2
Ажырасқанмын	2,0
Жесірмін	1,7
Жауап беруге қиналамын	0,3

Респонденттердің 49,4%-ының баласы жоқ, 15,1%-ында – бір бала, 19,5%-ында – екі бала, 6,4%-ында – үш бала, 9,7%-ында – төрт және одан көп бала бар.

№30 кесте. Респонденттердің баласы саны, %

	%
Бала жоқ	49,4
Екі	19,5
Бір	15,1
Төрт және одан көп	9,7
Үш	6,4

Респонденттердің үй шаруашылығының жиынтық табысы 15,9%-ында – 100 мың теңгеге дейін, 28,3%-ында – 250 мың теңгеге дейін, 25,5%-ында – 400 мың теңгеге дейін, 16%-ында – 550 мың теңгеге дейін, 7,5%-ында –

№31 кесте. Үй шаруашылығының жиынтық табысы, %

	%
100 000 теңгеге дейін	15,9
100 000–250 000 теңге	28,3
250 000–400 000 теңге	25,5
400 000–550 000 теңге	16
550 000–700 000 теңге	7,5
700 000 теңгеден артық	6,7

№32 кесте. Респонденттердің қызмет саласы, %

	%
Жұмыс істемеймін	17,6
Қызмет көрсету саласының қызметкері	12,0
Ғылым, мәдениет, денсаулық сақтау, білім беру саласының маманы	10,1
Сауда қызметкері	7,9
Бизнесмен, кәсіпкер	7,0
Мемлекеттік қызметкер	6,7
Студент	6,7
Құрылыс саласының қызметкері	4,7
Өзін-өзі жұмыспен қамтыған, фрилансер	4,7
Қаржы саласының маманы (банктер, бухгалтерия және т. б.)	3,3
Зейнеткер	3,0
Уақытша жұмыссызбын немесе декреттік демалыстамын	2,8
Тұрақты жұмысым жоқ, әр жерде жұмыс істеймін	2,6
Техникалық персонал (күзетші, вахтер, техник және т.б.)	2,0
Оқимын	2,0
Ауыл шаруашылығы қызметкері	1,2
Жауап беруге қиналамын	1,1
БАҚ қызметкері	0,9
Өнеркәсіп, өндіріс	0,8
ІТ	0,5
Телекоммуникациялар	0,5
Мүгедектігіме байланысты жұмыс істемеймін	0,3
Заңгер	0,2
Энергетика	0,2
Экономикалық қауіпсіздік	0,2
ЖЭО	0,2
Көлік	0,2
Типография	0,2
Жылу механигі	0,2
Ресторан, кафе	0,2
Зауыт жұмысшысы	0,2
Карьердегі жұмыс	0,2

* Респондент бірнеше жауап нұсқасын таңдай алғандықтан сома 100%-ға тең емес

700 мың теңгеге дейін және 6,7%-ында 700 мың теңгеден жоғары.

Қызмет саласы бойынша түрлі бағыттағы қызметкерлер қамтылған – қызмет көрсету саласының қызметкерлері (12%),

ғылым, мәдениет, денсаулық сақтау, білім беру, мектепке дейінгі білім беру саласының мамандары (10,1%), сауда қызметкерлері (7,9%), кәсіпкерлер (7%) мемлекеттік қызметшілер (6,7%) және т.б.

ЛУДОМАНИЯНЫҢ ДАМУЫНА ЫҚПАЛ ЕТЕТІН ФАКТОРЛАР

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың дамуы және смартфондардың кең аудиторияға қолжетімді бола түсуі онлайн-казино мен тотализаторлардың таралу қатерін едәуір арттырып жіберді, сондай-ақ оларды әртүрлі интернет-платформада белсенді жарнамалауға жаңа дем берді. Халықаралық зерттеулер бойынша⁹, лудомания басқа да әлеуметтік және экономикалық салдармен, мысалы, жұ-

психикалық саулығын жоғары бағалап отыр. Мысалы, респонденттердің 56,2%-ы физикалық саулығын жақсы деп санайды, ал 61,5%-ы ментал жағдайын қанағаттанарлық немесе орташа деңгейден жоғары деп бағалаған. Физикалық саулығына «4» (орташа деңгейден жоғары) деген баға бергендер – 27,1%, ал ментал саулығына осындай баға бергендердің үлесі – 24,5%.

№33 кесте. «Денсаулық жағдайыңызды 1-ден 5 баллға дейінгі шкала бойынша бағалаңыз, 1 – өте нашар, 5 – өте жақсы» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %

	1	2	3	4	5	Жауап беруге қиналамын
Жалпы физикалық саулық	1,2	1,6	13,9	27,1	56,2	0,1
Ментал саулық	0,8	1,5	11,2	24,5	61,5	0,8

мыссыздық, кедейлік, ажырасу, қылмыс, нашақорлық, несиелік қарыздар және т. б. тығыз байланысты екенін атап өткен жөн. Сондықтан ойынға тәуелді болудың дамуына ықпал ететін факторларды тереңірек зерттеу қажет, бұл алдын алу және емдеу стратегияларын тиімді әзірлеуге мүрсат береді.

Сауалнамаға қатысқан респонденттердің денсаулық жағдайына келсек, олардың көбі өзінің физикалық және

Респондент неғұрлым жас болса, жалпы физикалық жағдайын соғұрлым жоғары бағалайды. 14 пен 17 жас аралығындағы респонденттердің 75,8%-ы өзінің физикалық саулығын «өте жақсы» деп бағалаған, ал 61 жастан асқандардың арасында бұл көрсеткішті 32,6% құрайды. 30 бен 44 жас аралығындағы жас санаты өзінің физикалық саулық жағдайын шамамен жартысынан астам жағдайда (58,2%) «өте жақсы» деп бағалайды.

№34 кесте. «Денсаулық жағдайыңызды 1-ден 5 баллға дейінгі шкала бойынша бағалаңыз, 1 – өте нашар, 5 – өте жақсы (физикалық саулық)» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, жас бөлінісінде, %

	14–17 жас	18–29 жас	30–44 жас	45–60 жас	61 жас және одан жоғары
1 – өте нашар	0,5	0,7	0,8	1,7	2,0
2	0,5	0,5	1,2	1,9	4,3
3	2,2	7,1	10,3	16,1	34,2
4	20,9	23,4	29,3	30,1	27,0
5 – өте жақсы	75,8	68,3	58,2	50,1	32,6
Жауап беруге қиналамын	0	0	0,2	0,2	0

⁹Somtip Watanapongvanich, Punjapol Binnagan, Pongpat Putthinun, Mostafa Saidur Rahim Khan, and Yoshihiko Kadoya. Financial literacy may reduce gambling frequency: Evidence from Japan. 2010. [https://www.greo.ca/Modules/EvidenceCentre/files/Watanapongvanich%20et%20al%20\(2020\)_Financial%20literacy%20and%20gambling%20behavior_final.pdf](https://www.greo.ca/Modules/EvidenceCentre/files/Watanapongvanich%20et%20al%20(2020)_Financial%20literacy%20and%20gambling%20behavior_final.pdf)

Осындай тенденция ментал саулыққа да қатысты: жасы неғұрлым кіші болса, ментал саулық деңгейін «өте жақсы» деп бағалайтындардың үлесі соғұрлым жоғары. Осылайша, 14 пен 17 жас аралығындағы респонденттер 78% жағдайда «5»-ке, ал 61 жастан жоғарылары 39,8% жағдайда «5»-ке бағалады.

Одан бөлек тұрғылықты жерінің түріне байланысты өзінің физикалық саулығын қабылдауда кейбір айыр-

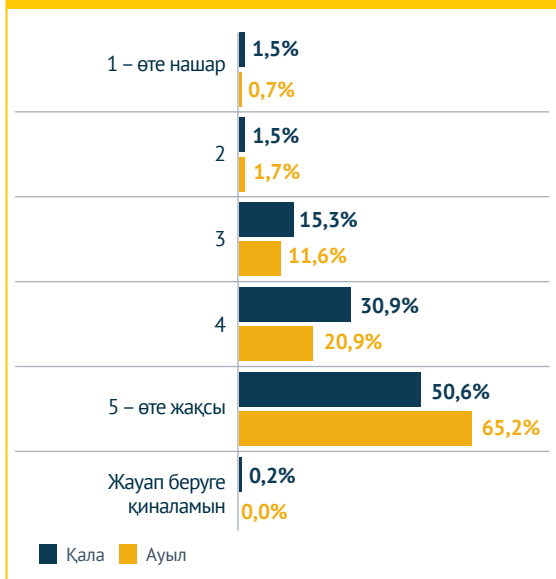
машылық бар. Ауыл тұрғындарының 65,2%-ы өзінің физикалық саулығын «өте жақсы» деп бағалады (бұл ретте физикалық саулықты жақсы деп бағалаған қала тұрғындарының үлесі – 50,6%).

Дәл осындай ерекшелік ментал саулықты бағалауға да тән: ментал саулығын жоғары бағалайтын ауыл тұрғындарының үлесі – 69,1%, ал қала тұрғындарының үлесі – 56,7%.

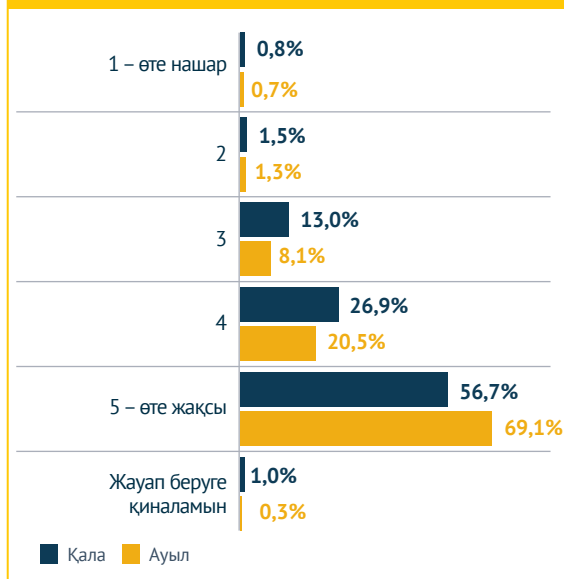
№35 кесте. «Денсаулық жағдайыңызды 1-ден 5 балға дейінгі шкала бойынша бағалаңыз, 1 – өте нашар, 5 – өте жақсы (менталды саулық)» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, жас бөлінісінде, %

	14–17 жас	18–29 жас	30–44 жас	45–60 жас	61 жас және одан жоғары
1 – өте нашар	0	0,2	0,5	1,5	1,3
2	1,1	0,2	1,5	1,0	3,9
3	3,8	7,6	9,5	10,9	24,3
4	16,5	18,6	25,0	29,4	28,6
5 – өте жақсы	78,0	73,1	63,2	56,2	39,8
Жауап беруге қиналамын	0,5	0,2	0,3	1,0	2,0

№7 диаграмма. «Денсаулық жағдайыңызды 1-ден 5 балға дейінгі шкала бойынша бағалаңыз, 1 – өте нашар, 5 – өте жақсы (физикалық саулық)» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, тұрғылықты жерінің түрі бойынша, %

№8 диаграмма. «Денсаулық жағдайыңызды 1-ден 5 балға дейінгі шкала бойынша бағалаңыз, 1 – өте нашар, 5 – өте жақсы (менталды саулық)» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, тұрғылықты жерінің түрі бойынша, %

Келесі сұрақтар бөлімі респонденттердің өмірге қанағаттануының жалпы деңгейін және әлеуметтік-экономикалық жағдайын анықтауға бағытталды. Жалпы респонденттердің 71,5%-ы өміріне, 55,8%-ы жұмысына, 46,2%-ы жалақы деңгейіне көңілі толып отыр. Респонденттердің ең үлкен наразылығы сыйақы аспектісіне байланысты болды, онда респонденттердің 6,8%-ы көңілі толмайтынын білдірді. Яғни жалпы өмірлік қанағаттану деңгейі мен қаржылық жағдайға қанағаттану арасында айтарлықтай алшақтық бар. Бұл дерек өмірге деген қанағат тек қаржылық жағдайды бағалаумен өлшенбейтінін және басқа да параметрлерді қамтитынын көрсетуі мүмкін.

Респонденттердің жасы үлкен болған сайын өміріне толық көңілі толға-

нын соншалық аз атап өткені байқалды.

Респонденттердің қаржылық тұрақтылық деңгейін анықтау айтарлықтай өзгешелік барын көрсетіп отыр. Сауалнамаға қатысқандардың 26,1%-ы өзінің қаржылық тұрақтылығын жоғары деп атап өтсе, 31,1%-ы «4» (орташадан жоғары) деп бағалады. Ал 27,3%-ы қаржылық жағдайын орташа деп есептесе, 7%-ы төмен деп бағалады.

Сонымен қатар табыс деңгейі мен қаржылық тұрақтылықты қабылдау арасында оң байланыс бар. Осылайша, кірісі 700 мың теңгеден асатын респонденттердің 38%-ы қаржылық тұрақтылығын 1-ден 5-ке дейінгі шкала бойынша максимум балға (5 балл) бағалады.

Осылайша, респонденттердің өмірге қанағаттану деңгейіне қатысты жауап-

№36 кесте. «Қанағаттану деңгейіңізді 1-ден 5-ке дейінгі шкала бойынша бағалаңыз, 1 – толығымен қанағаттанбаймын, 5 – толығымен қанағаттанамын» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %

	1	2	3	4	5	Жауап беруге қиналамын
Өмірге	2,0	0,7	6,7	19,1	71,5	0,2
Жұмысқа	2,9	1,8	9,7	20,3	55,8	9,6
Еңбекақы төлеміне	6,8	4,5	16,3	17,2	46,2	9,2

№37 кесте. «Қанағаттану деңгейіңізді 1-ден 5-ке дейінгі шкала бойынша бағалаңыз, 1 – толық қанағаттанбаймын, 5 – толық қанағаттанамын» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, жас бөлінісінде, %

	14–17 жас	18–29 жас	30–44 жас	45–60 жас	61 жас және одан да көп
1 – толық қанағаттанбаймын	0	1,1	1,5	2,9	3,6
2	0	0,7	0,7	0,6	1,3
3	2,2	4,1	6,2	7,5	12,5
4	11,5	16,6	19,2	20,5	25,0
5 – толық қанағаттанамын	86,3	77,5	72,0	68,5	57,6
Жауап беруге қиналамын	0	0	0,5	0	0

тары қоғамда белгілі бір қанағаттанбаушылық бар екенін көрсетеді. Респонденттердің 71,5%-ы өміріне, 55,8%-ы жұмысына қанағаттанғанымен, тек 46,2%-ы еңбекақысын қанағаттанарлық деп санайды. Ең үлкен наразылық жалақыға байланысты болып отыр, оған респонденттердің 6,8%-ы қанағаттанбайтынын білдірген. Респонденттердің қаржылық тұрақтылық деңгейі де біркелкі емесін көрсетіп отыр. Респонденттердің төрттен бір бөлігінен астамы ғана (26,1%) өзінің қаржылық тұрақтылығын

№38 кесте. «Сіздің қаржылық тұрақтылық деңгейіңізді 5 балдық шкала бойынша бағалаңыз, 5 – жоғары, 1 – төмен» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %

	%
1 – төмен	7,0
2	4,9
3	27,3
4	31,1
5 – жоғары	26,1
Жауап беруге қиналамын	3,7

№39 кесте. «Сіздің қаржылық тұрақтылық деңгейіңізді 5 балдық шкала бойынша бағалаңыз, 5 – жоғары, 1 – төмен» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %

	100 000 теңгеге дейін	100 000– 250 000 теңге	250 000– 400 000 теңге	400 000– 550 000 теңге	550 000– 700 000 теңге	700 000 теңге- ден артық
1 – төмен	16,1	9,3	4,0	2,0	1,6	2,8
2	5,9	6,3	5,3	2,0	1,6	2,8
3	31,5	32,8	26,3	23,2	16,8	12,0
4	17,7	25,7	35,3	43,0	37,6	38,0
5 – жоғары	21,3	23,0	26,1	28,0	38,4	38,0
Жауап беруге қиналамын	7,5	2,9	2,9	1,7	4,0	6,5

жоғары деп бағалады, ал 31,1%-ы «4» деп бағалаған (орташадан жоғары). Респонденттердің 27,3%-ы қаржылық жағдайын орташа деп есептесе, 7%-ы төмен деп бағалады. Бұл нәтижелер ха-

лықтың қаржылық жағдайында елеулі айырмашылық барын көрсетіп, өмір сапасына әсер етуі мүмкін әлеуетті әлеуметтік-экономикалық мәселе барын меңзейді.

КӘСІБИ КӨМЕК ЖӘНЕ ҚОЛДАУ

Лудоманияның профилактикасы мен оны емдеудің маңызды аспектісі – құмар ойындарға тәуелділіктен зардап шегетін адамдарға көмек көрсететін арнаулы орталықтарды дамыту. Қазіргі қолдау шараларының тиімділігін және қажетті көмекке қол жеткізуді бағалауда мұндай мекемелер туралы халықтың хабардар болуы деңгейі шешуші рөл атқарады. Зерттеудің бір бөлігі ретінде респонденттердің құмар ойындарға тәуелділік жағдайында медициналық және психологиялық көмек алу мүмкіндіктері туралы қаншалықты хабардар екенін анықтау маңызды болды. Нәтижелер респонденттердің көбі (67,0%) осындай арнаулы мекемелер туралы ақпарат білмейтінін көрсетті. Респонденттердің тек 23,1%-ы құмар ойындарға тәуелділіктен көмек алатын орындар туралы хабардар екенін білдірді.

№40 кесте. «Құмар ойындарға тәуелділік анықталған жағдайда медициналық және психологиялық көмекті қайдан алуға болатынын білесіз бе?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %

	%
Иә, білемін	23,1
Жоқ, білмеймін, бірақ білгім келеді	8,0
Жоқ, білмеймін	67,0
Жауап беруге қиналамын	2,0

Респонденттердің пікірінше, лудоманияға қарсы күресудің ең тиімді шаралары: психологқа қаралып емделу, осыны респонденттердің 52,3%-ы қолдады, сондай-ақ туыстары мен достарының қолдауын респонденттердің 44,7%-ы көрсетті. Одан бөлек респонденттердің айтарлықтай бөлігі (30,0%) ойын бизнесіне қол жеткізуге тыйым салуды көздейтін заңнамалық шаралар қабылдағанды маңызды деп санайды. Бұл тұжырымдар жеке психологиялық қолдауды да, қоғамдастық тарапынан қолдауды да қамтитын мәселелерді шешуге кешенді тәсіл қолданғанның маңыздылығын және құмар ойындарға қол жеткізуді шектеу үшін тиімді заңнамалық шаралардың қажет екенін көрсетеді.

Бүгінгі таңда құмар ойындар жарнама-сының кең таралуы қоғамның қабылдауына және лудоманияға тартылуына елеулі әсер ететін маңызды факторға айналып отыр. Сыртқы жарнамаларға заңнамалық тыйым салынғанға дейін қалаларда құмар ойындар мен букмекерлік кеңселердің жарнамалық билбордтарын көруге болатын. Сонымен қатар түрлі веб-сайтта фильмдер мен сериалдарды көру кезінде букмекерлік компаниялардың жарнамалық роликтері жиі көрсетіледі, бұл құмар ойындардың танымалдығының артуына ықпал етеді. Құмар ойындардың жарнамасының адамдарға әсерін азайту үшін

№41 кесте. «Құмар ойындарға тәуелділік анықталған жағдайда медициналық және психологиялық көмекті қайдан алуға болатынын білесіз бе?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, жас бөлінісінде, %

	14–17 жас	18–29 жас	30–44 жас	45–60 жас	61 жас және одан да көп
Иә, білемін	24,7	29,7	22,3	23,6	13,2
Жоқ, білмеймін, бірақ білгім келеді	8,8	7,8	7,8	9,0	6,6
Жоқ, білмеймін	63,7	60,5	67,8	66,6	77,3
Жауап беруге қиналамын	2,7	2,1	2,0	0,8	3,0

№42 кесте. «Ойынға тәуелділік мәселесі бар адамдарға не көмектесе алады деп ойлайсыз?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %

	%*
Психологқа қаралып емдеуден өту	52,3
Жақындары мен достарының қолдауы	44,7
Заңнамалық шаралар (мысалы құмар ойындарға қол жеткізуге тыйым салу)	30,0
Рухани тәжірибелер (мешітке/шіркеуге бару, имамдардан/діни қызметкерлерден кеңес алу)	18,9
Дәрі-дәрмекпен емделу	9,8
Ұйымдар (сенім телефондары және т. б.)	7,0
Ештеңе көмектеспейді	1,4
Жауап беруге қиналамын	1,0
Өз бетінше	0,4
Аталғандардың бәрі	0,4
Жұмыс	0,2
Жарнамаларды өшіру	0,2
Физикалық еңбек	0,1
Электр қуаты жоқ орманға апару	0,1
Спорт	0,1
Жалақыны арттыру	0,1
Ойындардан алшақтататын хоббидің болуы	0,1
Пайдалы іспен, оқумен, еңбекпен айналысу	0,1
Арнайы мекемелерде орналастыру	0,1
Адамның әл-ауқаты	0,1

* Респондент бірнеше жауап нұсқасын таңдай алғандықтан сома 100%-ға тең емес

респонденттер мынадай шараларды қабылдау қажет деп санайды. Сауалнамаға қатысқандардың басым бөлігі (64,4%) осы саладағы заңдарды қатаңдату маңызды деп есептейді, ал 41,8%-ы медиадағы жарнамаларды шектеуді қолдайды. Сондай-ақ көп респондент (22,0%) жастар аудиториясына арналған жарнамаларға қолжетімділікті шектеуді ұсынады, бұл

жас ұрпақтың зиянды әдет қалыптастыруының алдын алуға мүрсат береді. Сол сияқты, олар лудоманияның пайда болуын ерте алдын алу шараларын күшейтуді (22,7%) және құмар ойындардың қауіп туралы халықты ақпараттандыру деңгейін арттыруды (11,4%) бірдей маңызды деп санайды.

№43 кесте. «Құмар ойындар жарнамасының әсерін азайту үшін қандай шаралар қабылдау қажет деп ойлайсыз?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %

	%*
Заңнаманы күшейту	64,4
Медиадағы жарнаманы шектеу	41,8
Құмар ойындарға тәуелділіктің ерте алдын алу шараларын күшейту	22,7
Жастарға жарнамаға қол жеткізуге шектеулер енгізу	22,0
Құмар ойындарының тәуекелдері туралы хабардарлықты арттыру	11,4
Құмар ойындардың түрлері жайлы хабардарлықты арттыру (заңды/заңсыз)	7,9
Аталғандардың бәрі	0,7
Жауап беруге қиналамын	0,7
Құмар ойындардың жарнамасы метрода, көшеде толығымен болмауы керек	0,3
Ештеңе көмектеспейді	0,3
Жауапкершілікке тарту, оны жасағандарды отырғызу	0,2
Барлық клубты жабу	0,2
Бұл адамның құқығы, әркімнің өз таңдауы бар	0,1
Жастармен жұмыс жасау	0,1
Көбірек жұмыс істеу	0,1

* Респондент бірнеше жауап нұсқасын таңдай алғандықтан сома 100%-ға тең емес

Өңірлер бөлінісі тұрғысынан алғанда құмар ойындар жарнамасына қарсы заңнаманы қатаңдату шараларының тиімділігіне деген көзқарастың айырмашылығы да байқалады. Заңнаманы

№44 кесте. «Құмар ойындар жарнамасының әсерін азайту үшін қандай шаралар қабылдау қажет деп ойлайсыз?» деген сұраққа «заңнаманы қатаңдату» жауабының бөлінісі, өңірлер бөлінісінде, %

	%
Ұлытау облысы	77,3
Ақтөбе облысы	77,2
Қызылорда облысы	74,7
Жамбыл облысы	71,8
Қостанай облысы	71,7
Маңғыстау облысы	69,0
Астана қ.	68,5
Атырау облысы	68,2
Ақмола облысы	67,9
Батыс Қазақстан облысы	67,6
Шығыс Қазақстан облысы	67,5
Түркістан облысы	66,8
Жетісу облысы	65,2
Шымкент қ.	64,3
Қарағанды облысы	62,3
Солтүстік Қазақстан облысы	60,0
Алматы қ.	58,6
Алматы облысы	58,0
Абай облысы	44,4
Павлодар облысы	36,6

қатаңдату қолдайтын респонденттердің ең көп үлесі Ұлытау облысында тіркеліп отыр (77,3%). Сондай-ақ бұл көрсеткіш Ақтөбе (77,2%), Қызылорда (74,7%), Жамбыл (71,8%) және Қостанай (71,7%) облыстарында да жоғары. Осы аталған өңірлерде құмар ойындар жарнамасының әсеріне қатысты алаңдаушылықтың жоғары деңгейін және заңнамалық шаралардың тиімділігіне деген сенімділік бар екенін меңзейді. Дегенмен кейбір өңірде, мәселен, Павлодар (36,6%) және Абай (44,4%) облыстарында респонденттер құмар ойындар жарнамасының таралуына қарсы негізгі шара ретінде заңнаманы қатаңдату аз дәрежеде қолдайды.

Сауалнама нәтижелері респонденттердің лудоманияны ауру емес, ең алдымен, психологиялық проблема ретінде қабылдайтынын көрсетіп отыр. Мұны сұралғандардың көбі лудоманияға қарсы күрестің ең тиімді әдісі ретінде психологқа жүгінуді (52,3%) және жақындары мен достарының қолдауын (44,7%) санайтынымен түсіндіруге болады. Осындай жауаптар қоғамның лудоманияны психоэмоциялық қолдауды және мамандардың араласуын қажет ететін тәуелділік ретінде қарастыруға бейім екенін айғақтайды.

Одан бөлек респонденттер құмар ойындарға қолжетімділікті шектеу сияқты заңнамалық шаралар қабылдаудың да маңызды екенін алға тартады (30,0%); бұл халықты құмар ойындардың зардабынан қорғау үшін мемлекеттік бақылаудың қажеттілігін түсінетінін көрсетеді.

Құмар ойындарды жарнамалаудың әсеріне қатысты көптеген респондент заңнаманы қатаңдату қажеттілігін (64,4%) және медиадағы жарнамаларды шектеуді (41,8%) қолдайды. Бұл құмар ойындардың қауіпі туралы қоғамды ақпараттандырудың маңыздылығын және осы мәселеде қатаң реттеуге деген ұмтылысты айқындайды. Жастар аудиториясына арналған жарнамаларға қолжетімділікті шектеу (22,0%) және ерте профилактика шараларын күшейту (22,7%) ұсыныстары да маңызды, өйткені олар жастардың құмар ойындарға әуестеніп кетуі ықтималдығын азайтуға көмектесуі мүмкін.

Кейбір респондент (11,4%) құмар ойындардың қауіп-қатері жайлы хабардарлықты арттыру лудоманияның белең алып кетуін болдырмаудың негізгі қадамы деп санайды, бұл оқу-ағарту кампанияларын ұйымдастыру және құмар ойындарға әуес болғанның ықтимал зардабы жайлы ақпарат таратудың қажеттілігін көрсетеді.

Кейбір респондент (11,4%) құмар ойындардың қауіп-қатері жайлы хабардарлықты арттыру лудоманияның белең алып кетуін болдырмаудың негізгі қадамы деп санайды, бұл оқу-ағарту кампанияларын ұйымдастыру және құмар ойындарға әуес болғанның ықтимал зардабы жайлы ақпарат таратудың қажеттілігін көрсетеді.

ЗАҢСЫЗ ҚҰМАР ОЙЫНДАР ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ӘСЕРІ

Заңсыз құмар ойындардың таралуы контекстінде осы сервистің қолайлы болуы және заңсыз құмар ойын орындарын жазғыру деңгейі жайлы қоғамдық пікір ерекше өзекті. Сауалнама нәтижелері тігістердің әртүрлі іс-шараға рұқсат етілуі мәселесі бойынша қоғамдық пікірдің бөлініп тұрғанын көрсетті. Респонденттердің 39,5%-ы тігіс қою тек ресми спорттық іс-шараларға рұқсат етуге болады деп санайды. Бұл пікір тігіс қоюды бақыланатын, лицензияланған жүйелер шеңберінде заңдастыру мен реттеуді қолдайтынын көрсетеді¹⁰. Бұл көзқарас құмар ойындар саласындағы мемлекет тарапынан бақылаудың және қатысушыларды заңсыз әрекеттерден қорғаудың маңыздылығын түсінгеніне байланысты.

Алайда респонденттердің 12,9%-ы тігістерді кез келген іс-шараларға рұқсат етуге болады деп санайды, бұл құмар ойындарға қатысты неғұрлым либерал көзқарас барын көрсетеді. Бұл топ құмар ойындар нарығының мемлекеттік араласуы аз, неғұрлым еркін болуы мүмкін деген пікір білдіреді. Дегенмен сауалнамаға қатысқандардың айтарлықтай бөлігі (22,0%) кез келген тігіске қарсы және барлық түрдегі құмар ойындарға толық тыйым салуды талап етеді. Бұл респонденттер кез келген құмар ойын қауіп-қатерге әкеледі деп есептейді және осыған байланысты қатаң шектеулер енгізіп, бұл қызметті тоқтату қажет деп санайды.

Сауалнама нәтижелері респонденттердің едәуір бөлігі (77,6%) елде заңсыз онлайн-казинолар, казинолар, слоттар және букмекерлік кеңселердің бар екеніне сенімді екенін көрсетеді. Сауал-

№45 кесте. «Сіздің ойыңызша, адамдар тек ресми спорттық іс-шаралардың нәтижелеріне тігіс қою керек пе немесе тігіс қою кез келген оқиғаларға қатысты (мысалы, ауа-райы болжамы, сайлау нәтижелері және т. б.) жасалуы мүмкін бе?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %

	%
Менің ойымша, тек спорттық іс-шаралардың нәтижелеріне және тек ресми іс-шараларға тігіс қоя аласыз	39,5
Жауап беруге қиналамын	25,7
Мен тігістерге қарсымын, барлық тігістерге тыйым салу керек	22,0
Тігіс қоюдың, кез келген қызығушылық тудыратын оқиғаларға/іс-шараларға бәс тігудің еш зияны жоқ	12,9

намаға қатысқандардың жартысынан астамы (50,8%) мұндай заңсыз қызмет түрлері Қазақстанның барлық аумағында, ірі қалаларда да, шағын елді мекендерде де кең таралған деп есептейді. Тағы 26,8%-ы заңсыз құмар ойындар тек ірі қалаларда кездеседі деп санайды, бұл олардың осындай операцияларға қолайлы урбанизацияланған аудандарда шоғырланғанын көрсетеді. Сауалнамаға қатысушылардың тек 6,8%-ы мұндай қызметтердің елде заңнамалық тыйым салынғандықтан жоқ екеніне сенімді, бұл халықтың басым бөлігінің заңсыз құмар ойындарға қарсы қолданыстағы шаралардың тиімділігіне күмәнмен қарайтынын білдіреді.

Заңсыз ойын бизнесінің бар-жоғын қабылдау туралы мәліметтер жас топтары бойынша талданғанда, әртүрлі жастағы респонденттердің көбі заң-

¹⁰Ойын мекемесі, букмекерлік кеңсе немесе тотализатор жұмысының, мөлшерлемелер қабылдаудың және өткізілетін құмар ойындарының және (немесе) бәс тігудің үлгілік қағидаларын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Туризм және спорт министрінің м.а. 2024 жылғы 9 қазандағы № 175 бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2024 жылғы 10 қазанда № 35240 болып тіркелді.

№46 кесте. «Қазақстанда заңсыз онлайн-казино/казино, слоттар, букмекерлер (ойын бизнесін ұйымдастырушылар) бар деп ойлайсыз ба?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %

	%
Олар елдің барлық өңірінде бар	50,8
Олар бар, бірақ тек елдің ірі қалаларында	26,8
Жауап беруге қиналамын	15,6
Олар жоқ, өйткені бұл қызмет түрі қатаң бақылауда	6,8

ры) арасында осындай пікірді ұстана-тындар үлесі ең аз (41,1%), бұл олардың осы мәселеге қызығушылығының төмендігін немесе хабардарлығының азын көрсетуі мүмкін. Осылайша, барлық жас санатындағы респонденттердің басым бөлігі заңсыз ойын орындарының ба-рынан хабардар.

Респонденттердің басым бөлігі заңсыз құмар ойын қызметтерін қоғам үшін де, жеке өмір үшін де елеулі қауіп ретінде қабылдайды. Респонденттердің 85,5%-ының пікірінше бұл қызметтер қоғамға

№47 кесте. «Қазақстанда заңсыз онлайн-казино/казино, слоттар, букмекерлер (ойын бизнесін ұйымдастырушылар) бар деп ойлайсыз ба?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, жас бөлінісінде, %

	14-17 жас	18-29 жас	30-44 жас	45-60 жас	61 жас және одан да көп
Олар елдің барлық өңірінде бар	48,4	54,3	54,7	49,9	41,1
Олар бар, бірақ тек елдің ірі қалаларында	26,4	26,4	25,0	25,7	32,9
Олар жоқ, өйткені бұл қызмет түрі қатаң бақылауда	7,1	6,4	5,5	7,7	8,2
Жауап беруге қиналамын	18,1	12,9	14,8	16,7	17,8

сыз құмар ойындардың кең таралға-нына сенімді екенін көрсетіп отыр. Елдің барлық өңірінде заңсыз ойын орындары бар деп санайтындардың ең көп үлесі 30–44 жас аралығындағы респонденттерге (54,7%) және 18–29 жас аралығындағы респонденттерге (54,3%) тиесілі. Бұл топтардың заңсыз қызметтің ауқымы туралы хабардар-лығы жоғары. Бұл олардың осы мәселе бойынша неғұрлым белсенді қатысуы немесе хабардарлығының жоғары дең-гейін көрсетуі мүмкін.

45–60 жас аралығындағы респон-денттер де елеулі дәрежеде (49,9%) елдің барлық өңірінде заңсыз ойын орындары таралған деп санайды. Ал егде жастағы респонденттердің (61 және одан жоға-

өте жағымсыз әсер етеді, ал 87,9%-ы олардың жеке адамдардың өміріне зиян тигізетінін атап өтеді. Заңсыз құмар ойын қызметтерінің оң әсерін тек аз ғана бөлі-гі мойындайды. Сауалнамаға қатысқан-дардың тек 2,5%-ы мұндай қызметтердің қоғамға оң әсер ететінін, ал 2,4%-ы олар-дың адамдардың жеке өміріне жағымды ықпалын көретінін айтады. Бүгінде ха-лықтың басым бөлігі заңсыз құмар ойын-дарға байланысты қауіп-қатер мен теріс салдардың маңыздылығын түсінеді.

Сауалнама нәтижелері заңсыз құмар ойын сервистерінің әсерін қабылдауда жас ерекшеліктеріне байланысты айыр-машылық барын көрсетеді. Атап айтқанда, 30–60 жас аралығындағы респонденттер мұндай қызметтерді қоғам үшін теріс деп

№48 кесте. «Заңсыз ойын қызметтерінің (заңсыз онлайн-казино, қазақстандық лицензиясыз құмар ойындар және т. б.) қоғамға және адамдардың жеке өміріне әсерін нақты сол шкала бойынша бағалаңыз» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %

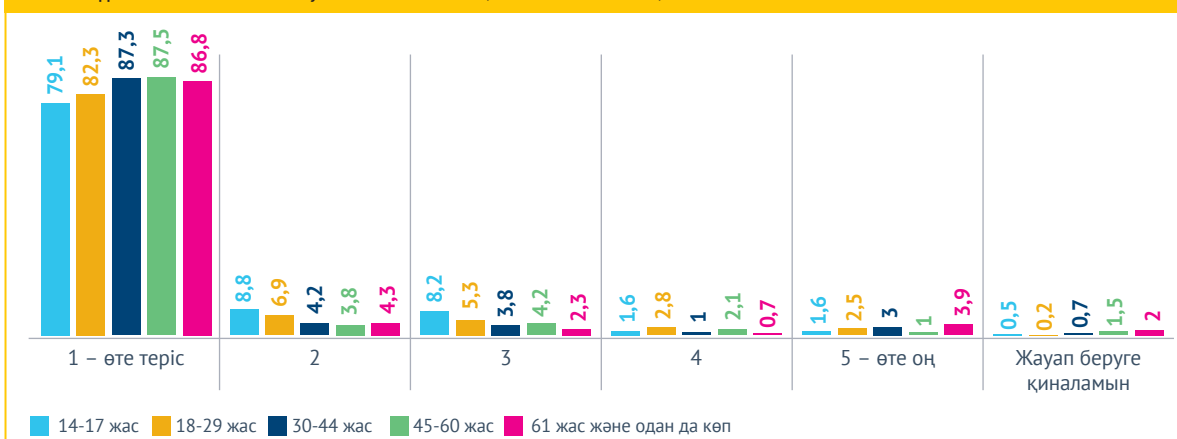
	1	2	3	4	5	Жауап беруге қиналамын
Қоғамға	85,5	5,1	4,4	1,7	2,5	1,0
Адамдардың жеке өміріне	87,9	4,2	3,3	1,6	2,4	0,8

қабылдауға әлдеқайда бейім, бұл топта теріс қабылдау деңгейі 87,3%-дан 90%-ға дейін өзгереді. Бұл осы жас топтарының заңсыз құмар ойындарға қатысты мәселелер туралы жоғары деңгейдегі хабардарлығы мен алаңдаушылығын, сондай-ақ мұндай проблемалармен бетпе-бет келген тәжірибесін көрсетуі мүмкін.

Осы құбылысқа керісінше 18–29 жас аралығындағы жастар арасында заңсыз құмар ойын қызметтерінің әсерін салыстырмалы түрде оң бағалау байқалады. Бұл

лайша, 18–29 жас аралығындағы жастарды ақпараттық саясат аясында ерекше назарда ұстау қажет. Жастардың заңсыз құмар ойындарға деген қызығушылығын төмендету үшін қауіп-қатер мен осындай қызметтердің теріс әсерлерін түсіндіретін мақсатты ақпараттық кампанияларды ұйымдастыру қажет. Мұндай науқандар жасөспірімдер мен жастарға бағытталып, олардың болашақта осы тәуелділіктің зардабымен бетпе-бет келуінің алдын алуға баса назар аударуы керек.

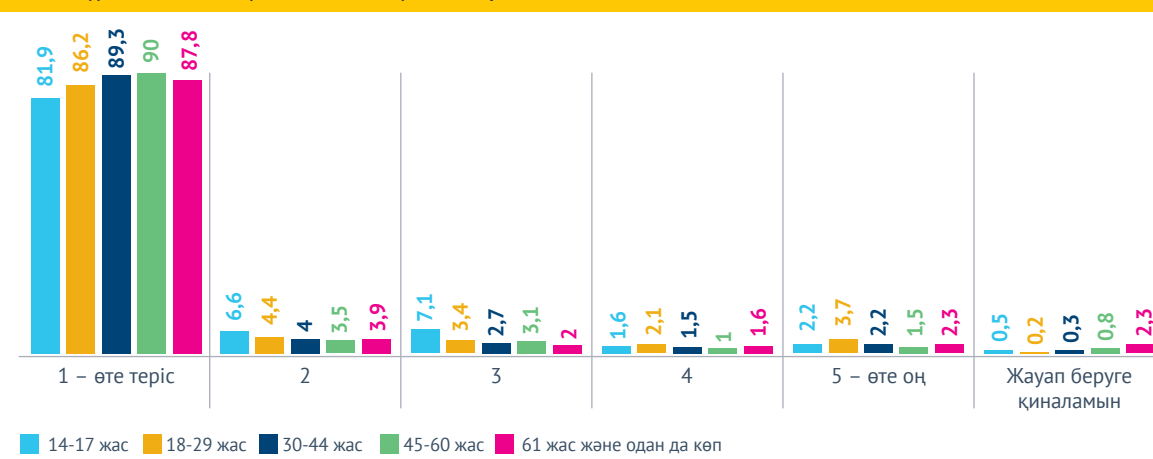
№9 диаграмма. «Заңсыз ойын қызметтерінің (заңсыз онлайн-казино, қазақстандық лицензиясыз құмар ойындар және т. б.) қоғамға және адамдардың жеке өміріне әсерін нақты сол шкала бойынша бағалаңыз» деген сұраққа «қоғамға» жауабының бөлінісі, жас бөлінісінде, %

жас санатындағы респонденттердің 2,5%-дан 3,7%-ға дейін мұндай қызметтердің оң әсерін атап өтеді. Бұл көрсеткіш маңызды, себебі жастар көбінесе жарнама мен әлеуметтік ықпалға қатты осал болып келеді. Бұл олардың заңсыз құмар ойындардың қаупі мен зияны туралы жеткіліксіз хабардар екенін көрсетуі мүмкін. Осы-

Респонденттердің пікірінше, заңсыз құмар ойындарға қол жеткізу оңай. Сауалнамаға қатысқандардың 39,4%-ы қолжетімділіктің өте оңай екенін, ал 12,4%-ы «негізінен оңай» екенін атап өтті. 39,5%-ы ешқашан мұндай әрекетке бармағанын және бұл мәселе туралы хабарсыз екенін айтты. Құмар ойындарға қолжетімділік

№10 диаграмма. «Заңсыз ойын қызметтерінің (заңсыз онлайн-казино, қазақстандық лицензиясыз құмар ойындар және т. б.) қоғамға және адамдардың жеке өміріне әсерін нақты сол шкала бойынша бағалаңыз» деген сұраққа «адамдардың жеке өміріне» жауабының бөлінісі, жас бөлінісінде, %

«негізінен қиын» (2,2%) және «өте қиын» (2,5%) деп санайтындар сауалнамаға қатысушылардың аз бөлігін құрайды.

№ 49 кесте. «Заңсыз құмар ойындарға қол жеткізу қаншалықты оңай деп ойлайсыз?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %

	%
Өте оңай	39,4
Негізінен оңай	12,4
Негізінен қиын	2,2
Өте қиын	2,5
Білмеймін, ешқашан тырысып көрмедім	39,5
Жауап беруге қиналамын	4,2

Сауалнама нәтижелерін жас топтары бойынша талдау заңсыз құмар ойындарға қол жеткізудің оңай екеніне көбінесе 30–44 жас аралығындағы респонденттер сенімді екенін көрсетеді (44,2%). Сонымен қатар 14–17 жас аралығындағы респонденттердің 48,9%-ы осы мәселе туралы білмейтінін және ешқашан талпынып көрмегенін атап өткені назар аударуды қажет етеді.

Заңсыз құмар ойындарға қол жеткізудің оңай екеніне ең көп сенімділік Маңғыстау облысы (69%), Абай облысы (58,7%) және Жамбыл облысы (58,1%) респонденттері арасында байқалып отыр. Ал Атырау облысының респонденттері заң-

№ 50 кесте. «Заңсыз құмар ойындарға қол жеткізу қаншалықты оңай деп ойлайсыз?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, жас бөлінісінде, %

	14–17 жас	18–29 жас	30–44 жас	45–60 жас	61 жас және одан жоғары
Өте оңай	26,4	40,2	44,2	40,3	34,9
Негізінен оңай	14,3	14,5	12,0	13,8	6,6
Негізінен қиын	3,3	2,3	2,7	1,9	1,0
Өте қиын	3,3	2,1	2,5	1,9	3,3
Білмеймін, ешқашан тырысып көрмедім	48,9	37,5	34,8	37,2	49,3
Жауап беруге қиналамын	3,8	3,4	3,8	5,0	4,9

сыз құмар ойындардың қолжетімділігін неғұрлым скептикалық түрде бағалайды: олардың 7,6%-ы мұндай ойындарға қол жеткізуді «өте қиын» деп санайды.

және шектеусіз ойнау мүмкіндігі (23,2%). Сонымен қатар кез келген уақытта және кез келген жерде қолжетімділік (22,0%) және мемлекеттің аз бақылауы (21,3%)

№51 кесте. «Заңсыз құмар ойындарға қол жеткізу қаншалықты оңай деп ойлайсыз?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, өңірлер бөлінісінде, %

	Өте оңай	Негізінен оңай	Негізінен қиын	Өте қиын	Білмеймін, ешқашан тырысып көрмедім	Жауап беруге қиналамын
Маңғыстау облысы	69,0	14,1	4,2	1,4	9,9	1,4
Абай облысы	58,7	6,3	4,8	3,2	23,8	3,2
Жамбыл облысы	58,1	14,5	3,4	3,4	17,9	2,6
Батыс Қазақстан облысы	54,9	2,8	1,4	5,6	25,4	9,9
Алматы қ.	53,4	14,7	0,9	1,7	24,1	5,2
Түркістан облысы	49,7	6,2	1,6	1,6	38,3	2,6
Шымкент қ.	39,3	20,5	6,3	5,4	27,7	0,9
Атырау облысы	37,9	7,6	0	7,6	45,5	1,5
Ұлытау облысы	36,4	18,2	4,5	4,5	13,6	22,7
Қызылорда облысы	35,4	8,9	1,3	0,0	45,6	8,9
Қостанай облысы	33,7	13,0	0,0	1,1	50,0	2,2
Жетісу облысы	33,3	10,1	1,4	1,4	52,2	1,4
Ақтөбе облысы	31,5	21,7	0	0	38,0	8,7
Павлодар облысы	30,5	8,5	3,7	2,4	50,0	4,9
Қарағанды облысы	29,5	14,8	3,3	0,8	48,4	3,3
Астана қ.	27,3	18,9	2,8	2,1	39,2	9,8
Солтүстік Қазақстан облысы	26,7	11,7	1,7	0	60,0	0
Ақмола облысы	25,0	21,4	2,4	2,4	45,2	3,6
Шығыс Қазақстан облысы	25,0	8,8	5,0	3,8	53,8	3,8
Алматы облысы	19,3	4,0	0	4,0	72,0	0,7

Респонденттердің заңды құмар ойындардан гөрі заңсыз құмар ойындарды таңдауға итермелейтін факторлар туралы пікірлері әртүрлі болып шықты және олардың таңдауына әсер ететін түрлі аспектісін ашып көрсетеді. Заңсыз құмар ойындарды таңдауда маңызды рөл атқаратын негізгі факторлар мынадай: әлеуетті ұтыстың жоғары болуы (23,4%)

адамдарды заңсыз құмар ойындарды таңдауға итермелейтін негізгі себептердің бірі саналады. Елеулі факторлар қатарында қатысудың анонимдігі (10,7%) және салықтар мен алымдардың болмауы (9,3%) атап өтілді. Заңсыз құмар ойындарды таңдауға итермелейтін факторларды қабылдаудағы осындай айырмашылықтар заңсыз құмар ойындарға қатысудың қауіп-

қатері жайлы халықты ақпараттандырудың маңызды екенін және бақылауды күшейту қажет екенін айқындайды.

Респонденттердің жартысынан астамы (56,7%) заңды және заңсыз құмар ойындар мен бәс тігу жарнамаларын бір-бірінен ажырата алмайды. Бұл жарнама туралы хабардарлықтың төмен деңгейін

№52 кесте. «Заңды ойындармен салыстырғанда заңсыз құмар ойындарға адамдарды не тартады деп ойлайсыз?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %

	%*
Жоғары ықтималдығы бар ұтыстар	23,4
Шектеусіз ойнау мүмкіндігі	23,2
Кез келген уақытта және кез келген жерде қолжетімділік	22,0
Мемлекет тарапынан бақылаудың аздығы	21,3
Жауап беруге қиналамын	11,2
Қатысудың анонимдігі	10,7
Салықтар мен алымдардың болмауы	9,3
Аталғандардың бәрі	1,2
Жеңіл ақша	0,4
Құмарлық сезімі	0,2
Кедейлік	0,1
Мемлекеттік және күштік құрылымдармен байланысқысы келмейді	0,1
Адамдардың ақымақтығы	0,1

* Респондент бірнеше жауап нұсқасын таңдай алғандықтан сома 100%-ға тең емес

немесе заңды және заңсыз жарнамалар арасындағы айырмашылық анық емесін көрсетеді. Өз кезегінде, бұл құбылыс халық арасында заңсыз құмар ойын сервистерінің таралуына ықпал етуі мүмкін. Сауалнамаға қатысқандардың тек 21,3%-ы заңды жарнаманы заңсыз жарнамадан ажырата алатынына сенімді. 7%-ы жарнаманы көбіне ажырата алатынын айтса, 9,0%-ы сирек болса да, мұндай айырмашылықты байқай алатынын атап өткен.

№53 кесте. «Сіз заңды және заңсыз құмар ойындардың немесе бәс тігудің жарнамаларын ажырата аласыз ба?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %

	%
Ажырата алмаймын	56,7
Иә, әрқашан ажырата аламын	21,3
Сирек ажырата аламын	9,0
Көп жағдайда ажырата аламын	7,0
Жауап беруге қиналамын	6,2

Жиналған деректі жас топтары бойынша талдау көрсеткендей, егде жастағы адамдар жастарға қарағанда заңсыз құмар ойындар жарнамасын тануда жиірек қиындыққа тап болады. Мысалы, 14–17 жас аралығындағы жастардың 26,9%-ы заңсыз құмар ойындар жарнамасын әрдайым ажырата алатынын айтса, 61 жас-тан асқан адамдар арасында бұл көрсеткішті тек 10,2% құрайды. Сонымен қатар 61 жас-тан асқан респонденттердің

№54 кесте. «Сіз заңды және заңсыз құмар ойындардың немесе бәс тігудің жарнамаларын ажырата аласыз ба?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, жас бөлінісінде, %

	14–17 жас	18–29 жас	30–44 жас	45–60 жас	61 жас және одан да көп
Иә, әрқашан ажырата аламын	26,9	29,0	22,0	18,2	10,2
Көп жағдайда ажырата аламын	8,8	8,5	7,0	6,7	3,9
Сирек ажырата аламын	8,8	11,5	8,7	8,8	6,6
Ажырата алмаймын	46,7	45,5	57,5	58,9	73,4
Жауап беруге қиналамын	8,8	5,5	4,8	7,5	5,9

73,4%-ы заңсыз құмар ойындар жарнамасын ажырата алмайтынын мәлімдеді.

Заңсыз құмар ойындар жарнамаларын тану мүмкіндігіндегі айырмашылық жыныс бөлінісінде де байқалады. Осылайша, ерлердің 27,1%-ы заңды жарнаманы заңсыздан әрқашан ажырата алатынын айтса, әйелдер арасында бұл көрсеткішті небәрі 16,2% құрайды. Бұл ерлердің мұндай аспектілерді көбірек білуі немесе мұқият болуы мүмкін екенін көрсетеді, ал әйелдер заңды және заңсыз құмар ойындардың арасындағы қауіптер мен айырмашылықтарды азырақ білуі мүмкін.

№11 диаграмма. «Сіз заңды және заңсыз құмар ойындардың немесе бәс тігудің жарнамаларын ажырата аласыз ба?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, жыныс бөлінісінде, %

Респонденттерден заңсыз құмар ойындар жарнамаларын байқағанын есіне түсіріп көруі сұралды. Респонденттердің 34,7%-ы оны жиі байқайтынын, 15,4%-ы – кейде, 10,4%-ы – сирек, ал 34,9%-ы мұндай жарнаманы байқамайтынын атап өтті.

Құмар ойындарының жарнамасы жиі кездесетін платформалардың ішінде респонденттер әлеуметтік желілерді (63,9%), сайттар мен интернетті (58,1%) және мобильді қосымшаларды (25,2%) анықтады.

Одан бөлек заңсыз құмар ойындарының жарнамасын тарататын арналар арасында респонденттер мессенджерлерді

№ 55 кесте. «Интернеттен немесе басқа көздерден заңсыз құмар ойындардың (мысалы, онлайн-казино) жарнамаларын байқадыңыз ба?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %

	%
Ешқашан байқамадым	34,9
Иә, жиі байқаймын	34,7
Кейде байқаймын	15,4
Сирек байқаймын	10,4
Жауап беруге қиналамын	4,6

№56 кесте. «Егер сіз заңсыз құмар ойындардың жарнамасын байқасаңыз, нақты қайда байқадыңыз?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, % (бұл сұраққа заңсыз ойын бизнесінің жарнамасын байқаған респонденттер ғана жауап береді – 1209 респондент)

	%
Әлеуметтік желілерде	63,9
Интернеттегі сайттарда	58,1
Мобильді қосымшаларда	25,2
Мессенджерлерде (WhatsApp, Telegram және т. б.)	9,0
Көшедегі жарнама құралдарында	5,7
Телевидение арқылы	5,1
Электрондық пошта арқылы (спам)	1,9
Барлық жерде	1,2
Радио арқылы	0,7
Жауап беруге қиналамын	0,5
ТЖ вокзалы мен әуежайда	0,1
Дүкенде	0,1

* Респондент бірнеше жауап нұсқасын таңдай алғандықтан сома 100%-ға тең емес

(9,0%), көшедегі жарнамаларды тарату құралдарын (5,7%) және телевидение (5,1%) атап өтті.

Респонденттердің көп бөлігі (61,7%) заңсыз құмар ойындарды жарнамалау мұндай ойындарға тартылғандар санының артуына айтарлықтай ықпал етеді деп

есептейді. Респонденттердің тағы 26,8%-ы «негізінен иә» деген жауапты таңдап, жарнаманың ықтимал әсері туралы пікір білдірді. Респонденттердің аз ғана бөлігі (3,1%) «жоқ, ықпал етпейді» нұсқасын таңдап, заңсыз құмар ойындарға қатысуға жарнаманың әсерін жоққа шығарады. Сондай-ақ респонденттердің 2,6%-ы жарнаманың әсер етпейтініне сенеді, бірақ аз сеніммен «негізінен жоқ» нұсқасын таңдайды.

Сонымен қатар өңірлер бөлінісінде де респонденттердің жауаптарында айырмашылық бар. Атырау облысындағы респонденттердің 83,7%-ы адамдарды заңсыз құмар ойындарға тартуда жарнама ықпалының жоғары екенін айтса, Қарағанды облысында респонденттердің 37,5%-ы ғана бұған сенеді. Ақмола об-

№57 кесте. «Заңсыз құмар ойындардың жарнамасы оларға қатысатын адамдардың артуына ықпал етеді деп ойлайсыз ба?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %
(бұл сұраққа заңсыз ойын бизнесінің жарнамасын байқаған респонденттер ғана жауап береді – 1209 респондент)

	%
Иә, айтарлықтай ықпал етеді	61,7
Негізінен иә	26,8
Жауап беруге қиналамын	5,9
Жоқ, ықпал етпейді	3,1
Негізінен жоқ	2,6

лысындағы респонденттердің 16,7%-ы жарнама заңсыз құмар ойындарға қатысатындар санының артуына ықпал етпейтініне келіседі.

№58 кесте. «Заңсыз құмар ойындардың жарнамасы оларға қатысатын адамдардың артуына ықпал етеді деп ойлайсыз ба?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, өңірлер бөлінісінде, %

	Иә, айтарлықтай ықпал етеді	Негізінен иә	Негізінен жоқ	Жоқ, ықпал етпейді	Жауап беруге қиналамын
Атырау облысы	83,7	11,6	0	4,7	0
Жамбыл облысы	72,7	20,8	3,9	2,6	0
Абай облысы	69,8	18,6	7,0	0	4,7
Түркістан облысы	67,9	14,9	4,5	3,0	9,7
Алматы облысы	67,2	23,9	0	9,0	0
Алматы қ.	66,9	21,9	2,0	4,6	4,6
Жетісу облысы	66,7	16,7	5,6	0	11,1
Маңғыстау облысы	66,7	27,5	2,9	0	2,9
Шығыс Қазақстан облысы	65,5	27,3	0	3,6	3,6
Ақмола облысы	62,5	20,8	0	16,7	0
Шымкент қ.	61,8	26,3	6,6	1,3	3,9
Павлодар облысы	60,5	26,3	0	0	13,2
Қызылорда облысы	58,6	27,6	0	5,2	8,6
Астана қ.	57,9	33,3	1,8	0	7,0
Ұлытау облысы	57,1	35,7	0	0	7,1
Батыс Қазақстан облысы	55,3	31,9	2,1	0	10,6
Ақтөбе облысы	50	34,0	0	0	16,0
Солтүстік Қазақстан облысы	45,5	39,4	9,1	3,0	3,0
Қостанай облысы	43,9	45,6	3,5	3,5	3,5
Қарағанды облысы	37,5	50	0	3,8	8,8

Респонденттердің басым көбі (84,2%) қаржылық пирамидаларға ешқашан қатыспағанын атап өтті. 9,9%-ы өзі қатыспағанын, бірақ мұндай ұсыныстар алып жүргенін айтты. Респонденттердің 5,3%-ы пирамидаларға қатысса, олардың 3,6%-ы оның қаржылық пирамида екенін білмеген.

№59 кесте. «Сіз қаржы пирамидаларына қатыстыңыз ба?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, %

	%
Жоқ, ешқашан	84,2
Жоқ, бірақ ондай ұсыныстар алдым	9,9
Иә, қатыстым, бірақ оның қаржылық пирамида екенін білмедім	3,6
Иә, қатыстым және оның қаржылық пирамида екенін білдім	1,7
Жауап беруге қиналамын	0,6

мақсатты жұмыс қажет екенін көрсетеді. Бұл ретте қаржылық пирамидаларға қатысу туралы ұсыныстарды түрлі жас тобындағылар алып жүр, бірақ көбіне оларды 45 пен 60 жас (13,2%) және 30-дан 44 жасқа дейінгі (12,5%) респонденттер алады.

Деректі жынысы бойынша талдау ер респонденттерге қарағанда әйел респонденттердің қаржылық пирамидаларға қатысу ықтималдығы жоғары екенін көрсетеді. Мәселен, осындай пирамидаға қатысатын әйелдердің үлесі 2,0% болса, ерлер арасында – 1,4%. Мұндай іс-шараларға әйелдердің 5,2%-ы қатысқан, бірақ оның қаржылық пирамида екенін білмеген, ал нақты сол көрсеткіш бойынша ерлердің үлесін 1,7% құрайды.

Жиналған деректі өңірлік тұрғыдан талдау қаржылық пирамидаларға қатысу тәжірибесі Қарағанды (4,1%), Пав-

№60 кесте. «Сіз қаржы пирамидаларына қатыстыңыз ба?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, жас бөлінісінде, %

	14–17 жас	18–29 жас	30–44 жас	45–60 жас	61 жас және одан жоғары
Иә, қатыстым және оның қаржылық пирамида екенін білдім	0	1,1	1,8	2,3	2,3
Иә, қатыстым, бірақ оның қаржылық пирамида екенін білмедім	0,5	2,1	4,2	4,6	4,9
Жоқ, бірақ ондай ұсыныстар алдым	4,9	6,4	12,5	13,2	7,6
Жоқ, ешқашан	91,8	90,1	81,3	79,1	84,9
Жауап беруге қиналамын	2,7	0,2	0,2	0,8	0,3

Жиналған деректі жас топтары бойынша талдау аға буынның қаржылық пирамида қызметіне қатысу қаупі жоғары екенін көрсетіп отыр. Қаржы пирамидаларына қатысқандардың арасында ең жоғары көрсеткіш 45–60 жас және 61 жас және одан жоғары жас санаттарында (әрқайсы – 2,3%) тіркелді. Бұл аға буын өкілдерінің осындай қауіпті схемаларға тартылуының алдын алу үшін олардың қаржылық сауатын арттыру бойынша

лодар (3,7%) және Абай облыстарында (3,2%) жиі кездесетінін көрсетеді. Бұл өңірлерде халықтың пирамидалық схемаларға байланысты қаржылық схемаларға тартылу деңгейі жоғары. Сонымен қатар Шымкент (2,7%) және Алматы (2,6%) қалаларында қаржы пирамидаларына қатысқан респонденттердің едәуір бөлігі жоғарыда аталған облыстармен салыстырғанда біршама азырақ болса да тіркелді.

№12 диаграмма. «Сіз қаржы пирамидаларына қатыстыңыз ба?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, жыныс бөлінісінде, %

Сауалнама нәтижелері респонденттердің заңсыз құмар ойындарға негізінен теріс көзқараста екенін көрсетеді. Көпшілік (77,6%) елде заңсыз онлайн-казинолар, слоттар және букмекерлік кеңселер жұмыс істеп тұрғанына сенімді. Бұл құмар ойын түрлері қоғамға (85,5%) және жеке адамдардың өміріне (87,9%) өте жағымсыз әсер етеді деп қабылданады. Алайда олардың зияндылығын түсінгеніне қарамастан, респонденттер заңсыз құмар ойындарға қол жеткізу оңай деп санайды. Бұл заңсыз ойындардың таралуына деген жоғары алаңдаушылықты және алдын алу шараларын күшейту қажеттілігін растайды.

№61 кесте. «Сіз қаржы пирамидаларына қатыстыңыз ба?» деген сұраққа жауаптардың бөлінісі, өңірлер бөлінісінде, %

	Иә, қатыстым және оның қаржылық пирамида екенін білдім	Иә, қатыстым, бірақ оның қаржылық пирамида екенін білмедім	Жоқ, бірақ ондай ұсыныстар алдым	Жоқ, ешқашан	Жауап беруге қиналамын
Қарағанды облысы	4,1	4,1	14,8	77,0	0,0
Павлодар облысы	3,7	6,1	12,2	78,0	0,0
Абай облысы	3,2	1,6	4,8	90,5	0,0
Шымкент қ.	2,7	13,4	10,7	73,2	0,0
Алматы қ.	2,6	3,0	7,8	85,3	1,3
Жамбыл облысы	1,7	2,6	12,8	82,9	0,0
Түркістан облысы	1,6	3,6	6,2	88,1	0,5
Атырау облысы	1,5	0,0	18,2	80,3	0,0
Жетісу облысы	1,4	2,9	8,7	87,0	0,0
Астана қ.	1,4	4,2	11,9	81,8	0,7
Қызылорда облысы	1,3	0,0	7,6	89,9	1,3
Алматы облысы	1,3	2,0	8,7	88,0	0,0
Шығыс Қазақстан облысы	1,3	6,3	7,5	85,0	0,0
Ақмола облысы	1,2	0,0	4,8	94,0	0,0
Ақтөбе облысы	1,1	0,0	16,3	82,6	0,0
Қостанай облысы	0,0	1,1	3,3	95,7	0,0
Ұлытау облысы	0,0	4,5	0,0	95,5	0,0
Батыс Қазақстан облысы	0,0	5,6	9,9	81,7	2,8
Маңғыстау облысы	0,0	4,2	14,1	78,9	2,8
Солтүстік Қазақстан облысы	0,0	6,7	18,3	71,7	3,3

Адамдарды заңсыз құмар ойындарды таңдауға итермелейтін факторларға қатысты респонденттердің пікірі әртүрлі болып отыр. Негізгі себептер ретінде шектеусіз ойнау мүмкіндігі (77,6%), әлеуетті ұтыстың көп болуы мүмкіндігі (23,4%), кез келген уақытта және кез келген жерде ойнауға қолжетімділік (22,0%), сондай-ақ мемлекеттің аз бақылауы (21,3%) атап өтілді. Осындай факторлар заңсыз құмар ойындардың еркіндік пен жоғары табыс іздейтін адамдарды тартатынын және қауіп-қатерді елемейтінін көрсетеді.

Жас топтары бойынша талдау көрсеткендей, жоғары жас тобындағы адамдар заңсыз құмар ойындар жарнамасын тандуда жастарға қарағанда көбірек қиындықтарға тап болып жүр. Бұл жоғары

буын өкілдерін ақпараттандыру және оларды мұндай ойындардан қорғау мақсатында білім беру шараларын жүргізу қажет екенін көрсетеді.

Сонымен қатар респонденттердің 84,2%-ы қаржылық пирамидаларға ешқашан қатыспағанын көрсетпегенімен жоғары буын өкілдерінің мұндай схемаларға тартылу қаупі жоғары. Бұл барлық жас топтары, әсіресе, егде жастағылар арасында қаржылық сауатты арттыру қажеттілігін алға тартады. Осылайша, сауалнама нәтижелері қаржылық сауатты арттыру, заңсыз құмар ойындар жарнамасына бақылауды күшейту және осал топтарды, әсіресе, егде жастағы адамдарды қорғауға бағытталған ақпараттық-түсіндіру жұмыстарын жүзеге асырудың кешенді шараларын қабылдаудың маңыздылығын растайды.

ТҰЖЫРЫМДАР

Әлеуметтанулық зерттеу нәтижесін талдау бойынша Қазақстан қоғамындағы ойынға тәуелді болып қалу мәселелері бойынша қоғамдық пікірдің мынадай тенденциялары мен ерекшеліктері анықталды.

1. Халықтың «лудомания» термині жайлы хабардарлық деңгейі жеткіліксіз. Респонденттердің жартысынан азы (46,7%) лудоманияның не екенін біледі, ал 10,4%-ы бұл туралы ішінара хабардар. Шамамен 39%-ы терминнің мағынасын мүлде түсінбейді. Ең жоғары хабардарлық 18–29 жас аралығындағы жастар (55,9%) және 30–44 жастағы ересектер (52,7%) арасында байқалып отыр. Өңірлер бойынша ең жақсы хабардарлық Маңғыстау (67,6%) және Солтүстік Қазақстан (68,3%) облыстарында, сондай-ақ Шымкент қаласында (59,8%) тіркелді.

2. Лудомания туралы ақпараттың негізгі көзі – әлеуметтік желілер. Респонденттердің көп бөлігі (45,4%) құмар ойындарға тәуелділік туралы алғаш рет әлеуметтік желілерден білген. Достар мен таныстар респонденттердің 20,3%-ы, ал БАҚ 15,3%-ы үшін ғана ақпарат көзі болып отыр. Тек 10%-ы осы проблема туралы жақын адамдарынан немесе туыстарынан естіген, бұл отбасыларда осы тақырыпты талқылау деңгейінің төмен екенін көрсетеді.

3. Құмар ойындарға қатысу көбіне қаржылық мүддеге байланысты. Респонденттердің басым бөлігі құмар ойындарға әуестіктің негізгі себебі ретінде ақша табуға ұмтылысты (44,8%) атаған. 22,4%-ы ойынға деген қызығушылықты, ал 7,4%-ы ләззат алуды басты себеп деп санайды. Бұл лудоманияны емдеуді және алдын алуды қажет ететін ауру ретінде қарастыру қажет екенін көрсетіп отыр. Респон-

денттердің өзіне келсек, оларды құмар ойындарды ойнауға итермелеген факторлар қатарында қызығушылық болған (10,9%). Сауалнамаға қатысқандардың 7,5%-ы бұл кездейсоқ болғанын атап өтті. Сондай-ақ достары мен таныстарының ұсынысы бойынша – 4,5%, жарнама/науқан – 5,8%, спортқа деген қызығушылық – 3,4%, тез ақша табу ниеті – 5% сияқты жағдайларды атап өтті.

4. Топ-3 ойын түріне ойындар арқылы ақша табудың қызығына бағытталғандары, яғни спорттық тігістер, онлайн-казино және ойын автоматтары кіреді. Ойындардың бұл санаты лудоманияға, яғни патологиялық ойын тәуелділігіне алып келетін ойын түрлері ретінде анықталады. Барлық ойындар арасында мобильді ойындар аса танымал (70,3%) болып отыр. Спорттық тігістер, онлайн-казино және ойын автоматтары сияқты құмар ойындары да жиі кездеседі, әсіресе, ауылдық жерлерде карта ойындары (50,2%) және лото (44,9%) кең таралған. Қалаларда спорттық тігістер (60,1%) және мобильді ойындар (73,1%) басымдыққа ие.

5. Құмар ойындардың жарнамасы халықтың ойын қызметіне тартылуына елеулі ықпал етеді. Респонденттердің 63,9%-ы әлеуметтік желілерде, 58,1%-ы сайттарда, 25,2%-ы мобильді қосымшаларда құмар ойындарға қатысты жарнамаларды байқайды. Көпшілігі (61,7%) мұндай жарнама ойыншылар санының өсуіне ықпал етеді деп есептейді. Әйелдер мен егде жастағы адамдар заңды және заңсыз құмар ойындар жарнамасын ажырату қабілеті жағынан төмен деңгейде екенін көрсетеді. Бұл ақпараттық-түсіндіру жұмыстарын жоспарлау кезінде осы топтардың қажеттіліктерін ескеру қажет екенін айқындайды.

6. Құмар ойындар қоғамға және жеке өмірге кері әсерін тигізеді. Респонденттердің басым бөлігі (77,9%) заңды ойын орындарының әлеуметтік қатынастарға кері әсерін тигізетінін атаса, 82,4%-ы жеке әл-ауқатқа нұқсан келтіреді деп есептейді. Бұл факт, әсіресе, заңды ойын қызметтеріне теріс көзқарас білдіретін ауыл тұрғындары арасында байқалады. Заңсыз құмар ойындарға келетін болсақ, бұл қызметтердің әсері одан бетер теріс бағаланады. Респонденттердің 85,5%-ы заңсыз құмар ойындардың қоғамға теріс әсер ететінін және 87,9%-ы жеке адамдардың өміріне зиянын одан да күшті деп бағалайды. Бұл дерек заңсыз ойын қызметтеріне қатысты жоғары қауіп-қатер барын және оның таралуын бақылауды күшейту қажет екенін растайды.

7. Респонденттер құмар ойыншыларға теріс көзқарас білдіреді. Сауалнамаға қатысушылардың 75,3%-ы құмар ойыншыларға, 71,8%-ы бәс тігушілерге, ал 61,1%-ы мобильді ойыншыларға теріс көзқараста екенін білдірген. Әйелдер (79,3%) ерлерге қарағанда (70,6%) құмар ойыншыларға анағұрлым теріс көзқарас танытқан. Жасы ұлғайған сайын құмар ойындарға теріс көзқарастағы адамдардың да үлесі арта береді.

8. Қаржы пирамидалары егде жастағы адамдар үшін айтарлықтай қауіп төндіреді. Респонденттердің 84,2%-ы қаржы

пирамидаларына ешқашан қатыспағанын мәлімдесе де, 5,3%-ы қатысқанын мойындаған, ал 3,6%-ы бұл әрекетке бейсана түрде тартылған. Әсіресе үлкен жастағы топтар мен әйелдердің осындай схемалардың құрбаны болуы ықтималдығын атап өткен жөн.

9. Лудомания респонденттердің жақын ортасында байқалатын мәселе болып отыр. Сауалнамаға қатысушылардың 12,5%-ы жақындарының арасында лудомания мәселесі бар екенін растаған, ал 10,2%-ы осы мәселе болуы мүмкін деп күдіктеніп жүр. Тәуелді болып қалғандардың көбі ем алмайды (8,6%), тек 1,8%-ы емделуден өтіп жатыр. Бұл медициналық және психологиялық көмектің қолжетімділігін арттыру, сондай-ақ тәуелділерді ем алуға ынталандыру қажет екенін көрсетеді.

10. Респонденттердің көп бөлігі құмар ойындарға тәуелді болып қалғанда көмек алу мүмкіндіктері туралы білмейді. Респонденттердің 67%-ы ойынға тәуелділік бойынша арнаулы көмек көрсету орындары туралы білмейді. Дегенмен олар психологқа қаралып емделу (52,3%) және жақындарының қолдауы (44,7%) ең тиімді шара деп есептейді. Құмар ойындарға қолжетімділікке заңнамалық түрде шектеу енгізу де тиімді шара ретінде бағаланады (30,0%).

ҰСЫНЫМДАР

1. Профилактиканы күшейту және хабардарлық деңгейін арттыру. Лудоманияның даму қаупін азайту үшін халықты оның табиғаты, мәні және қауіп-қатері жайлы белсенді түрде ақпараттандыру қажет. Жастарды ақпараттандыруға ерекше көңіл бөлген жөн, өйткені олар бұл мәселе туралы көбірек хабардар болғанымен, ең осал топтардың бірі саналады. Егде жастағы адамдар үшін олардың қазіргі заманғы технологиялар мен құмар ойындарды түсіну деңгейін ескеретін арнайы бағдарламаларды әзірлеген маңызды. Ақпараттық науқандарды ұйымдастыру, әлеуметтік желілер арқылы материалдарды тарату, сондай-ақ мектептерде, университеттерде және қауымдастықтарда білім беру іс-шараларын өткізу тиімді шешім болуы мүмкін.

2. Заңсыз құмар ойындардың жарнамасын реттеуді қатаңдату. Жарнаманың теріс әсерін барынша азайту үшін оның таралуын шектейтін қатаң заңнамалық шараларды әзірлеген маңызды. Сондай-ақ заңнаманың орындалуын бақылау механизмін дамыту және оны бұзғаны үшін жазаны қатаңдату қажет.

3. Лудоманияны емдеу және қолдау инфрақұрылымын дамыту. Ойынға тәуелді адамдар білікті көмек ала алатын арнаулы орталықтардың санын көбейту қажет. Мұндай орталықтарда психолог, психотерапевт қызметтерін ұсынуға, сондай-ақ қолдау топтары жұмыс істеуге тиіс. Орталықтар туралы ақпарат барлық санаттағы тұрғындарға, оның ішінде ауылдық жерлерде де қолжетімді болғаны маңызды. Тиімділікті арттыру үшін тәуелді адамдардың жақындары мен туыстарын жұмысқа тарту ұсынылады, өйткені олардың қол-

дауы оңалту барысында маңызды рөл атқарады. Сонымен қатар медициналық мекемелерде сауалнама сүйеніп лудоманияны ерте кезеңде анықтау бағдарламаларын дамыту қажет.

4. Халықтың қаржылық сауатын арттыру. Егде жастағы адамдар мен әйелдерді оқытуға ерекше назар аудару қажет, себебі олар қаржы пирамидалары мен құмар ойындардың құрбанына жиі айналады. Адамдар алаяқтық схемаларын тануды, өз қаржысын дұрыс басқаруды және қауіп-қатерді дұрыс бағалауды үйренуі үшін тренингтер, вебинарлар және консультациялар ұйымдастырған маңызды. Осы тақырыпты БАҚ-та және әлеуметтік желілерде кеңінен насихаттау да хабардарлықты арттыруға көмектеседі. Жастар үшін қаржылық сауат курстарын мектеп пен ЖОО-ның оқу бағдарламаларына енгізу қажет.

5. Мониторинг және ғылыми зерттеулер. Лудоманияның таралуы деңгейін және іске асырылып жатқан шаралардың тиімділігін нақты анықтау үшін тұрақты түрде әлеуметтанулық зерттеулер жүргізу қажет. Бұл мәселенің динамикасын талдауға ғана емес, сонымен бірге осы саладағы саясатты түзетуге мүрсат береді. Басқа елдердің тәжірибесін зерттеп, табысты практикаларды жергілікті жағдайларға бейімдеу ұсынылады. Заңсыз ойын орындарының белсенділігін тұрақты түрде бақылау олардың қызметін уақтылы анықтап, алдын алуға көмектеседі.

Халықтың қаржылық сауатын арттыру және қаржы пирамидаларына қатысу мен құмар ойындарға тартылу сияқты қауіптерден қорғау бойынша ұсынылған шараларды жүзеге асыру әртүрлі тараптың күш-жігерін үйлестіруді талап етеді.

«ФЕНОМЕН ЛУДОМАНИИ В КАЗАХСТАНЕ И ФАКТОРЫ, СПОСОБСТВУЮЩИЕ ЕЕ РАЗВИТИЮ»

**АНАЛИТИЧЕСКИЙ ДОКЛАД ПО РЕЗУЛЬТАТАМ
МАССОВОГО РЕСПУБЛИКАНСКОГО ОПРОСА**

Аналитический доклад основан на результатах социологического исследования «Феномен лудомании в Казахстане и факторы, способствующие ее развитию», проведенного методами массового республиканского опроса по заказу Общественного фонда «Esbol Qory» (Esirtkisiz Bolashaq).

СОДЕРЖАНИЕ

ВВЕДЕНИЕ	54
ДИЗАЙН ИССЛЕДОВАНИЯ	56
ОСВЕДОМЛЕННОСТЬ О ЛУДОМАНИИ И ОТНОШЕНИЕ К АЗАРТНЫМ ИГРАМ	59
ОЦЕНКА РАСПРОСТРАНЕННОСТИ ЛУДОМАНИИ	71
СОЦИАЛЬНО-ДЕМОГРАФИЧЕСКИЙ ПОРТРЕТ ИГРОКОВ	77
ФАКТОРЫ, СПОСОБСТВУЮЩИЕ РАЗВИТИЮ ЛУДОМАНИИ	80
ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОМОЩЬ И ПОДДЕРЖКА	84
НЕЛЕГАЛЬНЫЕ АЗАРТНЫЕ ИГРЫ И ИХ ВЛИЯНИЕ	87
ВЫВОДЫ	98
РЕКОМЕНДАЦИИ	100

ВВЕДЕНИЕ

Сегодня во многих странах азартные игры легализованы и активно развиваются как часть коммерческой туристической индустрии. Это касается, в частности, таких форм развлечений, как казино и игровые автоматы. Кроме того, значительное развитие получили игры, связанные с организацией спортивных мероприятий, включая ставки на спортивные события (букмекерская деятельность), что способствует их широкому распространению в обществе.

По прогнозам экспертов, в сфере игорного бизнеса, к 2028 году мировой доход от азартных игр может достичь 700 млрд долларов США¹. При этом значительный рост ожидается в странах с низким и средним уровнем дохода, что связано с распространением смартфонов.

Азартные игры вызывают серьезные социальные проблемы, среди которых выделяется лудомания – патологическое пристрастие к азартным играм, проявляющееся в повторяющихся эпизодах, которые становятся доминирующими в жизни и наносят ущерб его социальным, профессиональным, материальным и семейным обязательствам. Лудомания признана заболеванием в рамках Международной классификации болезней. Согласно оценкам Всемирной организации здравоохранения (ВОЗ), от расстройства, вызванного зависимостью от азартных игр, страдает 1,2% взрослого населения мира. Азартные игры наносят ущерб около 5,5% женщин и 11,9% мужчин по всему миру. Примерно 60% всех потерь от азартных игр (которые в свою очередь составляют доходы операторов) приходится на людей с опасной степенью зависимости от игр. В связи с этим для правительств многих стран игровая зависимость стала

значительным вызовом, порождающим серьезные социальные, экономические и психологические последствия.

Казахстан также не остается в стороне от этой проблемы. В последние годы на национальном уровне активно обсуждаются вопросы вовлечения населения в сферу азартных игр. Негативные последствия игровой зависимости были подробно рассмотрены на заседаниях Национального курултая, Совета по молодежной политике при Президенте Республики Казахстан, а также в рамках обсуждений в Сенате и Мажилисе Парламента. 4 сентября 2023 года Президент Республики Казахстан, Касым-Жомарт Токаев, в рамках Совета безопасности отметил проблему лудомании как одну из ключевых социальных проблем современного казахстанского общества и поручил государственным органам усилить работу по установлению ограничений в сфере азартных игр. Вслед за этим был инициирован процесс разработки комплексного плана по улучшению государственного регулирования игорного бизнеса и лотерейной деятельности, а также профилактики лудомании.

Тем не менее, в Казахстане масштабы проблемы лудомании до сих пор не исследованы в полном объеме. Основной проблемой является недостаток статистических данных, отсутствие четких критериев для определения, кто является лудоманом, а также методологии для учета таких людей. Некоторые исследования в этой области проводятся научно-исследовательскими центрами и отдельными учеными. Например, в 2019 году исследование Института общественной политики партии «Amanat» показало, что 73,7% казахстанцев счи-

¹Азартные игры. <https://www.who.int/ru/news-room/fact-sheets/detail/gambling>

тают проблему лудомании актуальной. Проблема наиболее остро стоит для жителей городов республиканского значения (75,1%), а также для жителей Туркестанской (86,9%), Кызылординской и Западно-Казахстанской областей (по 86%). Более четверти (28,2%) опрошенных заявили, что лично знают людей, которые брали в долг или продавали семейные ценности, чтобы покрыть игровые долги². В 2021 году социологическое исследование «Социальные установки молодежи NEET в Казахстане», проведенное научно-исследовательским центром «Молодежь», показало отношение молодежи к различным формам девиантного поведения. 74,5% опрошенных отметили, что никогда не участвовали в азартных играх и осуждают их, в то время как 17,8% считают это личным делом каждого. 4,4% респондентов признали, что они участвовали в азартных играх, но считают свои действия неправильными³. Также в 2022-2023 годах в исследованиях центра «Молодежь» представлены некоторые количественные показатели, которые указывают на определенный рост количества молодых

людей, играющих в азартные игры и отмечающих это как вредную привычку: в исследовании 2022 года об этом, заявили 1,2% молодых людей⁴, а в 2023 году эта цифра составила 3%⁵. Однако несмотря на наличие отдельных исследований, посвященных лудомании, в Казахстане все еще не хватает данных о масштабах и особенностях этой проблемы. Вопрос требует более глубокого и всестороннего исследования с применением междисциплинарного подхода.

В рамках данного социологического исследования был проведен массовый опрос населения о степени распространенности лудомании, отношении к азартным играм, а также о последствиях игровой зависимости для социальной, профессиональной и личной жизни. Опрос охватывал различные возрастные группы, социальные слои и регионы страны, что позволило получить комплексную картину проблемы. Предлагаемая методология исследования направлена на существенное расширение исследовательской базы Казахстана и международного сообщества в вопросе практического противодействия лудомании.

²Исследование Института общественной политики партии «Amanat», 2019 года, <https://rus.azattyq-ruhy.kz/society/21342-problema-ludomanii-trebuuet-operativnykh-i-reshitelnykh-mer-ekspert>

³Аналитический доклад по итогам исследования «Социальные установки молодежи NEET в Казахстане». Астана, 2021

⁴Аналитический доклад по итогам исследования «Молодежь Казахстана». Астана, 2022.// <https://eljastary.kz/upload/iblock/e5d/aog7afeupooqwmw0jhywost1mcoqwu1p.pdf>

⁵Аналитический доклад по итогам исследования «Молодежь Казахстана». Астана, 2023.// <https://eljastary.kz/upload/iblock/f70/ggw1849fh0fs4pa3dg9sp3u851ftwbzl.pdf>

ДИЗАЙН ИССЛЕДОВАНИЯ

Социологическое исследование «Феномен лудомании в Казахстане и факторы, способствующие ее развитию» проводится с целью изучения феномена лудомании в Казахстане и определения ключевых факторов, способствующих ее распространению среди населения.

Задачи:

- изучить сформировавшиеся представления населения об игорных услугах и понимания их роли в жизни людей;
- выявить, есть ли различия в восприятии населением деятельности легальных и нелегальных букмекеров (казино, лотереи, финансовые пирамиды);
- определить примерный охват населения интересом к азартным играм, включая долю лиц, страдающих лудоманией (патологической зависимостью от азартных игр);
- оценить распространенность форм игрового потребления с использованием лотоматики, лотоклубов, онлайн-казино, casinos, игровых автоматов, букмекерских компаний, игр на бирже, финпирамид;
- изучить влияние социальных, экономических и психологических факторов (уровень доходов, наличие финансовых проблем, стрессовые ситуации, социальное давление и др.) на формирование лудомании;
- оценить воздействие уровня образования и финансовой грамотности на склонность к азартным играм;
- проанализировать влияние нелегальных форм азартных игр и недобросовестных практик на развитие зависимости;
- изучить роль социальных медиа, рекламы и других источников информации в формировании установок по отношению к азартным играм;

- выработать рекомендации на основе полученных данных по профилактике лудомании;

- оценить необходимость законодательных изменений для регулирования игорного бизнеса;

- разработать предложения по мерам социальной защиты для лиц, страдающих лудоманией.

Объект исследования – мнение общественности о вопросах лудомании, включая осведомленность о проблеме, отношение к азартным играм, а также восприятие социального, экономического и психологического влияния игровой зависимости.

Предмет исследования – факторы, способствующие развитию игровой зависимости, включая социальные, экономические, психологические и культурные аспекты, такие как доступность азартных игр, влияние рекламных кампаний, роль цифровых технологий (в частности смартфонов), а также личные и семейные обстоятельства, влияющие на развитие лудомании.

Методология

В исследовании применен количественный метод сбора и анализа информации – массовый опрос с применением анкеты посредством личного интервью с респондентом.

В качестве основного метода сбора информации использован массовый опрос населения, в возрасте от 14 до 60 и старше, «face-to-face». Данный метод позволит получить наиболее объективную информацию о ситуации в обществе. Массовый опрос предполагает участие в исследовании большого числа респондентов, отобранных на основе

Расчет выборочной совокупности, человек*

	Всего	Город	Село	Мужчины	Женщины
Республика Казахстан	14 532 191	1256	744	957	1043
Область Абай	459 597	39	24	30	33
Акмолинская область	613 062	47	37	41	43
Актюбинская область	669 979	69	23	44	48
Алматинская область	1 087 765	24	126	74	76
Атырауская область	478 854	36	30	32	34
Западно-Казахстанская область	517 603	40	31	34	37
Жамбылская область	853 727	51	66	57	60
Область Жетісу	502 804	30	39	33	36
Карагандинская область	884 647	100	22	57	65
Костанайская область	668 127	57	35	44	48
Кызылординская область	571 492	37	42	39	40
Мангистауская область	514 111	33	38	35	36
Павлодарская область	592 455	58	24	39	43
Северо-Казахстанская	432 745	29	31	29	31
Туркестанская область	1 403 321	47	146	98	95
Область Ұлытау	160 410	18	4	11	11
Восточно-Казахстанская область	583 372	54	26	38	42
г. Астана	1 037 452	143		66	77
г. Алматы	1 688 005	232		104	128
г. Шымкент	812 663	112		52	60

выборки, и отражающих в своей совокупности структуру социальной группы. На основании результатов проведенного массового опроса с той или иной степенью точности строится прогноз о массовом поведении.

Основное предназначение массовых опросов – получение информации о мнениях людей, их мотивах и оценках социальных явлений, о феноменах и состояниях общественного, группового и индивидуального сознания.

Объем выборочной совокупности со-

ставил 2000 респондентов. Территория проведения социологического исследования охватывает все регионы Республики Казахстан – города республиканского значения Астана, Алматы и Шымкент, 17 областных центров, а также сельские населенные пункты. В исследовании использована стратифицированная многоступенчатая выборка с квотированием (региональные и поселенческие типы, возраст, гендер респондентов), согласно данным БНС о численности населения на начало 2024 года.

Структура инструментария

Для сбора первичной информации использована анкета социологического исследования, содержащая набор вопросов, сформулированных и связанных между собой по определенным правилам. Свойства и качества социологической анкеты, ее объем, структура, специфика конструирования вопросов тесно связаны и определяются типом опроса, для которого данный инструмент предполагается использовать, а также особенностями объекта исследования. Опрос респондентов будет проведен на 2-х языках: казахском и русском, в зависимости от выбора респондента. Сбор информации полевого этапа исследования реализован специально подготовленными интервьюерами под руководством региональных супервайзеров.

Методика обработки информации

По итогам полевого этапа исследования проведены контроль работы интервьюеров (100% проверка корректности заполнения анкет и 30% контроль поля по телефону), а также кодировка, ввод и обработка данных. Ввод, обработка первичных данных, а также вывод одномерных, двумерных таблиц, корреляционный и кластерный анализы выполнены с помощью лицензионной, русифицированной компьютерной программы SPSS.

Методы анализа информации

Основными методами анализа первичной социологической информации выступили:

- 1) одномерный анализ данных;
- 2) двумерный анализ данных;
- 3) корреляционный анализ.

Этапы организации социологического исследования:

1 этап. Подготовка социологического опроса.

Разработка программы, включающей в себя:

- определение проблемной ситуации;
- обзор литературы по избранной теме;
- постановка целей и задач;
- проектирование выборочной совокупности.

Разработка инструментария (анкеты) для сбора эмпирической информации:

- перевод анкеты.

2 этап. Сбор эмпирического материала.

Организация опроса:

- подбор, подготовка, инструктаж интервьюеров;
- распределение участков опроса;
- отбор единиц опроса;
- проведение опроса с помощью программного обеспечения Simple Forms.

3 этап. Обработка и интерпретация социологических данных:

- изготовление макета в программе для анализа и обработки статистических данных (SPSS);
- кодировка анкет (кодирование открытых ответов респондентов);
- контроль поля;
- обработка и выведение линейных отчетов и отчетов по социально-демографическим параметрам;
- применение других видов статистического анализа.

4 этап. Анализ полученных данных.

Проведение первичного анализа:

- фиксирование зависимостей, выявленных в результате опроса;
- выведение таблиц;
- построение диаграмм.

Вторичный анализ данных:

- сравнительный анализ;
- привлечение дополнительной информации;
- выдвижение новых предположений и рекомендаций;
- подготовка финального отчета исследования.

ОСВЕДОМЛЕННОСТЬ О ЛУДОМАНИИ И ОТНОШЕНИЕ К АЗАРТНЫМ ИГРАМ

В целях изучения проблем лудомании в Казахстане в период с 4 ноября по 1 декабря 2024 года среди населения Казахстана был проведен массовый опрос в 17 областях и в городах Астана, Алматы, Шымкент в рамках исследования на тему: **«Феномен лудомании в Казахстане и факторы, способствующие ее развитию»**. Объем выборочной совокупности составил 2 000 респондентов. Среди опрошенных 46,5% мужчины и 53,6% – женщины. В числе респондентов представлены все возрастные группы: «14-17 лет» – 9,1%, «18-29 лет» – 21,8%, «30-44 года» – 30%, «45-60 лет» – 24%, «61 года и старше» – 15,2%. Респонденты представляют следующие этнические группы: 75,9% респондентов – казахи, 16,5% – русские, 7,6% – представители других этнических групп.

В разрезе уровня образования: «незаконченное среднее (9 классов школы)» – 7,6%, «среднее (11 классов школы)» – 20%, «профессионально-техническое, среднее специальное (колледж, училище)» – 26,1%, «незаконченное высшее (только учусь в вузе)» – 4,9%, «высшее (окончил вуз)» – 40,3%, «высшее и научная степень (магистр, кандидат, доктор, PhD)» – 1,3%. В разрезе сфер деятельности представлены работники разных направлений – государственные служащие (8,9%), специалисты в области науки, культуры, охраны здоровья, образования, дошкольного воспитания (12,3%), работники сферы услуг (9,2%), предприниматели (6,9%) и т.д.

В разрезе семейного положения респонденты представлены в следующем соотношении: женаты/замужем – 61,5% респондентов, в незарегистрирован-

ном браке – 1,4%, холосты/не замужем – 32,6%, в разводе – 1,9%, вдова(-ец) – 2,3%. У 33,3% респондентов детей нет, у 13,1% – 1 ребенок, у 22,6% – двое, у 14,7% – трое, у 16,4% – четверо и более детей. Совокупный доход домохозяйства у 15,3% респондентов составляет до 100 тысяч тенге, у 31,1% – до 250 тысяч тенге, у 27,4% – до 400 тысяч тенге, у 14,6% – до 550 тысяч тенге, у 6,3% – до 700 тысяч тенге, и у 5,4% респондентов – более 700 тысяч тенге.

В настоящее время азартные игры представляют собой вид деятельности, в рамках которой участники рискуют своими деньгами или другими материальными ценностями с целью получения прибыли, делая ставки на события с непредсказуемыми исходами. Эти игры могут иметь различные формы, включая традиционные казино, ставки на спортивные мероприятия и онлайн-игры, доступные через интернет-платформы и мобильные приложения. К азартным играм относят, в частности, ставки и пари, игровые автоматы, лотереи и другие формы случайных розыгрышей.

Лудомания, в свою очередь, является одной из форм зависимости, характеризующейся неконтролируемым влечением к азартным играм. Это состояние, при котором человек теряет способность контролировать свое поведение и продолжает участвовать в азартных играх, несмотря на негативные последствия для своей социальной, профессиональной и личной жизни. Лудомания признана заболеванием, ей присвоен код F63.0 в Международной классификации болезней (МКБ-10)⁶.

⁶2025 ICD-10-CM Diagnosis Code F63.0 Pathological gambling. <https://www.icd10data.com/ICD10CM/Codes/F01-F99/F60-F69/F63-/F63.0#:~:text=A%20disorder%20characterized%20by%20a,%2C%20job%2C%20or%20educational%20opportunity.>

В контексте изучения феномена лудомании особое внимание заслуживает исследование уровня осведомленности населения о проблеме лудомании, а также знакомство граждан с понятием «лудомания». Согласно результатам социологического опроса, с этим термином знакомы больше половины опрошенных – 57,1% (сумма ответов «да» и «скорее да»). Важно отметить, что чуть менее половины респондентов (42,7 % – сумма ответов «нет» и «скорее нет») не знают данное определение.

Таблица №1. Распределение ответов на вопрос: «Знаете ли Вы что такое лудомания?»

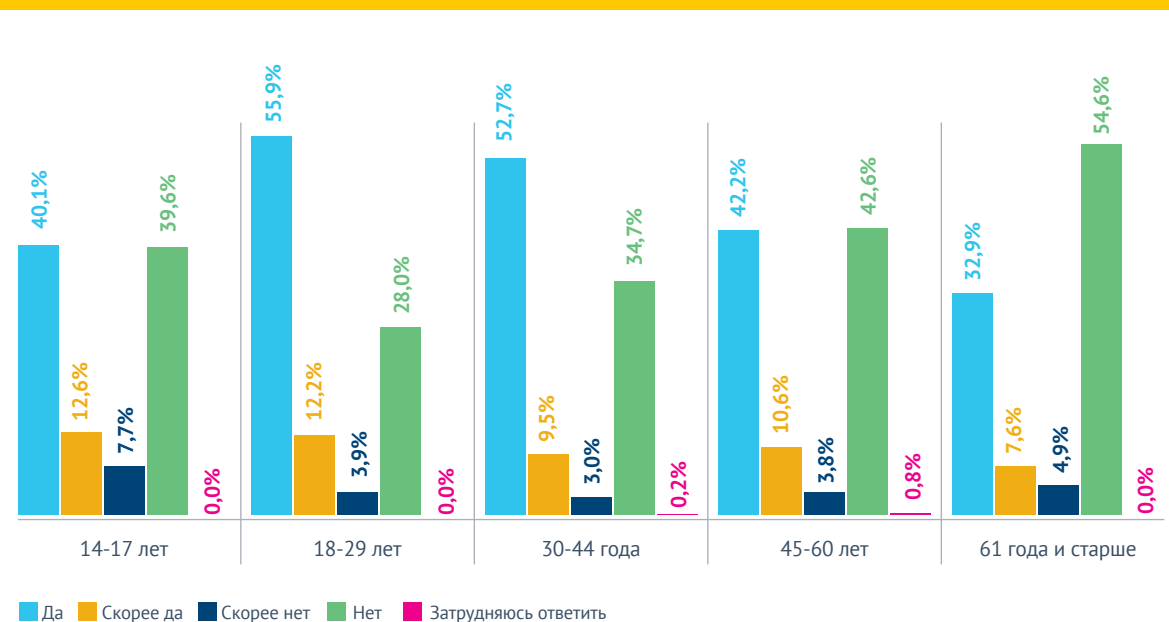
	%
Да	46,7
Скорее да	10,4
Скорее нет	4,1
Нет	38,6
Затрудняюсь ответить	0,3

При этом анализ данных в возрастном разрезе показывает, что в наибольшей степени определение «лудомания» знакомо населению в возрасте от 30 до 44 лет (52,7%), и от 18 до 29 лет (55,9%).

Анализ данных в региональном разрезе показывает, что с термином «лудомания» в большей степени знакомы респонденты из Мангистауской (67,6%) и Северо-Казахстанской (68,3%), а также из Актюбинской (56,5%), Западно-Казахстанской (53,5%), Жамбылской (58,1%) областей и города Шымкент (59,8%).

Большинство респондентов, которые знакомы с термином «лудомания», в первый раз узнали о нем из социальных сетей (45,4%), пятая часть опрошенных узнала от друзей и знакомых (20,3%). Из СМИ о лудомании впервые узнали 15,3% опрошенных, от близких, родственников – 10%. То есть, на сегодня одним из важнейших источников информации о лудомании являются социальные сети. В целом невысокая общая осведомленность населения о данном явлении говорит о

Диаграмма №1. Распределение ответов на вопрос: «Знаете ли Вы что такое лудомания?» в возрастном разрезе, %

Таблица №2. Распределение ответов «Да» на вопрос: «Знаете ли Вы что такое лудомания?», в региональном разрезе, %

Регионы	%
Северо-Казахстанская область	68,3
Мангистауская область	67,6
г.Шымкент	59,8
Жамбылская область	58,1
Актюбинская область	56,5
Кызылординская область	54,4
Западно-Казахстанская область	53,5
Карагандинская область	52,5
Восточно-Казахстанская область	50,0
г.Алматы	47,8
Костанайская область	45,7
г.Астана	41,3
Область Абай	39,7
Павлодарская область	39,0
Туркестанская область	38,9
Область Ұлытау	36,4
Атырауская область	34,8
Алматинская область	34,0
Область Жетісу	33,3
Ақмолинская область	28,6

необходимости усиления информационно-разъяснительной работы со стороны государственных органов, неправительственных организаций и других стейкхолдеров через социальные сети, СМИ.

Как было отмечено выше, к азартным играм относится целый комплекс видов занятий – ставки и пари, игровые автоматы, игра в казино, лотереи и лото. Они попадают под действие Закона РК «Об игорном бизнесе», в который включены поправки с сентября 2024 года⁷. Спектр

Таблица №3. Распределение ответов на вопрос: «Откуда Вы в первый раз узнали о лудомании?» (на данный вопрос отвечают только те респонденты, кто знает/скорее знает/затрудились ответить – 1146 респондентов)

	%
Из социальных сетей	45,4
От друзей, знакомых	20,3
Из СМИ	15,3
От близких, родственников	10,0
От коллег	5,0
Затрудняюсь ответить	1,2
С детства знал	0,4
Интернет	0,4
Лично знаю таких людей	0,3
Из фильма	0,3
На работе	0,3
В армии	0,1
В школе	0,1
Все перечисленное	0,1
Конференция	0,1
На родительском собрании в школе	0,1
От правоохранительных органов	0,1
От психологов	0,1
От соседей	0,1
По специальности в институте	0,1
Реклама	0,1
Сам раньше лечился	0,1

разрешенных мест для игр включает в себя: казино, зал игровых автоматов, букмекерские конторы, тотализаторы. Для занятия игорным бизнесом необходима специальная лицензия. При этом запрещена деятельность электронного казино и интернет-казино; запрещено заключение пари.

⁷Закон Республики Казахстан от 12 января 2007 года № 219-III «Об игорном бизнесе» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 09.09.2024 г.)

В исследование был заложен запрос на изучение популярности всех игр. По результатам опроса, наиболее распространенной формой игр в Казахстане являются мобильные игры. 70,3% респондентов по шкале от 1 до 5 именно данной форме игр поставили наивысший балл. Также в высокой степени отмечены видеоигры (компьютер, приставка) – 63,6%, ставки на спорт (58,9%), онлайн-казино (56,7%), игровые автоматы (50,4%). Наименьшее количество баллов по степени распространенности среди населения респонденты отметили пари (услуги тотализаторов) – 34,1%, «черные кассы»/«общий котел» – 34,9%, а также лотоматики (моментальные лотереи) – 35%.

Необходимо отметить, что виды игр, наиболее распространенные среди населения по мнению респондентов – мобильные игры и видеоигры – имеют некоторые

отличия: чаще всего игроки не ставят денежные средства и не испытывают азарт выиграть денежные средства.

Наблюдаемая тревожная тенденция заключается в том, что среди пяти наиболее распространенных видов игр преобладают те, которые направлены на зарабатывание денег через азартные действия – ставки на спорт, онлайн-казино и игровые автоматы. Эти игры подрывают финансовое благосостояние и нередко становятся источником психологических и социальных проблем для игроков. Таким образом, данные виды азартных игр, которые по мнению опрошенных, с большей вероятностью способствующие формированию лудомании, которая является психическим заболеванием, сопровождающимся утратой контроля над игровым поведением и значительными негативными последствиями для жизни человека.

Таблица №4. Распределение ответов на вопрос: «Оцените уровень распространенности следующих форм игр, организаций по 5 балльной шкале, где 1 – не распространены, 5 – повсеместно распространены», %

Виды игр	Оценка					Затрудняюсь ответить
	1	2	3	4	5	
Мобильные игры	6,7	2,4	6,6	11,1	70,3	3
Видеоигры (компьютер, приставка)	8,3	3,9	8,4	12,3	63,6	3,7
Ставки на спорт	8,8	6,3	8,6	14,3	58,9	3,2
Онлайн-казино	11,4	4,5	8,8	12,5	56,7	6,2
Игровые автоматы	12	6,3	13	15	50,4	3,4
Финансовые пирамиды	12	7	15	14,1	46,9	5,1
Казино	16	8,1	12,6	12,9	46,7	3,9
Карточные игры на деньги	16,4	8	16,3	10,9	44,5	4,1
Лотереи	12,8	9,7	18,5	14	42,3	2,8
Лото	16,6	11,3	17,2	12,7	37,4	5
Лотоматики (моментальная лотерея Lotomatic)	17,1	9,3	15,4	13,7	35	9,6
«Черные кассы», «общий котел»	16,9	9,8	14,8	12,5	34,9	11,2
Пари (услуги тотализаторов)	16,6	10,3	15,4	11,7	34,1	12

При этом интерес представляет анализ данных в разрезе типа местности проживания респондентов. Согласно ответам респондентов, в селах чаще, чем в городах, распространены карточные игры на деньги (50,2% против 40,9%), лото (44,9% против 32,8%), лотереи (46,8% против 39,5%), онлайн-казино (60,2% против 54,6%), лотоматики (38,2% против 33%), а также игровые автоматы (52,7% против 49%). В

это же время в городах в большей степени, чем в селах, распространены ставки на спорт (60,1% против 56,8%), мобильные игры (73,1% против 65,7%).

Большинство респондентов разделили мнение о том, что легальные игорные услуги (легальные казино, букмекерские конторы с казахстанской лицензией и т.д.) крайне негативно влияют на общество (77,9%) и личную жизнь людей (82,4%).

Диаграмма №2. Распределение ответа «повсеместно распространены» на вопрос: «Оцените уровень распространенности следующих форм игр, организаций по 5 балльной шкале, где 1 – не распространены, 5 – повсеместно распространены, в разрезе типа местности проживания», %

Таблица №5. Распределение ответов на вопрос: «Оцените влияние легальных игорных услуг (легальные казино, букмекерские конторы с казахстанской лицензией и т.д.) на общество и личную жизнь людей по 5-балльной шкале, где 1 – крайне негативное, 5 – крайне позитивное», %

	На общество	На личную жизнь людей
1	77,9	82,4
2	7,3	5,6
3	7	4,9
4	2,7	2,2
5	3,7	3,8
Затрудняюсь ответить	1,5	1,3

При этом в гендерном разрезе оценка влияния не имеет существенных отличий. Женщины оценивают негативное влияние чуть выше средних показателей (79,3%), а мужчины немного ниже (76,2%).

Большинство респондентов (77,6%) сошлись во мнении, что обе сферы азартных игр (легальные и нелегальные) одинаково опасны для людей в части развития зависимости. 15,6% опрошенных считают, что наибольшая зависимость обуславливается участием в нелегальных, нерегулируемых играх.

Для определения причин игровой зависимости респондентам было предложено высказать мнение о факторах, по-

Таблица №6. Распределение ответов на вопрос: «Как Вы считаете, какие формы азартных игр представляют большую опасность в плане развития зависимости?», %

	%
Обе формы одинаково опасны	77,6
Нелегальные, нерегулируемые азартные игры	15,6
Затрудняюсь ответить	2,9
Легальные, регулируемые государством азартные игры	2,7
Ни одна из форм не представляет опасности	1,2

буждающих людей к участию в азартных играх. Согласно мнению большинства опрошенных, основными причинами являются стремление к денежному заработку (44,8%) и ощущение азарта (22,4%). Некоторые респонденты (7,4%) указали, что причиной игровой зависимости является «получение удовольствия». Этот ответ выделяется на фоне других и позволяет сделать вывод о подтверждении исследований зарубежных ученых, которые подчеркивают схожесть лудомании с зависимостью от психоактивных веществ. Такое наблюдение еще раз подтверждает, что лудомания является болезнью, характеризующейся не только поведением, но и изменениями в психоэмоциональном состоянии человека.

Интересным является тот факт, что в исследуемой группе респондентов большинство воспринимает азартные игры как потенциальный источник дохода, независимо от уровня заработка. Однако особую уязвимость проявляют лица с доходом в диапазоне от 250 до 700 тысяч тенге, среди которых более 45% рассматривают азартные игры как способ заработка, что указывает на высокие риски. В то же время среди людей с доходом свыше 700 тысяч тенге, доля таких респон-

Таблица №7. Распределение ответов на вопрос: «Назовите главную причину, почему люди играют в азартные игры?», %

	%
Денежный заработок	44,8
Ощущение азарта	22,4
Проведение свободного времени	13,2
Получение удовольствия	7,4
Чувства самоутверждения	4,5
Затрудняюсь ответить	3,0
Общение с друзьями	1,7
Все перечисленные	1,0
Болезнь, зависимость	0,7
Быстрая нажива	0,6
Безответственность людей	0,2
Делать нечего, бездельники	0,2
Из интереса	0,1
Жадность	0,1
Отсутствие проблем у людей	0,1
Нет уверенности в жизни	0,1
Отсутствие личной жизни, поиск себя	0,1
Реклама	0,1
Отсутствие финансовой грамотности	0,1

дентов на 15,3% ниже по сравнению с группой, зарабатывающей от 550 до 700 тысяч тенге.

Анализ данных в возрастном разрезе показывает, что вариант ответа «получение удовольствия» чаще всего указывали респонденты в возрастной категории 18-29 лет (9,4%). Это может свидетельствовать о том, что для молодых людей азартные игры воспринимаются как способ получения эмоций и удовольствия. В свою очередь, среди респондентов в возрасте 14-17 лет наиболее распространенной причиной вовлеченности в азартные игры явля-

Таблица №8. Распределение ответов на вопрос: «Назовите главную причину, почему люди играют в азартные игры?», в разрезе доходов, %

	До 100 000 тенге	100 000-250 000 тенге	250 000-400 000 тенге	400 000-550 000 тенге	550 000-700 000 тенге	Более 700 000 тенге
Денежный заработок	44,3	44,1	46,8	45,1	49,6	34,3
Ощущение азарта	21,0	24,4	21,0	19,8	21,6	29,6
Проведение свободного времени	13,4	13,7	13,7	14,0	12,8	5,6
Затрудняюсь ответить	5,6	2,7	2,7	1,0	3,2	3,7
Получение удовольствия	4,9	7,1	9,5	7,5	4,8	9,3
Чувства самоутверждения	4,3	3,7	2,4	7,8	6,4	9,3
Общение с друзьями	3,3	1,4	1,5	2,0	0	0
Безответственность людей	0,7	0,2	0	0	0	0
Болезнь, зависимость	0,7	0,6	1,1	0,7	0	0
Все перечисленные	0,7	0,6	0,7	1,0	0,8	4,6
Быстрая нажива	0,3	0,6	0,4	0,3	0,8	2,8
Делать нечего, бездельники	0,3	0,2	0	0	0	0,9

ется стремление к «денежному заработку» (52,2%), что может указывать на стремление быстро получить финансовую выгоду, возможно, из-за ограниченности других источников дохода в молодом возрасте. Среди респондентов старше 61 года наибольшее количество людей (15,1%) отметили, что

причиной их вовлеченности в азартные игры является «проведение свободного времени», что может отражать потребность в досуге и развлечениях в пожилом возрасте. Эти данные подчеркивают разнообразие причин, по которым различные возрастные группы могут вовлекаться в азартные игры.

Таблица №9. Распределение ответов на вопрос: «Назовите главную причину, почему люди играют в азартные игры?», в возрастном разрезе, %

	14-17 лет	18-29 лет	30-44 года	45-60 лет	61 год и старше
Проведение свободного времени	12,1	12,4	13,3	12,9	15,1
Получение удовольствия	7,7	9,4	7,0	6,5	6,9
Денежный заработок	52,2	46,9	42,8	44,3	42,1
Ощущение азарта	20,9	21,1	22,8	24,4	21,1

Отношение большинства респондентов к людям, играющим в азартные игры, заключающим пари и участвующим в мобильных играх, характеризуется как «отрицательное». Доля респондентов, выразивших отрицательное отношение, составила 75,3% в отношении игроков в азартные игры, 71,8% – к тем, кто заключает пари, и 61,1% – к игрокам в мобильные игры. При этом значительная часть опрошенных выражает нейтральное отношение: 22,6% респондентов по отношению к игрокам в азартные игры, 24,2% – к заключающим пари, и 31,4% – к тем, кто играет в мобильные игры. Эти данные свидетельствуют о том, что, хотя отношение к азартным играм и играм на ставки в целом в Казахстане преимущественно негативное, существует определенная толерантность к мобильным играм, что может отражать тенденцию к восприятию их социальных последствий в общественном мнении как минимальных.

В гендерном разрезе женщины проявляют более негативное отношение к лицам, играющим в азартные игры – доля отметивших вариант ответа «отрицательно» – 79,3%, в то время как доля мужчин, выбравших такой вариант ответа – 70,6%.

Важно отметить тенденцию, чем выше возрастная категория респондента, тем выше доля тех, кто отрицательно относится к людям, играющим в азартные игры. Так, если молодежь от 14 до 17 лет выбрала ответ отрицательно в 69,8% случаев, то старшее поколение от 61 года и старше – в 85,2%. В свою очередь, зеркальная тенденция наблюдается по варианту нейтрального отношения к лудоманам: чем старше респонденты, тем реже они выбирали ответ «нейтрально» по отношению к лицам, играющим в азартные игры (13,5%). То есть, чем старше респонденты, тем ниже терпимость к азартным играм.

Большинство опрошенных (85,1%) отметили, что ни они сами, ни их окружение не практикуют мобильные игры на плат-

Таблица №10. Распределение ответов на вопрос: «Как Вы относитесь к людям, играющим в азартные игры, заключающим пари и играющим в мобильные игры?», %

	Положительно	Нейтрально	Отрицательно	Затрудняюсь ответить
Играющие в азартные игры	1,4	22,6	75,3	0,8
Закрывающие пари	2,3	24,2	71,8	1,8
Играющие в мобильные игры	6,4	31,4	61,1	1,2

Таблица №11. Распределение ответов на вопрос: «Как Вы относитесь к людям, играющим в азартные игры?», в возрастном разрезе, %

	14-17 лет	18-29 лет	30-44 года	45-60 лет	61 год и старше
Положительно	1,6	1,4	1,7	1,3	1
Нейтрально	28,0	28,0	23,5	20,3	13,5
Отрицательно	69,8	70,3	73,7	77,5	85,2
Затрудняюсь ответить	0,5	0,2	1,2	1,0	0,3

ной основе. 40,2% отметили «Нет, но я знаю, что есть платные элементы в играх», а 44,9% – «Нет, слышу, впервые».

Таблица №12. Распределение ответов на вопрос: «Вы или кто-то из Вашего окружения платит за мобильную игру?», %

	%
Нет, слышу впервые	44,9
Нет, но я знаю, что есть платные элементы в играх	40,2
Да играю/играют в платные игры	7,4
Затрудняюсь ответить	4,0
Да, плачу/платят за бонусы или дополнительный функционал в игре	3,5

Большинство респондентов (75,4%) уверены, что среди их близкого окружения нет людей, страдающих от лудомании. Однако часть опрошенных (10,2%) подозревают наличие такой зависимости, но не уверены в этом. 8,6% респондентов сообщили, что знают о лудомании среди близких, но эти люди не проходят лечение и не собираются обращаться за помощью. 2,1% респондентов указали, что среди их близких есть лудоманы, которые уже прошли лечение, а 1,8% – что их близкие в данный момент проходят лечение. Таким образом, 12,5% респондентов подтвердили наличие проблемы лудомании среди своего близкого окружения, что подчеркивает важность более

Таблица №13. Распределение ответов на вопрос: «Вы или кто-то из Вашего окружения платит за мобильную игру?», в возрастном разрезе, %

	14-17 лет	18-29 лет	30-44 года	45-60 лет	61 год и старше
Да играю/играют в платные игры	11,0	8,7	8,8	5,8	3,3
Да, плачу/платят за бонусы или дополнительный функционал в игре	4,4	6,4	3,5	1,7	1,6
Нет, но я знаю, что есть платные элементы в играх	45,6	46,9	41,3	39,0	27,0
Нет, слышу, впервые	33,5	35,9	42,5	49,3	62,5
Затрудняюсь ответить	5,5	2,1	3,8	4,2	5,6

При этом среди тех, кто отметил, что-либо сам респондент, либо его (ее) окружение играет в платные игры (7,4%), наибольшее количество респондентов (11,0%) приходится на возрастную категорию 14-17 лет. Это свидетельствует о том, что молодые люди более активно вовлечены в платные мобильные игры и, возможно, обладают большей осведомленностью о таких играх. Или имеются различия в интересах и уровне технологической грамотности среди разных возрастных групп.

широкого распространения информации о проблеме и доступе к лечению.

Важно отметить, что данные о наличии лудомании среди близких людей неоднородны в региональном разрезе. Наибольшую уверенность в том, что среди их близкого окружения нет лудоманов, выразили жители Акмолинской (89,3%), Актыбинской (89,1%), Костанайской (89,1%) и Алматинской (88%) областей. Среди тех, кто сообщил, что в их близком окружении есть лудоманы, которые не лечатся и не собираются лечиться, большинство ре-

Таблица №14. Распределение ответов на вопрос: «Есть ли в Вашем близком круге лудоманы, т.е., люди, страдающие зависимостью от азартных игр?», %

	%
Нет	75,4
Есть подозрения, но не точно	10,2
Да, есть, но они не лечатся и не собираются	8,6
Да, и они уже прошли лечение	2,1
Затрудняюсь ответить	2,0
Да, они сейчас проходят лечение	1,8

спондентов из Западно-Казахстанской (21,1%), области Абай (14,3%) и Жетісу

(14,5%), а также Туркестанской (15,5%) областей. Среди трех городов республиканского значения наибольшее количество респондентов с таким мнением было в Шымкенте, где 10,7% опрошенных отметили, что среди их близких есть люди, страдающие от игровой зависимости, которые не лечатся и не собираются проходить лечение. Эти данные указывают на серьезные региональные различия в восприятии и распространенности проблемы лудомании, а также на необходимости развития более целенаправленных программ профилактики и лечения зависимости в разных областях страны.

Таблица №15. Распределение ответов на вопрос: «Есть ли в Вашем близком круге лудоманы, т.е., люди, страдающие зависимостью от азартных игр?», в региональном разрезе, %

	Да, и они уже прошли лечение	Да, есть, но они не лечатся и не собираются	Да, они сейчас проходят лечение	Есть подозрения, но не точно	Нет	Затрудняюсь ответить
Акмолинская область	2,4	3,6	0,0	3,6	89,3	1,2
Актюбинская область	1,1	2,2	1,1	5,4	89,1	1,1
Костанайская область	1,1	3,3	1,1	5,4	89,1	0,0
Алматинская область	1,3	3,3	0,7	6,7	88,0	0,0
г. Астана	1,4	2,8	0,7	6,3	86,7	2,1
Павлодарская область	0,0	7,3	0,0	7,3	82,9	2,4
г. Алматы	2,2	6,5	0,4	7,3	82,3	1,3
Восточно-Казахстанская область	2,5	5,0	1,3	10,0	80,0	1,3
Атырауская область	6,1	9,1	4,5	4,5	75,8	0,0
Область Абай	1,6	14,3	1,6	6,3	74,6	1,6
Карагандинская область	0,8	9,0	2,5	14,8	70,5	2,5
Жамбылская область	5,1	10,3	2,6	12,0	70,1	0,0
Область Ұлытау	4,5	13,6	4,5	9,1	68,2	0,0
Кызылординская область	0,0	7,6	2,5	19,0	67,1	3,8
Мангистауская область	2,8	11,3	8,5	9,9	66,2	1,4
г. Шымкент	4,5	10,7	0,9	17,0	65,2	1,8
Северо-Казахстанская область	0,0	11,7	0,0	20,0	65,0	3,3
Область Жетісу	0,0	14,5	1,4	11,6	60,9	11,6
Западно-Казахстанская область	1,4	21,1	0,0	11,3	60,6	5,6
Туркестанская область	3,1	15,5	4,7	15,5	58,5	2,6

Среди тех, чьи близкие проходили лечение, половина (47,6%) отметили, что оно прошло успешно. 28,6% отметили, что лечение прошло «скорее, успешно». Часть респондентов (14,3%) отметили, что лечение было безуспешным, человек продолжает играть.

Таблица №16. Распределение ответов на вопрос: «Успешно ли прошло лечение?» (на данный вопрос отвечают только те респонденты, у которых есть знакомые, прошедшие лечение – 42 респондента)

	%
Да успешно, больше года не играет	47,6
Скорее успешно	28,6
Не успешно, опять играет	14,3
Скорее не успешно	9,5

Далее респондентам был задан вопрос о количестве лудоманов среди их знакомых. 34,5% опрошенных сообщили, что знают о игровой зависимости 2-3 человека из числа своих знакомых. 27,2% респондентов отметили, что знают 3 и более лудоманов. 26,8% респондентов указали, что, хотя бы 1 человек из их окружения страдает от патологической игровой зависимости. Таким образом, суммарно среди 88,5% респондентов есть хотя бы 1 знакомый, который страдает лудоманией, что подчеркивает высокую распространенность этой проблемы в социальном окружении большинства опрошенных.

Таблица №17. Распределение ответов на вопрос: «Какое количество людей из Вашего окружения Вы бы назвали лудоманом?», %

	%
2-3 человека	34,5
3 и более	27,2
1 человек	26,8
Затрудняюсь ответить	11,5

Лудоманы, о которых сообщили респонденты, в 59,1% случаев были для них просто знакомыми, в 19% – близкими друзьями, в 15,9% – родственниками и в 9,3% – коллегами. Эти данные свидетельствуют о том, что проблема лудомании чаще всего встречается среди знакомых, а не среди близких людей респондентов.

Таблица №18. Распределение ответов на вопрос: «Кем Вам приходится эти люди?», %

	%*
Знакомый/знакомая	59,1
Из числа близких друзей	19,0
Родственником/родственницей	15,9
Коллегой	9,3
Затрудняюсь ответить	2,0
Супругом/супругой	1,5
Детьми	1,3
Студенты	0,2

*Сумма не равна 100%, т.к. респондент мог выбрать несколько вариантов ответа

Результаты исследования позволяют обозначить несколько ключевых тенденций. Во-первых, отмечается относительно низкий уровень осведомленности населения о лудомании как проблеме. Однако среди тех, кто знаком с этим термином, основным источником информации являются социальные сети, что подчеркивает важность их роли в распространении знаний о зависимости и ее последствиях. При этом, вероятно, что в данной работе слабо задействованы традиционные СМИ, в том числе, государственные телевидение и газеты. Во-вторых, респонденты продемонстрировали преимущественно отрицательное отношение к лудомании, что также подтверждается множеством данных о социальном восприятии игорного бизнеса. Это отношение включает в себя как

осуждение самого явления зависимости, так и осознание негативных последствий, которые она несет как для индивидуумов, так и для их семей.

Примечательно, что проблема лудомании лично затронула чуть выше 12% респондентов, которые указали, что столкнулись с зависимостью среди своих близких. Этот факт подчеркивает, что лудомания имеет широкое распространение и затрагивает значительную часть казахстанских семей, что указывает на необходимость принятия комплексных мер для решения этой проблемы. Стоит отметить, что 88,5% респондентов заявили, что знают хотя бы одного человека, страдающего от патологической игровой

зависимости, что демонстрирует масштаб распространенности этой проблемы в обществе.

Таким образом, полученные данные свидетельствуют о широких масштабах распространения лудомании в Казахстане, а также о настоятельной потребности в более глубоком исследовании этой проблемы, разработке эффективных мер профилактики и лечения. Они также подтверждают, что в общественном сознании существует четкое отрицательное отношение к игровой зависимости, что, возможно, может стать основой для дальнейших действий на уровне государственного регулирования и общественных инициатив.

ОЦЕНКА РАСПРОСТРАНЕННОСТИ ЛУДОМАНИИ

Особый исследовательский интерес представляют причины вовлечения населения в азартные игры, периодичность и характер игровой активности, а также другие аспекты, связанные с данной проблемой. Для выявления степени вовлеченности респондентов в азартные игры им был задан ряд вопросов о их досуге, опыте участия в азартных играх и мотивации, побудившей их к такой деятельности. Анализ результатов опроса показал, что уровень вовлеченности в азартные игры среди респондентов остается низким. От 75 до 99% опрошенных отметили, что никогда не играли в лотоматики, не пользовались услугами тотализаторов, не посещали казино, букмекерские конторы и залы

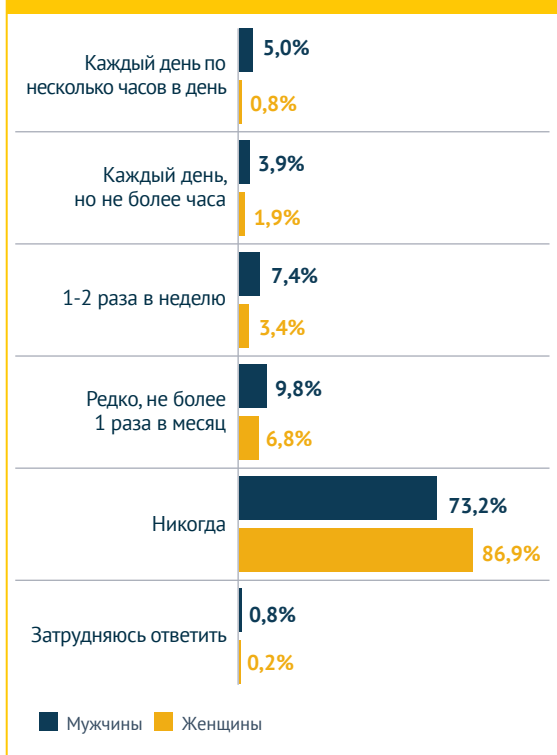
игровых автоматов, а также не участвовали в онлайн-казино. Эти данные свидетельствуют о том, что, хотя азартные игры широко распространены, значительная часть населения Казахстана не вовлечена в этот вид деятельности, что, возможно, связано с отсутствием интереса или недостаточной осведомленностью о рисках, связанных с азартными играми. Тем не менее, важно отметить, что такой результат не исключает того, что среди определенных групп населения существует более высокая степень вовлеченности в азартные игры, что требует дальнейших исследований с целью более глубокого анализа факторов, влияющих на участие в данной деятельности.

Таблица №19. Распределение ответов на вопрос: «Как часто Вы в свободное время...?», %

	Никогда	Редко, не более 1 раз в месяц	1-2 раза в неделю	Каждый день, но не более часа	Каждый день, по несколько часов в день	Затрудняюсь ответить
...играете в лотоматики	99,4	0,4	0,2	0	0	0,1
...пользуетесь услугами тотализаторов	99,3	0,3	0,2	0	0	0,3
...посещаете казино	99,2	0,7	0,2	0	0	0
...посещаете букмекерские конторы	98,9	0,9	0,3	0	0	
...посещаете залы игровых автоматов	98,4	1,3	0,2	0,1	0	0,1
...играете онлайн-казино	98,4	1,3	0,2	0,1	0	0,1
...играете в лото	97,4	2,1	0,4	0,1	0	0,1
...делаете ставки на спорт	97,1	2,1	0,7	0,1	0,1	
...играете в азартные игры	97	2,3	0,4	0,1	0,2	0,1
...участвуете в лотереях	95,5	3,9	0,7	0	0	
...проводите время за видеоиграми (компьютер, приставка)	80,6	8,2	5,3	2,8	2,8	0,4
...играете мобильные игры	74,5	10	7,1	5,9	2,4	0,1

Анализ ответов в гендерном разрезе показывает, что женщины в меньшей степени проводят время за видеоиграми (на компьютере или приставке), чем мужчины. В частности, 86,9% женщин указали, что никогда не играли в видеоигры, в то время как среди мужчин этот показатель составил 73,2%.

Диаграмма №3. Распределение варианта «проводите время за видеоиграми (компьютер, приставка)» на вопрос: «Как часто Вы в свободное время...?», в гендерном разрезе, %

Касательно финансовых источников, которые респонденты тратят на игры, то 43,4% опрошенных сообщили, что не вкладывают денежные средства в азартные игры и не играют в платные игры. 24,8% респондентов используют свою заработную плату для оплаты участия в таких играх, а 6,7% респондентов используют свои накопления. То есть значительная часть участников опроса не тратит деньги на азартные игры, в то время как другие используют свои текущие доходы или сбережения,

что подчеркивает финансовую нагрузку, которую азартные игры могут оказывать на определенные группы населения.

Таблица №20. Распределение ответов на вопрос: «Какие финансовые источники Вы чаще используете или использовали для участия в играх?», %
(на данный вопрос отвечают только те респонденты, кто играет в любые перечисленные игры в вопросе №13 – 642 респондента)

	%*
Я не играю в платные игры, не участвую	43,4
Заработная плата	24,8
Затрудняюсь ответить	20,4
Использую свои накопления, депозит	6,7
Займы у родных	2,0
Кредит	1,1
Ломбарды	0,9
Займы у друзей	0,9
Микрокредиты/онлайн-кредиты	0,5
Продажа имущества	0,5
Дополнительный заработок	0,5
Свои деньги	0,3
Пенсия	0,3
Займы у коллег	0,2
Чаевые	0,2
Карманные деньги	0,2
У родителей беру	0,2
Бонусами от халыка	0,2

*Сумма не равна 100%, т.к. респондент мог выбрать несколько вариантов ответа

Сумма денежных вкладов, которую респонденты тратят на азартные игры (25,4%), составляет, как правило, до 10 000 тенге в месяц. 67,9% опрошенных затруднились ответить на этот вопрос. Некоторая часть респондентов (4,2%) указала, что ежемесячно вкладывает в игры сумму от 10 до 50 тыс. тенге. Эти

данные демонстрируют, что большинство участников опроса тратит сравнительно небольшие суммы, однако есть небольшая группа людей, которые готовы расходовать более значительные средства на азартные игры.

Таблица №21. Распределение ответов на вопрос: «Какова средняя сумма в месяц, которую Вы тратите на азартные игры и пари?», % (на данный вопрос отвечают только те респонденты, кто играет в любые перечисленные игры в вопросе №13 – 642 респондента)

	%
до 10 000 тенге	25,4
от 10 001 тенге до 50 000 тенге	4,2
от 50 001 тенге до 100 000 тенге	1,1
от 100 001 тенге до 250 000 тенге	0,5
от 250 001 тенге до 400 000 тенге	0,3
от 400 001 тенге	0,6
Затрудняюсь ответить	67,9

Респондентам, которые указали, что увлекаются хотя бы одним видом азартных игр, был задан вопрос о причинах их вовлечения в эту деятельность. Наибольшее количество ответов связано с любопытством (10,9%). 7,5% респондентов отметили, что их увлечение азартными играми было случайным. Также среди причин были названы влияние рекламы и акций (5,8%), желание быстро заработать (5%), рекомендации друзей и знакомых (4,5%), стремление снять стресс и отвлечься от проблем (4,2%) и интерес к спорту (3,4%). Эти данные показывают, что увлечение азартными играми часто обусловлено сочетанием факторов, как личных, так и внешних, таких как влияние окружающих и маркетинговые воздействия.

Таблица №22. Распределение ответов на вопрос: «Как Вы стали увлекаться азартными играми, лотереями, спортивными пари?», % (на данный вопрос отвечают только те респонденты, кто играет в любые перечисленные игры в вопросе №13 – 642 респондента)

	%
Я не увлекаюсь азартными играми	37,5
Затрудняюсь ответить	20,1
Из любопытства	10,9
Случайно	7,5
Увидел(а) рекламу/акции	5,8
Из-за желания быстро заработать деньги	5,0
По рекомендации друзей, знакомых	4,5
Для снятия стресса, отвлечения от проблем	4,2
Под влиянием интереса к спорту	3,4
С детства	0,3
Убить время	0,2
Раньше играл без денег на интерес	0,2
Работа такая	0,2
Пришло уведомление на телефон о покупке билета	0,2
Пару раз играла	0,2

Анализ данных в разрезе возрастных групп показывает, что факторы, побуждающие людей к участию в азартных играх, различаются в зависимости от возраста. Например, рекомендация друзей и знакомых в большей степени влияет на людей в возрасте от 30 до 44 лет (7,6%). Эта возрастная категория также наиболее подвержена влиянию рекламы (9,2%) и часто прибегает к азартным играм с целью быстрого заработка (7,1%). В свою очередь, респон-

денты в возрасте от 45 до 60 лет чаще других указывают на «снятие стресса и отвлечение от проблем» (7,4%) и «любопытство» (13,2%) как причины их увлечения азартными играми. Респонденты старше 61 года чаще других отмечают, что начали играть «случайно» (13%), что может свидетельствовать о более случайном или менее осознанном вовлечении в азартные игры в этой возрастной группе. Мотивация к азартным играм варьируется в зависимости от жизненного этапа и обстоятельств, что подчеркивает необходимость более целенаправленных профилактических мер, ориентированных на различные возрастные группы.

Респондентам было предложено рассмотреть свое отношение к азартным играм через призму восприятия их близкими. 42,5% опрошенных отметили, что их близкие не считают их злоупотребляющими азартными играми. Потенциальная доля лудоманов среди респондентов составляет 8,7%. Из них 6,7% считают себя людьми, злоупотребляющими азартными играми в глазах своих близких, а 2,0% выразили мнение, что скорее да, они могут быть восприняты как таковые. То есть значительная часть опрошенных осознает возможные проблемы с азартными играми, хотя и не всегда признает их наличие в своей жизни.

Таблица №23. Распределение ответов на вопрос: «Как Вы стали увлекаться азартными играми, лотереями, спортивными пари?», в возрастном разрезе, % (на данный вопрос отвечают только те респонденты, кто играет в любые перечисленные игры в вопросе №13 – 642 респондента)

	14-17 лет	18-29 лет	30-44 года	45-60 лет	61 год и старше
Я не увлекаюсь азартными играми	48,0	38,3	31,5	37,2	37,0
Затрудняюсь ответить	23,5	22,8	19,0	15,7	17,4
Увидел(а) рекламу/акции	1,0	5,7	9,2	5,0	4,3
Из любопытства	9,2	11,9	9,2	13,2	10,9
По рекомендации друзей, знакомых	3,1	3,6	7,6	3,3	2,2
Из-за желания быстро заработать деньги	1,0	4,1	7,1	5,8	6,5
Под влиянием интереса к спорту	0	2,6	5,4	5,0	2,2
Случайно	9,2	8,3	5,4	5,8	13,0
Для снятия стресса, отвлечения от проблем	5,1	2,1	3,8	7,4	4,3
С детства	0	0	1,1	0	0
Раньше играл без денег на интерес	0	0	0,5	0	0
Убить время	0	0	0	0,8	0
Работа такая	0	0,5	0	0	0
Пришло уведомление на телефон о покупке билета	0	0	0	0	2,2
Пару раз играла	0	0	0	0,8	0

Таблица №24. Распределение ответов на вопрос: «Считают ли Ваши семья, родственники, друзья, что Вы злоупотребляете азартными играми?», % (на данный вопрос отвечают только те респонденты, кто играет в любые перечисленные игры в вопросе №13 – 642 респондента)

	%
Да	6,7
Скорее да	2,0
Скорее нет	2,3
Нет	42,5
Я не злоупотребляю	39,9
Затрудняюсь ответить	6,5

Важно отметить, что респонденты не проявляют тревожности из-за игровой зависимости. 61,7% отметили низкий уровень тревожности. Однако 9,5% респондентов выделили высокий уровень тревожности из-за игровой зависимости.

Таблица №25. Распределение ответов на вопрос: «Оцените уровень Вашей тревожности из-за своей игровой активности по 5 балльной шкале, где 5 – высокий уровень, 1 – низкий уровень?», % (на данный вопрос отвечают только те респонденты, кто играет в любые перечисленные игры в вопросе №13 – 642 респондентов)

	%
1 – низкий уровень	61,7
2	7,0
3	7,3
4	4,0
5 – высокий уровень	9,5
Затрудняюсь ответить	10,4

При этом анализ в гендерном разрезе показывает, что у женщин уровень

тревожности из-за игровой активности ниже, чем у мужчин. При расчете среднего индекса⁸ уровень тревожности у мужчин 1,88, а у женщин 1,70 из 5. Стоит отметить, что средний показатель согласно таблице №26 равен 1,79 из 5.

Таблица №26. Распределение ответов на вопрос: «Оцените уровень Вашей тревожности из-за своей игровой активности по 5 балльной шкале, где 5 – высокий уровень, 1 – низкий уровень?», в гендерном разрезе, %

	Мужской	Женский
1 – низкий уровень	58,5	65,4
2	7,5	6,4
3	8,9	5,4
4	4,0	4,1
5 – высокий уровень	10,4	8,5
Затрудняюсь ответить	10,7	10,2

Для контроля над своим игровым поведением респонденты наиболее часто указывали, что «общаются с друзьями и семьей» (23,7%). 13,1% опрошенных отметили, что пытаются сократить время, проведенное за азартными играми, а 12% респондентов принимают меры, ограничивая доступ к азартным играм. Многие респонденты осознают необходимость контроля за своим игровым поведением и прибегают к социальным и личным стратегиям для ограничения вовлеченности в азартные игры.

Таким образом, результаты опроса показывают, что в целом респонденты демонстрируют низкий уровень вовлеченности в азартные игры. Среди тех, кто имеет опыт участия в азартных играх, основными факторами, побуждающими к ним, являются любопытство (10,9%)

⁸Формула расчета: $y = [x(5)*5 + x(4)*4 + x(3)*3 + x(2)*2 + x(1)] / 100 - x(0)$, где $x(5)$ процент ответивших 5 баллов, $x(4)$ процент ответивших 4 баллов, $x(3)$ процент ответивших 3 баллов, $x(2)$ процент ответивших 2 баллов, $x(1)$ процент ответивших 1, $x(0)$ процент затруднившихся ответить

Таблица №27. Распределение ответов на вопрос: «Какие меры Вы предпринимаете, чтобы контролировать свое игровое поведение?», % (на данный вопрос отвечают только те респонденты, кто играет в любые перечисленные игры в вопросе №13 – 642 респондентов)

	%*
Общаюсь с друзьями и семьей	23,7
Затрудняюсь ответить	18,7
Не играю в азартные игры	17,2
Пробую сократить время, проведенное за азартными играми	13,1
Ограничиваю доступ к играм (например, блокировка сайтов)	12,0
Ничего не предпринимаю	8,9
Консультируюсь с психологом	3,0
Не злоупотребляю	2,8
Обращаюсь в медучреждение	1,1
Нет потребности	1,1
Работа по хозяйству	0,6
Сам себя контролирую	0,5
Работаю	0,5

*Сумма не равна 100%, т.к. респондент мог выбрать несколько вариантов ответа

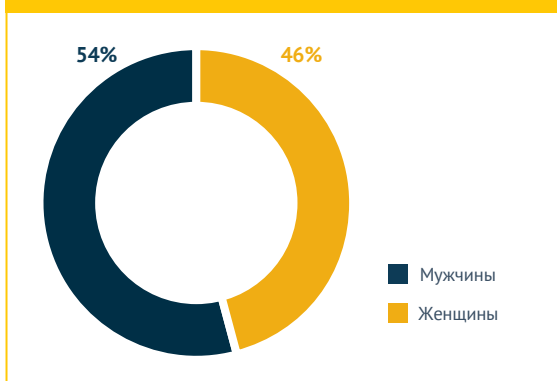
и случайное вовлечение (7,5%). Кроме того, значительное число респондентов указало такие причины, как влияние рекламы и акций (5,8%), желание быстро

заработать (5,0%), рекомендации друзей и знакомых (4,5%), стремление снять стресс и отвлечься от проблем (4,2%), а также интерес к спорту (3,4%).

СОЦИАЛЬНО-ДЕМОГРАФИЧЕСКИЙ ПОРТРЕТ ИГРОКОВ

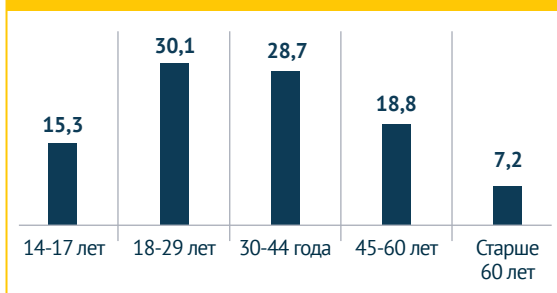
В разделе представлены респонденты, которые отметили, что играют в азартные и мобильные игры – 642 респондента (32,1% от общего числа опрошенных). Среди них – 46% женщин и 54% – мужчин. Условно данная группа названа «игроки».

Диаграмма №4. Гендерная принадлежность респондентов, %

В числе респондентов представлены все возрастные группы: «14-17 лет» – 15,3%, «18-29 лет» – 30,1%, «30-44 года» – 28,7%, «45-60 лет» – 18,8%, «61 года и старше» – 7,2%.

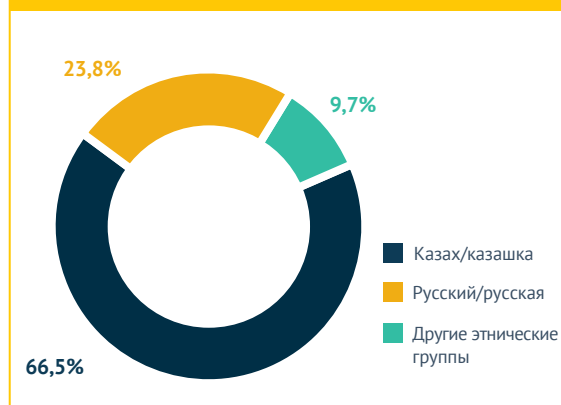
Диаграмма №5. Возраст респондентов, %

Среди игроков представлены следующие этнические группы: 66,5% респондентов – казахи, 23,8% – русские, 9,7% – представители других этнических групп.

В разрезе уровня образования: «незаконченное среднее (9 классов школы)»

Диаграмма №6. Этническая принадлежность, %

– 11,8%, «среднее (11 классов школы)» – 19,6%, «профессионально-техническое, среднее специальное (колледж, училище)» – 26,9%, «незаконченное высшее (только учусь в вузе)» – 6,4%, «высшее (окончил вуз)» – 34,1%, «высшее и научная степень (магистр, кандидат, доктор, PhD)» – 1,1%.

Таблица №28. Уровень образования респондентов, %

	%
Незаконченное среднее (9 классов школы)	11,8
Среднее (11 классов школы)	19,6
Профессионально-техническое, среднее специальное (колледж, училище)	26,9
Незаконченное высшее (только учусь в вузе)	6,4
Высшее (окончил/а вуз)	34,1
Высшее и научная степень (магистр, кандидат, доктор, PhD)	1,1

В разрезе семейного положения респонденты представлены в следующем соотношении: женаты/замужем – 47,4% респондентов, в незарегистрированном браке – 2,2%, холосты/не замужем – 46,4%, в разводе – 2%, вдова(-ец) – 1,7%.

Таблица №29. Семейное положение респондентов, %

	%
Женат/Замужем	47,4
Холост/не замужем	46,4
Живу в незарегистрированном браке	2,2
В разводе	2,0
Вдовец/вдова	1,7
Затрудняюсь ответить	0,3

У 49,4% респондентов детей нет, у 15,1% – 1 ребенок, у 19,5% – двое, у 6,4% – трое, у 9,7% – четверо и более детей.

Таблица №30. Количество детей у респондентов, %

	%
Нет детей	49,4
Двое	19,5
Один	15,1
Четверо или более	9,7
Трое	6,4

Совокупный доход домохозяйства у 15,9% респондентов составляет до 100 тысяч тенге, у 28,3% – до 250 тысяч тенге, у 25,5% – до 400 тысяч тенге, у 16% – до 550 тысяч тенге, у 7,5% – до 700 тысяч тенге, и у 6,7% респондентов – более 700 тысяч тенге.

Таблица №31. Совокупный доход домохозяйства, %

	%
До 100 000 тенге	15,9
100 000-250 000 тенге	28,3
250 000-400 000 тенге	25,5
400 000-550 000 тенге	16
550 000-700 000 тенге	7,5
Более 700 000 тенге	6,7

Таблица №32. Сферы деятельности респондентов, %

	%*
Не работаю	17,6
Работник сферы услуг	12,0
Специалист в области науки, культуры, охраны здоровья, образования	10,1
Работник сферы торговли	7,9
Бизнесмен, предприниматель	7,0
Государственный служащий	6,7
Студент	6,7
Работник строительной сферы	4,7
Самостоятельно занятый, фрилансер	4,7
Специалист финансовой сферы (банки, бухгалтерия и т.д.)	3,3
Пенсионер	3,0
Временно не работаю или нахожусь в декрете	2,8
Без постоянного места работы, подрабатываю в разных местах	2,6
Технический персонал (охранник, вахтер, техничка и т.д.)	2,0
Учусь	2,0
Работник сельского хозяйства	1,2
Затрудняюсь ответить	1,1
Работник СМИ	0,9
Промышленность, производство	0,8
IT	0,5
Телекоммуникации	0,5
Не работаю по инвалидности	0,3
Юрист	0,2
Энергетика	0,2
Экономическая безопасность	0,2
ТЭЦ	0,2
Транспорт	0,2
Типография	0,2
Слесарь тепловик	0,2
Ресторан, кафе	0,2
Работник на заводе	0,2
Работа в карьере	0,2

*Сумма не равна 100%, т.к. респондент мог выбрать несколько вариантов ответа

В разрезе сфер деятельности представлены работники разных направлений – работники сферы услуг (12%), специалисты в области науки, культуры, охраны здоровья, образования,

дошкольного воспитания (10,1%), работники сферы торговли (7,9%), предприниматели (7%) государственные служащие (6,7%) и т.д.

ФАКТОРЫ, СПОСОБСТВУЮЩИЕ РАЗВИТИЮ ЛУДОМАНИИ

С развитием информационно-коммуникационных технологий и увеличением доступности смартфонов для широкой аудитории значительно возросли риски распространения онлайн-казино и тотализаторов, а также появились новые возможности для их активного рекламного продвижения на различных интернет-платформах. Важно отметить, что согласно международным исследованиям⁹, лудомания тесно связана с другими социальными

Что касается состояния здоровья опрошенных, то большинство респондентов достаточно высоко оценивают, как физическое, так и ментальное здоровье. Так, 56,2% респондентов считают свое физическое здоровье хорошим, а 61,5% оценивают свое ментальное состояние как удовлетворительное или выше среднего. Оценку «4» (выше среднего) за физическое здоровье поставили 27,1% опрошенных, а за ментальное здоровье – 24,5%.

Таблица №33. Распределение ответов на вопрос: «Оцените состояние своего здоровья по шкале от 1 до 5 баллов, где 1 – очень плохое здоровье, 5 – отличное здоровье», %

	1	2	3	4	5	Затрудняюсь ответить
Общее физическое здоровье	1,2	1,6	13,9	27,1	56,2	0,1
Ментальное здоровье	0,8	1,5	11,2	24,5	61,5	0,8

и экономическими последствиями, такими как безработица, бедность, разводимость, преступность, наркомания, закредитованность и т.д. Поэтому необходимы более глубокие исследования факторов, способствующих развитию игровой зависимости, для выработки эффективных стратегий профилактики и лечения.

Чем моложе респонденты, тем выше они оценивают общее физическое состояние. 75,8% респондентов от 14 до 17 лет оценили свое состояние физического здоровья на «отлично», в то время как от 61 года и выше – в 32,6%. Возрастная категория от 30 до 44 лет оценивает свое физическое здоровье на отлично в чуть более чем половине случаев (58,2%).

Таблица №34. Распределение ответов на вопрос: «Оцените состояние своего здоровья по шкале от 1 до 5 баллов, где 1 – очень плохое здоровье, 5 – отличное здоровье (физическое здоровье)», в возрастном разрезе, %

	14-17 лет	18-29 лет	30-44 года	45-60 лет	61 год и старше
1 – очень плохое здоровье	0,5	0,7	0,8	1,7	2,0
2	0,5	0,5	1,2	1,9	4,3
3	2,2	7,1	10,3	16,1	34,2
4	20,9	23,4	29,3	30,1	27,0
5 – отличное здоровье	75,8	68,3	58,2	50,1	32,6
Затрудняюсь ответить	0	0	0,2	0,2	0

⁹Somtip Watanapongvanich, Punjapol Binnagan, Pongpat Putthinun, Mostafa Saidur Rahim Khan, and Yoshihiko Kadoya. Financial literacy may reduce gambling frequency: Evidence from Japan. 2010. [https://www.greo.ca/Modules/EvidenceCentre/files/Watanapongvanich%20et%20al%20\(2020\)_Financial%20literacy%20and%20gambling%20behavior_final.pdf](https://www.greo.ca/Modules/EvidenceCentre/files/Watanapongvanich%20et%20al%20(2020)_Financial%20literacy%20and%20gambling%20behavior_final.pdf)

Эта тенденция также верна и в отношении ментального здоровья: чем моложе возрастная категория, тем выше доля тех, кто оценивает уровень ментального здоровья на «отлично». Так, респонденты от 14 до 17 лет на отметку «5» оценили в 78% случаях, а от 61 года и выше – в 39,8%.

Кроме того, наблюдаются некоторые различия в восприятии собственного физического здоровья в разрезе

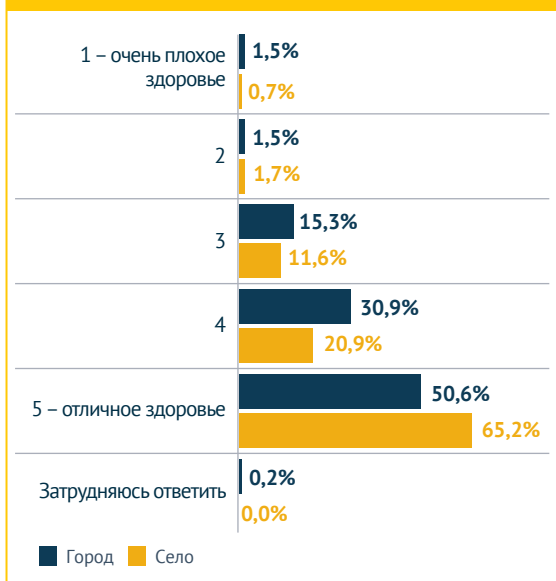
типа местности проживания. На оценку «отлично» свое состояние физического здоровья оценили 65,2% сельчан (в это же время доля горожан, отметивших отличное физическое здоровье, составляет 50,6%).

Такая же особенность характерна и по оценке ментального здоровья – доля сельчан, высоко оценивающих ментальное здоровье – 69,1%, в то время как доля горожан – 56,7%.

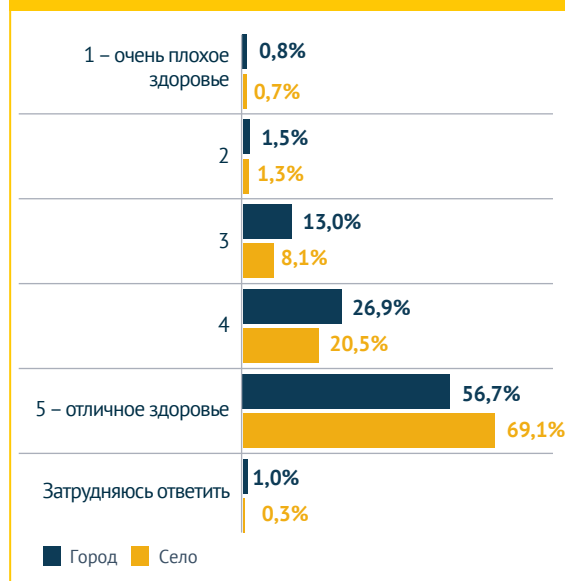
Таблица №35. Распределение ответов на вопрос: «Оцените состояние своего здоровья по шкале от 1 до 5 баллов, где 1 – очень плохое здоровье, 5 – отличное здоровье (ментальное здоровье)», в возрастном разрезе, %

	14-17 лет	18-29 лет	30-44 года	45-60 лет	61 год и старше
1 – очень плохое здоровье	0	0,2	0,5	1,5	1,3
2	1,1	0,2	1,5	1,0	3,9
3	3,8	7,6	9,5	10,9	24,3
4	16,5	18,6	25,0	29,4	28,6
5 – отличное здоровье	78,0	73,1	63,2	56,2	39,8
Затрудняюсь ответить	0,5	0,2	0,3	1,0	2,0

Диаграмма №7. Распределение ответов на вопрос: «Оцените состояние своего здоровья по шкале от 1 до 5 баллов, где 1 – очень плохое здоровье, 5 – отличное здоровье (физическое здоровье)», в разрезе типа местности проживания, %

Диаграмма №8. Распределение ответов на вопрос: «Оцените состояние своего здоровья по шкале от 1 до 5 баллов, где 1 – очень плохое здоровье, 5 – отличное здоровье (ментальное здоровье)», в разрезе типа местности проживания, %

Следующий блок вопросов был направлен на выявление общего уровня удовлетворенности жизнью и социально-экономическим положением респондентов. В целом, 71,5% опрошенных довольны своей жизнью, 55,8% удовлетворены своей работой, а 46,2% – уровнем своей оплаты труда. Наибольшее недовольство среди респондентов вызвал аспект оплаты труда, где 6,8% опрошенных выразили крайнее недовольство. То есть существует значительный разрыв между общим уровнем удовлетворенности жизнью и удовлетворенностью финансовым положением, что может свидетельствовать о том, что удовлетворенность жизнью основывается не только на оценке материального положения, и включает в себя другие параметры.

При этом важно отметить, что тем старше респонденты, тем реже они отмечали полную удовлетворенность своей жизнью.

Уровень финансовой стабильности среди опрошенных демонстрирует значительную неоднородность. 26,1% респондентов отметили свою финансовую стабильность как высокую, в то время как 31,1% оценили ее на уровне «4» (выше среднего). 27,3% респондентов считают свою финансовую ситуацию средней, а 7% оценивают ее как низкую.

Кроме того, наблюдается положительная зависимость между уровнем дохода и восприятием финансовой стабильности. Так, 38% респондентов с доходом более 700 тысяч тенге оценили свою финансовую стабильность на максимальный балл (5 баллов) по шкале, предполагающей оценку от 1 до 5.

Таким образом, ответы респондентов относительно уровня удовлетворенности жизнью свидетельствуют о наличии

Таблица №36. Распределение ответов на вопрос: «Оцените свою удовлетворенность по шкале от 1 до 5 баллов, где 1 – полностью НЕ удовлетворен, 5 – полностью удовлетворен», %

	1	2	3	4	5	Затрудняюсь ответить
Жизнью	2,0	0,7	6,7	19,1	71,5	0,2
Работой	2,9	1,8	9,7	20,3	55,8	9,6
Оплатой труда	6,8	4,5	16,3	17,2	46,2	9,2

Таблица №37. Распределение ответов на вопрос: «Оцените свою удовлетворенность по шкале от 1 до 5 баллов, где 1 – полностью НЕ удовлетворен, 5 – полностью удовлетворен в разрезе ответа «жизнью», в возрастном разрезе, %

	14-17 лет	18-29 лет	30-44 года	45-60 лет	61 год и старше
1 – полностью НЕ удовлетворен	0	1,1	1,5	2,9	3,6
2	0	0,7	0,7	0,6	1,3
3	2,2	4,1	6,2	7,5	12,5
4	11,5	16,6	19,2	20,5	25,0
5 – полностью удовлетворен	86,3	77,5	72,0	68,5	57,6
Затрудняюсь ответить	0	0	0,5	0	0

определенного недовольства в обществе. 71,5% респондентов довольны своей жизнью, 55,8% удовлетворены своей работой, однако только 46,2% считают свою оплату труда удовлетворительной. Наибольшее недовольство вызвала оплата труда, которой 6,8% опрошенных выразили крайнее недовольство. Уровень финансовой стабильности среди опрошенных также демонстрирует неоднородность. Лишь чуть больше четверти (26,1%) респондентов оценили свою финансовую стабильность как вы-

Таблица №38. Распределение ответов на вопрос: «Оцените уровень Вашей финансовой стабильности по 5-ти балльной шкале, где 5 – высокий, 1 – низкий?», %

	%
1 – низкий уровень	7,0
2	4,9
3	27,3
4	31,1
5 – высокий уровень	26,1
Затрудняюсь ответить	3,7

Таблица №39. Распределение ответов на вопрос: «Оцените уровень Вашей финансовой стабильности по 5-ти балльной шкале, где 5 – высокий, 1 – низкий?», %

	До 100 000 тенге	100 000-250 000 тенге	250 000-400 000 тенге	400 000-550 000 тенге	550 000-700 000 тенге	Более 700 000 тенге
1 – низкое	16,1	9,3	4,0	2,0	1,6	2,8
2	5,9	6,3	5,3	2,0	1,6	2,8
3	31,5	32,8	26,3	23,2	16,8	12,0
4	17,7	25,7	35,3	43,0	37,6	38,0
5 – высокое	21,3	23,0	26,1	28,0	38,4	38,0
Затрудняюсь ответить	7,5	2,9	2,9	1,7	4,0	6,5

сокую, тогда как 31,1% отметили уровень «4» (выше среднего). 27,3% респондентов считают свою финансовую ситуацию средней, а 7% оценивают ее как низкую. Эти результаты подчеркивают значи-

тельные различия в финансовом положении населения и указывают на потенциальные социально-экономические проблемы, которые могут влиять на качество жизни.

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОМОЩЬ И ПОДДЕРЖКА

Важным аспектом профилактики и лечения лудомании является развитие специализированных центров, оказывающих помощь людям, страдающим от игровой зависимости. Уровень информированности населения о таких учреждениях играет ключевую роль в оценке эффективности существующих мер поддержки и доступа к необходимой помощи. В рамках исследования было также важно выяснить, насколько респонденты осведомлены о возможностях получения медицинской и психологической помощи в случае возникновения зависимости от азартных игр. Результаты показали, что большинство опрошенных (67,0%) не имеют информации о таких специализированных учреждениях. Лишь 23,1% респондентов выразили осведомленность о местах, где можно получить помощь при лудомании.

Таблица №40. Распределение ответов на вопрос: «Знаете ли Вы, где можно получить медицинскую и психологическую помощь в случае выявления зависимости от азартных игр?», %

	%
Да, знаю	23,1
Нет, не знаю, но хотел бы знать	8,0
Нет, не знаю	67,0
Затрудняюсь ответить	2,0

По мнению респондентов, наиболее эффективными мерами борьбы с лудоманией являются: лечение у психолога, которое поддержали 52,3% опрошенных, а также поддержка со стороны близких и друзей, что указали 44,7% респондентов. Кроме того, значительная доля опрошенных (30,0%) считает важными законодательные меры, включая установление запрета на доступ к азартным играм. Эти данные подчеркивают важность комплексного подхода к решению проблемы, который включает как индивидуальную психологическую помощь, так и поддержку со стороны окружения, а также необходимость принятия эффективных законодательных мер для ограничения доступа к азартным играм.

На сегодняшний день наблюдается высокий уровень распространения рекламы азартных игр, что стало важным фактором, влияющим на общественное восприятие и вовлеченность в лудоманию. До введения законодательного запрета на наружную рекламу в городах можно было увидеть билборды с рекламой азартных игр и букмекерских контор. Кроме того, при просмотре фильмов и сериалов на различных веб-сайтах часто демонстрируются рекламные ролики букмекерских компаний, что способствует росту популярности азартных игр. Для

Таблица №41. Распределение ответов на вопрос: «Знаете ли Вы, где можно получить медицинскую и психологическую помощь в случае выявления зависимости от азартных игр?», в возрастном разрезе, %

	14-17 лет	18-29 лет	30-44 года	45-60 лет	61 год и старше
Да, знаю	24,7	29,7	22,3	23,6	13,2
Нет, не знаю, но хотел бы знать	8,8	7,8	7,8	9,0	6,6
Нет, не знаю	63,7	60,5	67,8	66,6	77,3
Затрудняюсь ответить	2,7	2,1	2,0	0,8	3,0

Таблица №42. Распределение ответов на вопрос:
«Что, по Вашему мнению, могло бы помочь
людям с проблемой игровой зависимости?», %

	%*
Лечение у психолога	52,3
Поддержка близких и друзей	44,7
Законодательные меры (например, запрет на доступ к азартным играм)	30,0
Духовные практики (посещение мечети/церкви, консультации имамов/священнослужителей)	18,9
Лечение с помощью медикаментов	9,8
Организации (телефоны доверия и т.д.)	7,0
Ничего не поможет	1,4
Затрудняюсь ответить	1,0
Самостоятельно	0,4
Все перечисленные	0,4
Работа	0,2
Отключение рекламы	0,2
Физический труд	0,1
Увести в лес, где нет электричества	0,1
Спорт	0,1
Поднятие зарплаты	0,1
Наличие хобби, которое отвлекало бы от игр	0,1
Занять полезными занятиями, учебой, полезным трудом	0,1
Заклучение в специальное учреждение	0,1
Благосостояние человека	0,1

*Сумма не равна 100%, т.к. респондент мог выбрать несколько вариантов ответа

снижения влияния рекламы азартных игр на людей, респонденты считают необходимыми следующие меры. Основная часть опрошенных (64,4%) считает, что важно ужесточить законы в этой области, а 41,8% выступают за ограничение рекламы в медиа. Также многие респонденты (22,0%) предлагают ввести ограничение доступа к рекламе для мо-

лодежной аудитории, чтобы предотвратить формирование вредных привычек у молодого поколения. В равной степени важным они считают усиление мер ранней профилактики возникновения лудомании (22,7%) и повышение информированности населения о рисках азартных игр (11,4%).

Таблица №43. Распределение ответов на вопрос:
«Какие меры, по Вашему мнению, необходимо принять
для снижения влияния рекламы азартных игр?», %

	%*
Ужесточение законодательства	64,4
Ограничение рекламы в медиа	41,8
Усиление мер ранней профилактики возникновения зависимости от азартных игр	22,7
Введение ограничений на доступ к рекламе для молодежи	22,0
Повышение информированности о рисках азартных игр	11,4
Повышение информированности о видах азартных игр (легальные/нелегальные)	7,9
Все перечисленные	0,7
Затрудняюсь ответить	0,7
Реклама азартных игр должна отсутствовать полностью в метро, на улице	0,3
Ничего не поможет	0,3
Привлечение к ответственности, сажать тех, кто это делает	0,2
Все клубы закрыть	0,2
Это право человека, у каждого свой выбор	0,1
Работать с молодежью	0,1
Больше работать	0,1

*Сумма не равна 100%, т.к. респондент мог выбрать несколько вариантов ответа

В разрезе регионов наблюдается различие в восприятии эффективности мер по ужесточению законодательства в борьбе с рекламой азартных игр. Наибольшее количество респондентов,

Таблица №44. Распределение ответа «ужесточение законодательства» на вопрос: «Какие меры, по Вашему мнению, необходимо принять для снижения влияния рекламы азартных игр?», в разрезе регионов, %

	%
Область Ұлытау	77,3
Актюбинская область	77,2
Кызылординская область	74,7
Жамбылская область	71,8
Костанайская область	71,7
Мангистауская область	69,0
г.Астана	68,5
Атырауская область	68,2
Ақмолинская область	67,9
Западно-Казахстанская область	67,6
Восточно-Казахстанская область	67,5
Түркістанская область	66,8
Область Жетісу	65,2
г.Шымкент	64,3
Қарағандинская область	62,3
Северо-Казахстанская область	60,0
г.Алматы	58,6
Алматынская область	58,0
Область Абай	44,4
Павлодарская область	36,6

поддерживающих ужесточение законодательства, отмечается в области Ұлытау (77,3%). Актюбинской (77,2%), Кызылординской (74,7%), Жамбылской (71,8%) и Костанайской (71,7%) областях, что свидетельствует о высоком уровне обеспокоенности в этих регионах по поводу влияния рекламы азартных игр и уверенности в эффективности законодательных мер. Однако в некоторых областях, таких как Павлодарская область (36,6%) и область Абай (44,4%), респонденты в меньшей степени поддерживают ужесточение законодательства как основную меру противодействия распространению рекламы азартных игр.

Результаты опроса показывают, что респонденты воспринимают лудоман-

нию в первую очередь как психологическую проблему, а не как болезнь. Это подтверждается тем, что наиболее эффективным методом борьбы с лудоманией большинство опрошенных считают лечение у психолога (52,3%), а также поддержку близких и друзей (44,7%). Эти ответы свидетельствуют о том, что общественность склонна рассматривать лудоманию как зависимость, которая требует психозэмоциональной поддержки и вмешательства специалистов.

Кроме того, респонденты признают важность законодательных мер, таких как установление запрета на доступ к азартным играм (30,0%), что указывает на осознание необходимости контроля со стороны государства для защиты населения от разрушительных последствий азартных игр.

Что касается воздействия рекламы азартных игр, множеством респондентов поддерживается необходимость ужесточения законодательства (64,4%), а также ограничения рекламы в медиа (41,8%). Это подчеркивает значимость информированности общества о рисках азартных игр и желание более жесткой регуляции в этом вопросе. Важным также является предложение ограничить доступ к рекламе для молодежной аудитории (22,0%) и усилить меры ранней профилактики (22,7%), что может снизить вероятность вовлечения молодых людей в азартные игры.

Некоторые респонденты (11,4%) считают, что повышение информированности о рисках азартных игр также является ключевым шагом в предотвращении развития лудомании, что указывает на потребность в организации образовательных кампаний и распространении информации о возможных последствиях вовлеченности в азартные игры.

НЕЛЕГАЛЬНЫЕ АЗАРТНЫЕ ИГРЫ И ИХ ВЛИЯНИЕ

Особую актуальность в контексте распространения нелегальных азартных игр представляет мнение общественности о допустимости такой деятельности и уровне порицания нелегальных точек для азартных игр. Результаты опроса показывают, что общественное мнение разделяется по вопросу разрешенности ставок на различные мероприятия. 39,5% считают, что ставки могут быть допустимы только на официальные спортивные мероприятия, что указывает на поддержку легализации и регулирования ставок в рамках контролируемых, лицензированных систем¹⁰. Это мнение отражает понимание важности государственного контроля в сфере азартных игр и защиты участников от риска нелегальной деятельности.

В то же время 12,9% респондентов считают, что ставки допустимы на любые мероприятия, что свидетельствует о более либеральном подходе к азартным играм. Эта группа выражает мнение о том, что рынок азартных игр может быть более свободным, с меньшим вмешательством государства. Однако значительная часть опрошенных (22,0%) выступает против любых ставок и настаивает на полном запрете на все виды азартных игр. Эти респонденты считают, что любой азарт влечет за собой риски, и, следовательно, необходимо установить строгие ограничения и запретить данную деятельность.

Результаты опроса показывают, что значительная часть респондентов (77,6%) уверена в существовании нелегальных онлайн-казино, казино, слотов и букмекерских контор, действующих в стране. Более половины опрошенных (50,8%)

Таблица №45. Распределение ответов на вопрос: «Как Вы считаете, люди должны делать ставки только на результаты официальных спортивных мероприятий или ставки с получением выигрыша могут делаться на любые события (например, прогноз погоды, результаты выборов и др.)?», %

	%
Считаю, что делать ставки можно только на результаты спортивных мероприятий и только официальных мероприятий	39,5
Затрудняюсь ответить	25,7
Я против ставок, запретить все ставки	22,0
Нет ничего плохого в том, чтобы делать ставки, заключать пари на любые интересные события/мероприятия	12,9

считают, что такие виды незаконной деятельности распространены по всей территории Казахстана, включая как крупные города, так и более мелкие населенные пункты. Еще 26,8% респондентов полагают, что нелегальные азартные игры присутствуют только в крупных городах, что может указывать на их концентрацию в более доступных для таких операций урбанизированных районах. Только 6,8% опрошенных уверены в том, что такие виды деятельности отсутствуют в стране из-за действующего законодательного запрета, что свидетельствует о скептицизме большинства населения по поводу эффективности текущих мер по борьбе с нелегальными азартными играми.

Данные о восприятии наличия нелегальных точек игорного бизнеса по возрастным группам показывают, что большинство респондентов разных возрастов

¹⁰Об утверждении Типовых правил работы игорного заведения, букмекерской конторы или тотализатора, приема ставок и проводимых азартных игр и (или) пари Приказ и.о. Министра туризма и спорта Республики Казахстан от 9 октября 2024 года № 175. Зарегистрирован в Министерстве юстиции Республики Казахстан 10 октября 2024 года № 35240.

Таблица №46. Распределение ответов на вопрос: «Как Вы считаете, в Казахстане есть нелегальные онлайн-казино/казино, слоты, букмекеры (организаторы игорного бизнеса)?», %

	%
Они есть во всех регионах страны	50,8
Они есть, но только в крупных городах страны	26,8
Затрудняюсь ответить	15,6
Их нет, поскольку эта деятельность находится под строгим контролем	6,8

и старше) такого взгляда придерживаются 41,1% – это наименьший показатель среди всех возрастных групп, что может свидетельствовать о меньшей осведомленности или меньшем интересе к этой проблеме у пожилых людей. Таким образом, большинство опрошенных во всех возрастных категориях осведомлены о существовании нелегальных игорных заведений.

Большинство респондентов воспринимает нелегальные игорные услуги как серьезную угрозу как для общества в целом, так и для личной жизни людей. 85,5% ре-

Таблица №47. Распределение ответов на вопрос: «Как Вы считаете, в Казахстане есть нелегальные онлайн-казино/казино, слоты, букмекеры (организаторы игорного бизнеса)?», в возрастном разрезе, %

	14-17 лет	18-29 лет	30-44 года	45-60 лет	61 год и старше
Они есть во всех регионах страны	48,4	54,3	54,7	49,9	41,1
Они есть, но только в крупных городах страны	26,4	26,4	25,0	25,7	32,9
Их нет, поскольку эта деятельность находится под строгим контролем	7,1	6,4	5,5	7,7	8,2
Затрудняюсь ответить	18,1	12,9	14,8	16,7	17,8

уверены в распространенности нелегальных азартных игр. Наибольшую долю среди тех, кто считает, что нелегальные игорные заведения присутствуют во всех регионах страны, составляют респонденты в возрасте 30-44 лет (54,7%) и 18-29 лет (54,3%). Эти группы в равной степени осведомлены о масштабах нелегальной деятельности, что может свидетельствовать о высокой степени вовлеченности или осведомленности этих возрастных категорий о проблеме.

Респонденты возрастной группы 45-60 лет также в значительной степени (49,9%) придерживаются мнения, что нелегальные игорные заведения распространены по всей территории страны, в то время как среди старших респондентов (61 год

спондентов считают, что эти услуги имеют крайне негативное влияние на общество, а 87,9% – что они наносят вред личной жизни индивидов. Положительное восприятие влияния нелегальных игорных услуг отмечается лишь небольшой долей респондентов. Всего 2,5% опрошенных считают, что такие услуги положительно влияют на общество, и лишь 2,4% видят их позитивное воздействие на личную жизнь людей. Сегодня подавляющее большинство населения осознает риски и негативные последствия, связанные с нелегальными азартными играми.

Тенденция, выявленная в опросе, демонстрирует различия в восприятии влияния нелегальных игорных услуг в зависимости от возраста. В частности,

Таблица №48. Распределение ответов на вопрос: «Оцените влияние нелегальных игорных услуг (нелегальные онлайн-казино, азартные игры без казахстанской лицензии и т.д.) на общество и личную жизнь людей по 5-балльной шкале, где 1 – крайне негативное, 5 – крайне позитивное», %

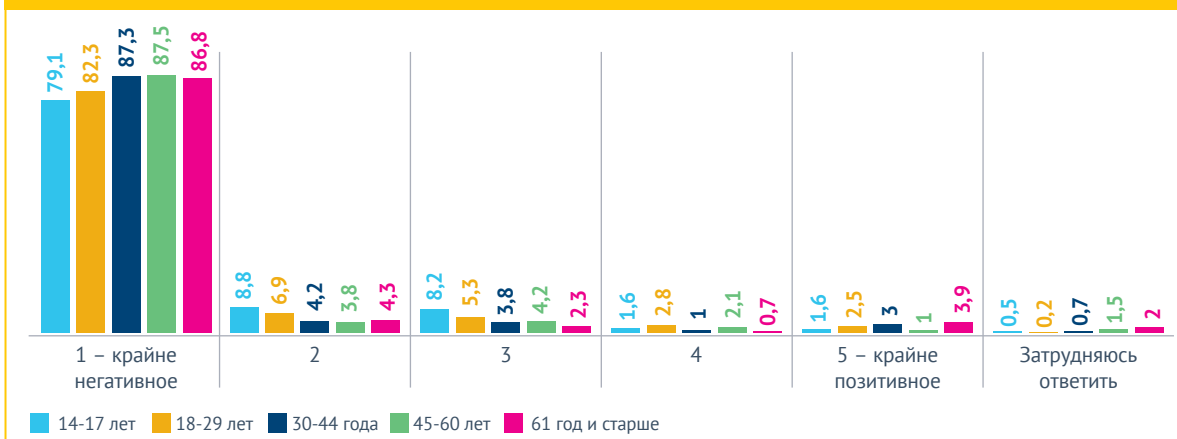
	1	2	3	4	5	Затрудняюсь ответить
На общество	85,5	5,1	4,4	1,7	2,5	1,0
На личную жизнь людей	87,9	4,2	3,3	1,6	2,4	0,8

респонденты в возрасте 30-60 лет значительно более склонны рассматривать такие услуги как негативные для общества, с уровнем негативного восприятия, варьирующимся от 87,3% до 90%. Это может свидетельствовать о высоком уровне осведомленности и обеспокоенности этих возрастных групп, а также о вероятном опыте столкновения с проблемами, связанными с нелегальными азартными играми.

В противоположность этому, среди молодежи в возрасте 18-29 лет наблюдается относительно позитивное восприятие

свидетельствовать о недостаточной осведомленности этой группы о рисках и вреде нелегальных азартных игр. Таким образом, возрастная категория 18-29 лет требует особого внимания в рамках информационной политики. Для борьбы с растущим интересом молодежи к нелегальным азартным играм необходимо проводить целенаправленные информационные кампании, разъясняющие риски и негативное влияние таких услуг, с акцентом на подростков и молодежь, поскольку они в будущем могут столкнуться с последствиями этой зависимости.

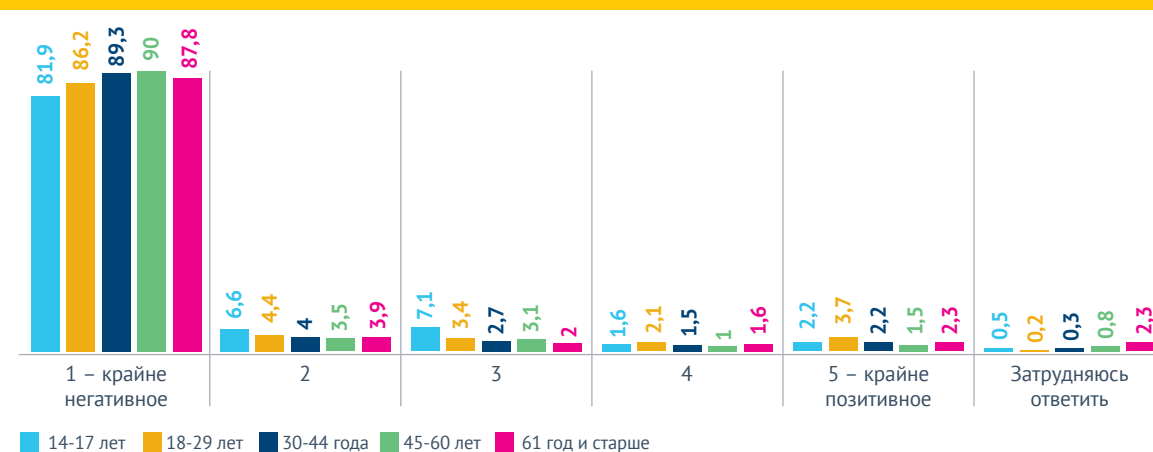
Диаграмма №9. Распределение ответов «на общество» на вопрос: «Оцените влияние нелегальных игорных услуг (нелегальные онлайн-казино, азартные игры без казахстанской лицензии и т.д.) на общество и личную жизнь людей по той же шкале», в возрастном разрезе, %

влияния нелегальных игорных услуг, где доля респондентов, отмечающих позитивное влияние, составляет 2,5%-3,7%. Этот показатель является значительным, а, учитывая, что молодежь часто является наиболее уязвимой к рекламному и социальному воздействию, это может

Респонденты считают, что желающие могут легко получить доступ к нелегальным азартным играм. 39,4% опрошенных считают, что доступ получить очень легко, 12,4% ответили «скорее легко». 39,5% никогда не пытались, поэтому не в курсе вопроса. Те, кто посчитали доступ к азартным

Диаграмма №10. Распределение ответа «на личную жизнь людей» на вопрос: «Оцените влияние нелегальных игорных услуг (нелегальные онлайн-казино, азартные игры без казахстанской лицензии и т.д.) на общество и личную жизнь людей по той же шкале», в возрастном разрезе, %

играм скорее труднодоступным (2,2%) и очень труднодоступным (2,5%), составили меньшинство опрошенных.

Таблица №49. Распределение ответов на вопрос: «Насколько, по Вашему мнению, легко получить доступ к нелегальным азартным играм?», %

	%
Очень легко	39,4
Скорее легко	12,4
Скорее трудно	2,2
Очень трудно	2,5
Не знаю, никогда не пытался(ась)	39,5
Затрудняюсь ответить	4,2

Анализ результатов опроса в разрезе возрастных групп показывает, что в легкости доступа к нелегальным азартным играм в большей степени уверены респонденты от 30 до 44 лет (44,2%). Стоит обратить внимание что, респонденты в возрасте 14-17 лет в 48,9% отметили, что не знают, никогда не пытались.

Наибольшую уверенность в легкости доступа к таким играм выражают респонденты из Мангистауской области (69%), области Абай (58,7%) и Жамбылской области (58,1%). С другой стороны, респонденты из Атырауской области наиболее скептически оценивают доступность нелегальных азартных игр, так как 7,6% из них

Таблица №50. Распределение ответов на вопрос: «Насколько, по Вашему мнению, легко получить доступ к нелегальным азартным играм?», в возрастном разрезе, %

	14-17 лет	18-29 лет	30-44 года	45-60 лет	61 год и старше
Очень легко	26,4	40,2	44,2	40,3	34,9
Скорее легко	14,3	14,5	12,0	13,8	6,6
Скорее трудно	3,3	2,3	2,7	1,9	1,0
Очень трудно	3,3	2,1	2,5	1,9	3,3
Не знаю, никогда не пытался(ась)	48,9	37,5	34,8	37,2	49,3
Затрудняюсь ответить	3,8	3,4	3,8	5,0	4,9

считают, что получить доступ к ним очень трудно.

мя и в любом месте (22,0%) и меньший контроль со стороны государства (21,3%)

Таблица №51. Распределение ответов на вопрос: «Насколько, по Вашему мнению, легко получить доступ к нелегальным азартным играм?», в разрезе регионов, %

	Очень легко	Скорее легко	Скорее трудно	Очень трудно	Не знаю, никогда не пытался(ась)	Затрудняюсь ответить
Мангистауская область	69,0	14,1	4,2	1,4	9,9	1,4
Область Абай	58,7	6,3	4,8	3,2	23,8	3,2
Жамбылская область	58,1	14,5	3,4	3,4	17,9	2,6
Западно-Казахстанская область	54,9	2,8	1,4	5,6	25,4	9,9
г.Алматы	53,4	14,7	0,9	1,7	24,1	5,2
Туркестанская область	49,7	6,2	1,6	1,6	38,3	2,6
г.Шымкент	39,3	20,5	6,3	5,4	27,7	0,9
Атырауская область	37,9	7,6	0	7,6	45,5	1,5
Область Ұлытау	36,4	18,2	4,5	4,5	13,6	22,7
Кызылординская область	35,4	8,9	1,3	0,0	45,6	8,9
Костанайская область	33,7	13,0	0,0	1,1	50,0	2,2
Область Жетісу	33,3	10,1	1,4	1,4	52,2	1,4
Актюбинская область	31,5	21,7	0	0	38,0	8,7
Павлодарская область	30,5	8,5	3,7	2,4	50,0	4,9
Карагандинская область	29,5	14,8	3,3	0,8	48,4	3,3
г.Астана	27,3	18,9	2,8	2,1	39,2	9,8
Северо-Казахстанская область	26,7	11,7	1,7	0	60,0	0
Ақмолинская область	25,0	21,4	2,4	2,4	45,2	3,6
Восточно-Казахстанская область	25,0	8,8	5,0	3,8	53,8	3,8
Алматинская область	19,3	4,0	0	4,0	72,0	0,7

Мнения респондентов о факторах, побуждающих их выбирать нелегальные азартные игры вместо легальных, оказались разнообразными и отражают различные аспекты, которые влияют на их выбор. Значительную роль в выборе нелегальных азартных игр играют такие факторы, как более высокие потенциальные выигрыши (23,4%) и возможность играть без ограничений (23,2%). Доступность в любое вре-

также являются факторами, которые побуждают людей выбирать нелегальные азартные игры. Менее значительными, но все же заметными, являются факторы, такие как анонимность участия (10,7%) и отсутствие налогов и сборов (9,3%). Такие различия в восприятии факторов, побуждающих выбирать нелегальные азартные игры, подчеркивают важность усиления контроля и повышения осведомленности

о рисках, связанных с участием в нелегальных азартных играх.

Важно отметить, что более половины респондентов (56,7%) не способны отличить рекламу легальных и нелегальных азартных игр, и пари. Это свидетельствует о значительном уровне неосведомленности или неразличимости рекламы,

Таблица №52. Распределение ответов на вопрос: «Что, по Вашему мнению, привлекает людей в нелегальных азартных играх по сравнению с легальными?», %

	%*
Более высокие потенциальные выигрыши	23,4
Возможность играть без ограничений	23,2
Доступность в любое время и в любом месте	22,0
Меньший контроль со стороны государства	21,3
Затрудняюсь ответить	11,2
Анонимность участия	10,7
Отсутствие налогов и сборов	9,3
Всё перечисленное	1,2
Легкие деньги	0,4
Чувство азарта	0,2
Нищета	0,1
Не хотят иметь дело с госструктурами и силовыми	0,1
Глупость людей	0,1

*Сумма не равна 100%, т.к. респондент мог выбрать несколько вариантов ответа

что может способствовать распространению нелегальных азартных услуг среди населения. Только 21,3% респондентов уверены в своей способности отличать легальную рекламу от нелегальной. 7% опрошенных отметили, что могут отличить рекламу в большинстве случаев, а 9,0% – лишь редко, но все же способны сделать различие.

Таблица №53. Распределение ответов на вопрос: «Можете ли Вы различить рекламу легальных и нелегальных азартных игр или пари?», %

	%
Не могу отличить	56,7
Да, всегда могу отличить	21,3
Редко могу отличить	9,0
В большинстве случаев могу отличить	7,0
Затрудняюсь ответить	6,2

Анализ данных в разрезе возрастных групп показывает, что старшее поколение в сравнении с молодыми чаще испытывает трудности по распознаванию рекламы нелегальных азартных игр. Так, отличить рекламу нелегальных азартных игр всегда смогут отличить 26,9% молодых людей в возрасте от 14 до 17 лет, в то время как для старшего поколения в возрасте от 61 года и старше этот показатель зафиксирован на уровне 10,2%. О том, что не могут найти такое отличие, высказались 73,4% опрошенных в возрасте от 61 года и старше.

Таблица №54. Распределение ответов на вопрос: «Можете ли Вы различить рекламу легальных и нелегальных азартных игр или пари?», в возрастном разрезе, %

	14-17 лет	18-29 лет	30-44 года	45-60 лет	61 год и старше
Да, всегда могу отличить	26,9	29,0	22,0	18,2	10,2
В большинстве случаев могу отличить	8,8	8,5	7,0	6,7	3,9
Редко могу отличить	8,8	11,5	8,7	8,8	6,6
Не могу отличить	46,7	45,5	57,5	58,9	73,4
Затрудняюсь ответить	8,8	5,5	4,8	7,5	5,9

Кроме того, различия в способности распознавать рекламу нелегальных азартных игр наблюдаются и в гендерном разрезе. Так, 27,1% мужчин заявили, что всегда могут отличить легальную рекламу от нелегальной, в то время как среди женщин этот показатель составляет только 16,2%. Это указывает на то, что мужчины, возможно, более информированы или более внимательны к таким аспектам, в то время как женщины могут быть менее осведомлены о рисках и различиях между легальными и нелегальными азартными играми.

Диаграмма №11. Распределение ответов на вопрос: «Можете ли Вы различить рекламу легальных и нелегальных азартных игр или пари?», в гендерном разрезе, %

Респондентам было предложено вспомнить, замечали ли они рекламу нелегальных азартных игр. 34,7% опрошенных отметили, что замечают ее часто, 15,4% – иногда, 10,4% – редко и 34,9% отмечают, что не замечают такую рекламу.

Среди площадок, где чаще всего встречается реклама азартных игр, респондентами были выделены социальные сети (63,9%), сайты и интернет (58,1%), мобильные приложения – 25,2%.

Кроме того, опрошенные среди каналов распространения рекламы нелегаль-

Таблица №55. Распределение ответов на вопрос: «Замечали ли Вы рекламу нелегальных азартных игр (например, онлайн-казино) в интернете или других источниках?», %

	%
Никогда не замечал(а)	34,9
Да, часто замечаю	34,7
Иногда замечаю	15,4
Редко замечаю	10,4
Затрудняюсь ответить	4,6

Таблица №56. Распределение ответов на вопрос: «Если Вы замечали рекламу нелегальных азартных игр, то где именно?» (на данный вопрос отвечают только те респонденты, кто замечал рекламу нелегальных азартных игр – 1209 респондентов), %

	%
В социальных сетях	63,9
На сайтах в интернете	58,1
В мобильных приложениях	25,2
В мессенджерах (WhatsApp, Telegram и т.д.)	9,0
На уличных рекламных носителях	5,7
По телевидению	5,1
По электронной почте (спам)	1,9
Везде	1,2
По радио	0,7
Затрудняюсь ответить	0,5
Железнодорожный вокзал и аэропорт	0,1
В магазине	0,1

*Сумма не равна 100%, т.к. респондент мог выбрать несколько вариантов ответа

ных азартных игр отметили мессенджеры (9,0%), уличные рекламные носители (5,7%), телевидение (5,1%).

Большинство респондентов (61,7%) считают, что реклама нелегальных азартных игр в значительной степени способствует увеличению числа людей, вов-

лекающихся в такие игры. Еще 26,8% респондентов высказали мнение о возможном влиянии рекламы, выбрав вариант ответа «скорее да». Лишь небольшая часть опрошенных (3,1%) отрицает влияние рекламы на вовлечение в нелегальные азартные игры, выбрав вариант «нет, не способствует». 2,6% респондентов также считают, что реклама не оказывает влияния, но с меньшей уверенностью, выбрав вариант «скорее нет».

При этом наблюдаются различия в ответах респондентов в региональном разрезе. О высокой степени влияния рекламы в вовлечение людей в нелегальные азартные игры высказались 83,7% опрошенных из Атырауской области, в то время как в Карагандинской области в этом уверенность выражают 37,5% респондентов.

Таблица №57. Распределение ответов на вопрос: «Как Вы считаете, реклама нелегальных азартных игр способствует увеличению числа людей, участвующих в них?» (на данный вопрос отвечают только те респонденты, кто замечал рекламу нелегальных азартных игр – 1209 респондентов), %

	%
Да, значительно способствует	61,7
Скорее да	26,8
Затрудняюсь ответить	5,9
Нет, не способствует	3,1
Скорее нет	2,6

тов. 16,7% респондентов из Акмолинской области согласны с тем, что реклама не способствует увеличению числа людей, участвующих в нелегальных азартных играх.

Таблица №58. Распределение ответов на вопрос: «Как Вы считаете, реклама нелегальных азартных игр способствует увеличению числа людей, участвующих в них?», в региональном разрезе, %

	Да, значительно способствует	Скорее да	Скорее нет	Нет, не способствует	Затрудняюсь ответить
Атырауская область	83,7	11,6	0	4,7	0
Жамбылская область	72,7	20,8	3,9	2,6	0
Область Абай	69,8	18,6	7,0	0	4,7
Туркестанская область	67,9	14,9	4,5	3,0	9,7
Алматинская область	67,2	23,9	0	9,0	0
г.Алматы	66,9	21,9	2,0	4,6	4,6
Область Жетісу	66,7	16,7	5,6	0	11,1
Мангистауская область	66,7	27,5	2,9	0	2,9
Восточно-Казахстанская область	65,5	27,3	0	3,6	3,6
Акмолинская область	62,5	20,8	0	16,7	0
г.Шымкент	61,8	26,3	6,6	1,3	3,9
Павлодарская область	60,5	26,3	0	0	13,2
Кызылординская область	58,6	27,6	0	5,2	8,6
г.Астана	57,9	33,3	1,8	0	7,0
Область Ұлытау	57,1	35,7	0	0	7,1
Западно-Казахстанская область	55,3	31,9	2,1	0	10,6
Актюбинская область	50	34,0	0	0	16,0
Северо-Казахстанская область	45,5	39,4	9,1	3,0	3,0
Костанайская область	43,9	45,6	3,5	3,5	3,5
Карагандинская область	37,5	50	0	3,8	8,8

Большинство респондентов (84,2%) отметили, что никогда не принимали участие в финансовых пирамидах. 9,9% ответили, что сами не принимали участие, однако получают такие предложения. 5,3% респондентов принимали участие в пирамидах, при этом 3,6% из них не знали, что это финансовая пирамида.

Таблица №59. Распределение ответов на вопрос: «Принимали ли Вы участие в финансовых пирамидах?», %

	%
Нет, никогда	84,2
Нет, но получал(а) такие предложения	9,9
Да, принимал(а) участие, но не знал(а), что это финансовая пирамида	3,6
Да, принимал(а) участие и знал(а), что это финансовая пирамида	1,7
Затрудняюсь ответить	0,6

грамотности среди старшего поколения, чтобы предотвратить их вовлечение в такие опасные схемы. При этом предложения об участии в финансовых пирамидах поступают разным возрастным группам, однако наиболее часто они поступают респондентам в возрасте от 45 до 60 лет (13,2%) и от 30 до 44 лет (12,5%).

Анализ данных в гендерном разрезе показывает, что респонденты из числа женщин несколько чаще, чем мужчины принимали участие в финансовых пирамидах. Так, если доля женщин, участвовавших в таких активностях равна 2,0%, то мужчин – 1,4%. 5,2% женщин участвовали в таких активностях, но не знали, что это финансовая пирамида, в то время как доля мужчин по аналогичному показателю составляет 1,7%.

Анализ данных в региональном разрезе показывает, что практика участия в

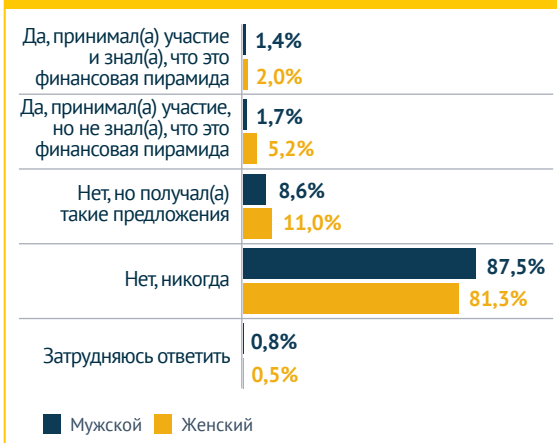
Таблица №60. Распределение ответов на вопрос: «Принимали ли Вы участие в финансовых пирамидах?», в возрастном разрезе, %

	14-17 лет	18-29 лет	30-44 года	45-60 лет	61 год и старше
Да, принимал(а) участие и знал(а), что это финансовая пирамида	0	1,1	1,8	2,3	2,3
Да, принимал(а) участие, но не знал(а), что это финансовая пирамида	0,5	2,1	4,2	4,6	4,9
Нет, но получал(а) такие предложения	4,9	6,4	12,5	13,2	7,6
Нет, никогда	91,8	90,1	81,3	79,1	84,9
Затрудняюсь ответить	2,7	0,2	0,2	0,8	0,3

Анализ данных в разрезе возрастных групп показывает, что старшее поколение в большей степени подвержено риску вовлечения в деятельность финансовых пирамид. Среди тех, кто когда-либо принимал участие в финансовых пирамидах, наиболее высокие показатели зарегистрированы в возрастных категориях 45-60 лет и 61 год и старше (по 2,3%). Это указывает на необходимость целенаправленных мер по повышению финансовой

финансовых пирамидах наиболее распространена в Карагандинской (4,1%), Павлодарской областях (3,7%) и области Абай (3,2%). Эти регионы имеют наиболее высокие показатели вовлеченности населения в финансовые схемы, связанные с пирамидами. В то же время, в городах Шымкент (2,7%) и Алматы (2,6%) также зафиксирована значительная доля респондентов, принимавших участие в финансовых пирамидах, хотя и несколько

Диаграмма №12. Распределение ответов на вопрос: «Принимали ли Вы участие в финансовых пирамидах?», в гендерном разрезе, %

ко меньшая по сравнению с вышеуказанными областями.

В целом результаты опроса показывают, что респонденты имеют преимущественно отрицательное отношение к нелегальным азартным играм. Большинство респондентов (77,6%) уверены, что в стране функционируют нелегальные онлайн-казино, казино, слоты и букмекерские конторы. Эти формы азартных игр воспринимаются как крайне негативно влияющие на общество (85,5%) и личную жизнь людей (87,9%). Однако, несмотря на осознание их вредности, респонденты считают, что доступ к нелегальным азартным играм легко осуществим. Это подтверждает высокое беспокойство о распространении таких игр и необходимости усиленной профилактики.

Таблица №61. Распределение ответов на вопрос: «Принимали ли Вы участие в финансовых пирамидах?», в региональном разрезе, %

	Да, принимал(а) участие и знал(а), что это финансовая пирамида	Да, принимал(а) участие, но не знал(а), что это финансовая пирамида	Нет, но получал(а) такие предложения	Нет, никогда	Затрудняюсь ответить
Карагандинская область	4,1	4,1	14,8	77,0	0,0
Павлодарская область	3,7	6,1	12,2	78,0	0,0
Область Абай	3,2	1,6	4,8	90,5	0,0
г.Шымкент	2,7	13,4	10,7	73,2	0,0
г.Алматы	2,6	3,0	7,8	85,3	1,3
Жамбылская область	1,7	2,6	12,8	82,9	0,0
Туркестанская область	1,6	3,6	6,2	88,1	0,5
Атырауская область	1,5	0,0	18,2	80,3	0,0
Область Жетісу	1,4	2,9	8,7	87,0	0,0
г.Астана	1,4	4,2	11,9	81,8	0,7
Кызылординская область	1,3	0,0	7,6	89,9	1,3
Алматинская область	1,3	2,0	8,7	88,0	0,0
Восточно-Казахстанская область	1,3	6,3	7,5	85,0	0,0
Акмолинская область	1,2	0,0	4,8	94,0	0,0
Актюбинская область	1,1	0,0	16,3	82,6	0,0
Костанайская область	0,0	1,1	3,3	95,7	0,0
Область Ұлытау	0,0	4,5	0,0	95,5	0,0
Западно-Казахстанская область	0,0	5,6	9,9	81,7	2,8
Мангистауская область	0,0	4,2	14,1	78,9	2,8
Северо-Казахстанская область	0,0	6,7	18,3	71,7	3,3

Когда речь заходит о факторах, побуждающих людей выбирать нелегальные азартные игры, мнения респондентов разделяются. Основными причинами являются более высокие потенциальные выигрыши (23,4%), возможность играть без ограничений (23,2%), доступность в любое время и в любом месте (22,0%) и меньший контроль со стороны государства (21,3%). Эти факторы подчеркивают, что нелегальные азартные игры привлекают тех, кто ищет больше свободы и потенциально более высокие доходы, несмотря на риски.

Анализ в разрезе возрастных групп выявляет, что старшее поколение имеет больше трудностей в распознавании рекламы нелегальных азартных игр по сравнению с молодежью. Это подчеркивает необходимость проведения образовательных мероприятий, направленных на повышение осведомленности и защи-

ту старшего поколения от риска вовлечения в такие игры.

Кроме того, несмотря на то, что 84,2% респондентов заявили, что никогда не участвовали в финансовых пирамидах, старшее поколение в большей степени подвержено их влиянию. Это поднимает вопрос о важности повышения финансовой грамотности среди всех возрастных групп, особенно среди старших, чтобы снизить риск их вовлечения в финансовые схемы, такие как финансовые пирамиды. Таким образом, результаты опроса подтверждают необходимость реализации комплексных мер, направленных на повышение финансовой грамотности, усиление контроля над рекламой нелегальных азартных игр и улучшение доступности информации для защиты наиболее уязвимых групп населения, особенно старшего возраста.

ВЫВОДЫ

По итогам анализа результатов социологического исследования выявлены следующие тенденции и особенности общественного мнения по вопросам лудомании в казахстанском обществе.

1. Население недостаточно осведомлено о термине «лудомания». Менее половины опрошенных (46,7%) знают, что такое лудомания, и только 10,4% частично осведомлены. Почти 39% вообще не знают значения термина. Наибольшая осведомленность наблюдается среди молодежи 18-29 лет (55,9%) и взрослой группы 30-44 лет (52,7%). В региональном разрезе лучшая осведомленность зафиксирована в Мангистауской (67,6%) и Северо-Казахстанской (68,3%) областях, а также в городе Шымкент (59,8%).

2. Социальные сети являются основным источником информации о лудомании. Большинство респондентов (45,4%) впервые узнали о лудомании из социальных сетей. Друзья и знакомые стали источником информации для 20,3% опрошенных, а СМИ – только для 15,3%. Лишь 10% узнали о проблеме от близких или родственников, что указывает на низкий уровень обсуждения этой темы в семьях.

3. Участие в азартных играх чаще мотивируется финансовым интересом. Как отмечает значительная часть респондентов, основной причиной увлечения азартными играми может являться стремление заработать деньги (44,8%). Азарт как мотив отмечают 22,4%, а удовольствие – 7,4%. Это подтверждает необходимость рассматривать лудоманию как заболевание, требующее лечения и профилактики. Что касается самих респондентов, то факторами, побудившими их попробовать сыграть в азартные

игры, стали любопытство (10,9%). 7,5% респондентов отметили, что это вышло случайно. Также респонденты отмечали такие обстоятельства, как по рекомендации друзей, знакомых – 4,5%, реклама/акция – 5,8%, под влиянием интереса к спорту – 3,4%, из желания быстро заработать – 5%.

4. В топ-3 наиболее распространенных видов игр входят те, которые сфокусированы на азарте заработка денег через игры – ставки на спорт, онлайн-казино и игровые автоматы. То есть, данная категория игр попадает под определение «лудомании», патологической игровой зависимости и является болезнью. Среди всех типов игр мобильные лидируют с высокой оценкой популярности (70,3%). Игры с азартным элементом, такие как ставки на спорт, онлайн-казино и игровые автоматы также широко распространены, особенно в сельской местности, где популярны карточные игры (50,2%) и лото (44,9%). В городах ставки на спорт (60,1%) и мобильные игры (73,1%) преобладают над другими видами.

5. Реклама азартных игр оказывает заметное влияние на вовлеченность населения в игровую деятельность. 63,9% опрошенных замечают рекламу азартных игр в социальных сетях, 58,1% – на сайтах, а 25,2% – в мобильных приложениях. Большинство (61,7%) считают, что такая реклама способствует росту числа игроков. Женщины и представители старшего поколения демонстрируют более низкий уровень способности различать легальную рекламу от нелегальной. Этот факт необходимо учитывать при планировании и проведении информационно-разъяснительной ра-

боты, направленной на повышение осведомленности и защиты данных групп от потенциальных рисков.

6. Азартные игры оказывают негативное влияние на общество и личную жизнь. Большинство респондентов (77,9%) считают, что легальные игорные заведения негативно сказываются на общественных отношениях, а 82,4% утверждают, что они подрывают личное благополучие. Этот факт особенно ярко выражен среди сельских жителей, которые чаще выражают негативное отношение к легальным игровым услугам. Что касается нелегальных азартных игр, то влияние этих услуг оценивается еще более негативно. 85,5% респондентов считают, что нелегальные игорные услуги крайне негативно влияют на общество, а 87,9% отмечают их крайне разрушительное влияние на личную жизнь людей. Эти данные подтверждают высокие риски, связанные с нелегальными азартными играми и необходимость усиления контроля над их распространением.

7. Респонденты выражают отрицательное отношение к азартным игрокам. 75,3% опрошенных негативно относятся к игрокам в азартные игры, 71,8% – к заключающим пари, 61,1% – к мобильным игрокам. Женщины выражают более негативное отношение (79,3%) по сравнению с мужчинами (70,6%). С возрастом доля людей с отрицательным

отношением к азартным играм увеличивается.

8. Финансовые пирамиды представляют собой серьезную угрозу, особенно для старшего поколения. Несмотря на то, что 84,2% респондентов никогда не участвовали в финансовых пирамидах, 5,3% признали участие, а 3,6% сделали это неосознанно. Особенно важно отметить, что старшие возрастные группы и женщины чаще становятся жертвами этих схем.

9. Лудомания является заметной проблемой в близком окружении респондентов. 12,5% респондентов сообщили о наличии проблемы лудомании среди своих близких, а 10,2% подозревают, но не уверены. Большинство зависимых не проходят лечения (8,6%), а только 1,8% находятся на стадии терапии. Это подчеркивает необходимость увеличения доступности медицинской и психологической помощи, а также необходимости убеждения зависимых лечиться.

10. Большинство респондентов не знают, где получить помощь при игровой зависимости. 67% респондентов не осведомлены о специализированных местах помощи. Тем не менее, они считают наиболее эффективными мерами лечение у психолога (52,3%) и поддержку близких (44,7%). Законодательные запреты на доступ к азартным играм также рассматриваются как действенная мера (30,0%).

РЕКОМЕНДАЦИИ

1. Усиление профилактики и повышение уровня осведомленности. Для снижения риска развития лудомании необходимо активно информировать население о ее природе, о том, что такое лудомания, почему опасна. Особое внимание следует уделить просвещению молодежи, поскольку именно они являются одной из наиболее осведомленных, но уязвимых категорий. Для старшего поколения важно разработать специальные программы, которые будут учитывать их уровень понимания современных технологий и азартных игр. Эффективными могут быть информационные кампании, использование социальных сетей для публикации материалов, а также проведение образовательных мероприятий в школах, университетах и общинах.

2. Ужесточение регулирования рекламы нелегальных азартных игр. Для минимизации негативного воздействия рекламы важно разработать строгие законодательные меры, ограничивающие ее распространение. Также необходимо развитие механизма контроля над соблюдением законодательства и ужесточение санкций за его нарушение.

3. Развитие инфраструктуры поддержки и лечения лудомании. Необходимо увеличить количество специализированных центров, где люди с игровой зависимостью могут получить квалифицированную помощь. Такие центры должны предлагать услуги психологов, психотерапевтов, а также групп поддержки. Важно, чтобы информация о них была легко доступна для всех категорий населения, включая сельских жителей. Для усиления эффекта рекомендуется привлекать к работе близких и родственников зависимых, поскольку

их поддержка играет ключевую роль в реабилитации. Также стоит развивать программы раннего выявления лудомании на основе анкетирования в медицинских учреждениях.

4. Повышение финансовой грамотности населения. Особое внимание следует уделить обучению старшего поколения и женщин, так как они чаще становятся жертвами финансовых пирамид и азартных игр. Важно организовать тренинги, вебинары и консультации, на которых люди смогут научиться распознавать мошеннические схемы, правильно распоряжаться своими финансами и оценивать риски. Широкое освещение этой темы в СМИ и социальных сетях также поможет повысить осведомленность. Для молодежи стоит внедрить курсы финансовой грамотности в школьную и вузовскую программы.

5. Мониторинг и научные исследования. Для точного определения уровня распространенности лудомании и эффективности предпринимаемых мер необходимо регулярно проводить социологические исследования. Это позволит не только анализировать динамику проблемы, но и корректировать политику в этой сфере. Рекомендуется также изучать опыт других стран и адаптировать успешные практики к местным условиям. Постоянный мониторинг активности нелегальных игорных заведений поможет своевременно выявлять и предотвращать их деятельность.

Реализация предложенных мер по повышению финансовой грамотности и защите населения от угроз, таких как участие в финансовых пирамидах и вовлечение в азартные игры, потребует координации усилий различных сторон.